

Politiinnsats mot voldelig radikalisering og islamistisk ekstremisme.

En sammenlignende studie av utvalgte danske,
nederlandske og norske politiavdelinger.

Ketil LaForce

POLITIHØGSKOLEN

MASTER I POLITIVITENSKAP 2009

Sammendrag

Hovedtittel:	Forebyggende politiinnsats mot voldelig radikaliserings.
Undertittel:	En sammenlignende studie av utvalgte danske, nederlandske og norske politiavdelinger.
Student:	Ketil LaForce
Hovedveileder:	Tore Bjørgero (2/3)
Biveileder:	Josefine Ingela Aaser (1/3)
Årstall:	Januar 2011 (PHS maser i politivitenskap kull 2008)

I dag utgjør islamistisk ekstremisme fra miljøer rotfestet i Europa en terrortrussel. Dette kalles ofte "hjemmeavlet terrorisme". Gjennom en voldelig radikaliserings har det grodd frem ekstreme islamistiske miljøer i europeiske land, også nordiske. Denne studiens overordnede mål var å undersøke hvordan noen utvalgte politiavdelinger arbeidet for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme, og å fremme en helhetlig forståelse av denne innsats.

Dette har jeg gjort gjennom en systematisk innsamling av sammenlignbare kvalitative data som belyste de ulike politiavdelingenes innsats. Jeg intervjuet i perioden desember 2009 til mars 2010 til sammen 15 politifolk fra 7 forebyggende politiavdelinger i Danmark, Nederland og Norge. Politiavdelingene skulle representere spisskompetansen i forhold til problemstillingen i deres respektive land.

I studien har jeg presentert likheter og forskjeller i politiavdelingenes innsats innen for noen spesielt utvalgte temaer. Temaene er i hovedsak valgt fra relevant teori knyttet til politiets forebyggende innsats og fra voldelig radikaliserings spesielt knyttet til islamistisk ekstremisme. Studien hadde et deskriptivt utgangspunkt. Analysen inneholder likevel noen vurderinger av mulige årsaker til forskjellene som fremkom. Jeg har også gjort noen vurderinger av forholdet mellom empirien og teorien, samt hvilke potensial som ligger der.

Et av de første hovedfunnene jeg gjorde var at den forebyggende innsatsen varierte like mye internt i landene som mellom dem. Dette medførte at det opprinnelige forskningsdesignet om å sammenligne innsatsen på nasjonalt nivå måtte forkastes. Sammenligningen måtte gjøres mellom hver enkelt politiavdeling, altså på avdelingsnivå.

Selv om bevisstheten og årvåkenheten i forhold til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme varierte, var disse utfordringene en liten del av politiavdelingenes daglige utfordringer. Nasjonale forebyggende handlingsplaner, målrettet ledelse eller erfaring fra terrorsaker relatert til islamistisk ekstremisme, betød noe for politiavdelingenes innsats. Det var imidlertid ikke gitt at dette gjenspeilet seg i den aktive forebyggende innsatsen på utøvende plan.

Behovet for informasjon og etterretning om mulige voldelige radikale personer eller miljøer dominerte politiavdelingenes innsats. Derfor ble nærpolti fremmet som en viktig strategi. Politiavdelingenes aktive nettverksbygging underbygget også dette. I studien fremkom det få konkrete forebyggende metoder eller virkemidler som politiavdelingene benyttet i en aktiv forebyggende innsats ovenfor personer i fare for å gå inn i en, eller er i en voldelig radikaliserings.

Jeg så ingen praksis eller strategier som var problematiske eller uheldige i forhold til den forskningsbaserte kunnskapen som jeg har presentert. På den andre siden ligger det der muligheter for å utvikle eller benytte mer målrettede sekundære og tertiære forebyggende strategier mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme.

Grovt oppsummert viser studien at politiavdelingenes innsats i stor grad var styrt av behovet for etterretning, i stedet for at etterretningen styrte innsatsen. Hva som etterfulgte etterretningen var mer uklart og sprikte i to hovedretninger. På den ene siden var innsatsen dominert av konstruktive oppbyggende strategier og metoder der andre forebyggende aktører ble ansett å ha en viktig rolle (såkalte myke metoder). På den andre siden var den en del av den avvergende kontraterror innsatsen hovedsakelig utført av spesialavdelinger eller sikkerhetstjenesten.¹ Mellom disse ytterpunktene fremkom det få forebyggende strategier eller metoder. Dette er kanskje en av de største utfordringene for politiavdelingenes forebyggende innsats.

---

¹ Denne politiinnsatsen var imidlertid ikke avdelingenes primære ansvar og fokus (foruten innsamling av etterretning) og heller ikke en del av studiens problemstilling.

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært en ensom og utfordrende prosess. Hovedutfordringen for meg var omstillingen fra en praktisk utdannelse og mange års praktisk politiarbeid, til en akademisk bearbeiding og presentasjon av teori og empiri. Masteroppgaven var mer omfattende en jeg hadde forestilt meg. Det skyldes nok også en forholdsvis ambisiøs problemstilling. Gjennom studien har jeg hatt et idealistisk utgangspunkt om å formidle viktig og relevant forskningsbasert kunnskap. Derfor var det utfordrende å kutte bort deler av dette.

Velviljen og servicen jeg har fått av politifolkene som ble intervjuet i studien var fantastisk. Dette henger nok sammen med en tilsvarende positiv innstilling fra ledelsen i deres politidistrikt. For å komme i kontakt med politiavdelingene og respondentene fikk jeg uvurderlig hjelp fra Allan Rauff Shurmann i Politiets Efterretningstjeneste i Danmark og fra Bastiaan Schuring i The National Coordinator for Counterterrorism i Nederland (Staf Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, NCTb). Tusen takk til alle sammen!

Enhver masteroppgave krever et vist samarbeid mellom student og veileder. Jeg har vært svært heldig med dette samspillet. En stor takk til min hovedveileder Tore Bjørge og min biveileder Josefine Ingela Aaser. De har bidratt med gode innspill og kritiske tilbakemeldinger. Engasjementet og tilgjengeligheten deres har vært uvurderlig.

Masterstudiet ved Politihøgskolen er en erfaringsbasert studie. Det medfører at studentene som oftest er i jobb og må forholde seg til egen arbeidsgiver. Uten at min egen arbeidsgiver hadde vært villig til å legge forholdene til rette hadde det ikke vært mulig for meg å gjennomføre masterstudiet. Denne innstillingen er forbildelig og unik.

Sist og ikke minst vil jeg takke min kone og mine barn som har måttet forholde seg til den "boblen" jeg har befunnet meg i det siste året. Det skal bli godt å komme ut.

Oslo, januar 2011

Ketil LaForce

Innhold

INNLEDNING:.....	7
Problemstillingen.....	8
Valg av land	8
Avklaringer og definisjoner	10
Islamistisk ekstremisme.	10
Hjemmeavlet terrorisme	11
Voldelig radikaliserings.	12
Forebygging og motvirking.....	13
Oppgavens oppbygning.....	13
POLITIETS KRIMINALITETSFØREBYGGENDE INNSATS - en gjennomgang av relevant forskning og sentrale teorier.....	15
Noen utviklingstrekk i europeisk politi.....	15
Modeller, strategier - metoder og virkemiddel.....	17
Modeller og strategier.....	17
Metoder / Virkemiddel.....	21
Lokalorientert, problemorientert og etterretningsstyrt politiarbeid.....	21
Lokalorientert politiarbeid.	22
Problemorientert politiarbeid.	23
Etterretningsstyrt politiarbeid.....	23
Oppsummering.....	24
Erfaringer fra innsatsen mot høyreekstreme miljøer i Norge.....	25
Polisær virksomhet - etniske minoriteter, sosial uro og terrorisme.	26
Harde politimetoder og forholdet til befolkningen.....	26
Nærpoliti som strategi.....	28
VOLDELIG RADIKALISERING OG ISLAMISTISK EKSTREMISME - en gjennomgang av relevant forskning og sentrale teorier.....	30
Innledning.....	30
Islamistisk ekstremisme og dagens terrortrussel.....	30
Voldelig radikaliserings	32
Teoretiske forklaringer på voldelig radikaliserings.	33
Radikaliseringsfaser og veien til ekstremisme.	34
Personlighetsprofiler og inndeling i roller og funksjoner.....	39
En link til jihad	41
Radikaliseringsarenaer.	43

Oppsummering.....	45
METODISK GJENNOMFØRING AV STUDIET.....	48
Innledning.....	48
Valg av metode.....	49
Teoretiske valg.....	49
Avgrensninger.....	51
Forberedelser og gjennomføring.....	52
Valg av politiavdelinger.....	52
Rekruttering av forskningsdeltagere.....	53
Anonymisering.....	54
Forberedelse og gjennomføring av intervjuene.....	54
Datakvalitet.....	56
Dataenes validitet.....	56
Politiavdelingenes sammenlignbarhet.....	58
Dataenes reliabilitet.....	59
Dataenes allmenngyldighet.....	60
Analyse og fortolkning av data.....	61
Analysen før og etter datainnsamlingen.....	62
Forskningsetiske krav og problemstillinger.....	63
Rollekonflikt – politimann og forsker.....	64
EKSTREM ISLAMISME OG VOLDELIG RADIKALISERING I NEDERLAND, DANMARK OG NORGE.....	66
Nederland.....	66
Danmark.....	68
Norge.....	70
Oppsummering.....	71
GJENNOMGANG OG ANALYSE.....	73
Innledende vurderinger.....	73
Generell presentasjon av politiavdelingene.....	75
Norge, politiavdeling 1.....	75
Norge, politiavdeling 2.....	76
Nederland, politiavdeling 1.....	77
Nederland, politiavdeling 2.....	78
Danmark, politiavdeling 1.....	78
Danmark, politiavdeling 2.....	79

Danmark, Politiavdeling 3.....	80
Analyse og vurderinger av data - hovedtemaer.....	81
Prioriteringer og kunnskap.....	81
Ansvar, innsats og resultater.....	89
Politiavdelingenes samarbeid med andre forebyggende aktører.....	102
AVSLUTNING / KONKLUSJON	114
Studiens målsetning.	114
Gjennomføringen av studien.....	114
Studiens hovedfunn.	115
REFERANSER.....	119
Vedlegg 1.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Vedlegg 2.....	123

INNLEDNING:

I Europa, og i den vestlige verden for øvrig, er en vesentlig del av dagens terrortrussel knyttet til islamistisk ekstremisme. Derfor er en stor del av den terrorforebyggende innsatsen rettet mot denne trusselen. Tidligere oppfattet man terrortrusselen primært som en trussel fra grupper utenfor Europa. I dag er islamistisk ekstremisme fra miljøer rotfestet i Europa en del av trusselen. Dette kalles ofte "hjemmeavlet terrorisme". Bombene på metroen i London i 2005 og drapet på Teo van Gogh i Amsterdam i 2004, er to alvorlige eksempler. Gjennom en voldelig radikaliseringsprosess har det grodd frem ekstreme islamistiske miljøer i europeiske land, også nordiske. Som en følge av dette har det i større eller mindre grad blitt utviklet mottiltak. Slike mottiltak kan strekke seg fra nasjonale handlingsplaner for forebygging av voldelig radikaliseringsprosess, til konkrete forebyggingsmetoder og mottiltak på grasrotplanet. Den forskningsbaserte kunnskapen om voldelig radikaliseringsprosess knyttet til islamistisk ekstremisme, er langt bedre i dag enn for bare 7-8 år siden. Samtidig står en rekke sentrale spørsmål ubesvarte.

Magnus Ranstorp, forskningsdirektør i Center for Asymmetric Threat Studies i Sverige og medlem av EU's ekspertgruppe på voldelig radikaliseringsprosess, skisserer i innledningen av boken "Understanding Violent Radicalisation", at forskningen så langt gir grunnlag for et knippe strategier som bør følges parallelt i samfunnets forebygging og bekjemping av voldelig radikaliseringsprosess. Kort oppsummert er disse strategiene " (Ranstorp, 2010, pp. 9-11);

- en klar målsetning for innsatsen,
- en strategisk og organisatorisk forankring av landenes innsats,
- inngående kunnskap om og forståelse av den svært så sammensatte muslimske befolkningsgruppen,
- en plan for hvordan håndtere den for noen motiverende og rekrutterende ideologien islamistisk ekstremisme og
- samhandling mellom politikere og tjenester på nasjonalt nivå, kommunale lokale aktører og det muslimske samfunnet.
- **Sist men ikke minst bør strategiene bygge på en internasjonal deling av erfaringer og "best practice".**

Kunnskap om hva som fungerer godt fordrer at man vet hva praksisen er i ulike land og blant ulike forebyggende aktører, som politiet. Derfor ønsker jeg å se hvordan samfunnets fokus

og innsats mot voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme har gitt seg utslag i politiets aktive og operative innsats.

Problemstillingen

Denne studiens overordnede mål er å undersøke hvordan noen utvalgte politiavdelinger arbeider for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme, for å fremme en helhetlig forståelse av politiavdelingenes innsats.

Dette har jeg gjort ved å sammenligne innsatsen i utvalgte politiavdelinger fra Nederland, Norge og Danmark. Jeg har tatt utgangspunkt i forskningsbasert kunnskap om forebyggende politiarbeid og voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme. Sentrale temaer er hvordan politiet selv forstår og prioriterer dette problemet. Videre hva politiet faktisk gjør på egenhånd, og i samarbeid med andre aktører, for å forebygge og motarbeide voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme.

Selv om kunnskap om politiavdelingers praksis og erfaringer er verdifullt, utgjør disse dataene alene en begrenset kunnskapsmessig verdi. Derfor har jeg forsøkt å gjøre en systematisk innsamling av sammenlignbare data som belyser de ulike politiavdelingenes innsats. Jeg vil beskrive likeheter og forskjeller i disse ulike avdelingenes arbeid. Videre vil jeg, så langt dataene strekker til, søke å forklare eventuelle forskjeller i innsats og arbeidsmåter. Derfor vil jeg i den sammenlignende analysen forsøke å trekke inn relevante forhold som kontekst og bakgrunn for innsatsen. Likevel understreker jeg at studien i hovedsak har et deskriptivt foremål.

Valg av land

Jeg har gjort en felles studie av utplukkende politiavdelinger fra Nederland, Danmark og Norge, fordi landene har en rekke likheter.

For det første ligger alle landene i det nordvestlige hjørnet av Europa og har vært sentrert rundt den nordatlantiske sfæren. Dette har gitt Danmark, Nederland og Norge, med NATO i sentrum, en felles forståelse av hvordan man reagerer i nærvær av endrede og forsterkede trusselbilder.

Statenes likeartete sikkerhetspolitiske reaksjonsmønster henger også sammen med punkt to, nemlig at dette er små stater, relativt sett, både geografisk og befolkningsmessig. Det er ikke ukjent at småstater har en tendens til å agere på andre måter, les mindre aggressivt, enn større stater når de er utsatt for trusler.

For det tredje har både Danmarks, Nederlands og Norges historie inntil nylig vært preget av en lav grad av voldelig radikaliserings og terrorisme. Selv om dette har endret seg noe de siste årene, er dette argumentet fortsatt gyldig sett i forhold til de hendelser som har funnet sted og erfaringer man har gjort seg i for eksempel Storbritannia, Italia, Tyskland, Spania og Frankrike, med terrorgruppene Provisional IRA, Brigada Rosso, Rote Arme Fraktion, ETA og GIA.

For fjerde kan man legge til at den politiske modellen de tre landene er bygget opp rundt i stor grad kan sies å ha vært preget av en konsensusorientering med fravær av politisk vold og gjennomgående høy regimekontinuitet. Til tross for at man til tider har hatt skjerpete motsetninger både klassemessig og religiøst, har systemopposisjonen vært begrenset, noe som har ført til høy politisk legitimitet for disse liberale demokratiene. I det hele har landene vært preget av vilje til kompromiss og harmonisk sameksistens. Satt på spisen kan man si at der USA tenker "kill or capture" og straff, fremhever disse landene forebygging og rehabilitering.

Samtidig som landene er valgt ut på bakgrunn disse likhetstrekkene, har de på den andre siden ulike erfaringer med voldelige radikaliserings og terrorisme det siste tiåret. Både Nederland og Danmark har nylig både fått oppleve mindre terrorhandlinger. De har også i større grad enn Norge avslørt flere terroristnettverk og grupper, og fått rettskraftige dommer i mange av disse sakene. Norge har på sin side forblitt skånet for slike større hendelser². Nederland og Danmark er, i motsetninger til Norge, medlemmer av den

---

² Politiets Sikkerhetstjeneste i Norge har i skrivende stund to åpne straffesaker som verserer i rettssystemet på ulike stadier. Disse beskrives nærmere i kapitlet om islamistisk ekstremisme i de tre landene.

Europeiske Union. Det kan kanskje gi seg utslag i de ulike politiavdelingenes arbeid. Ut fra foreliggende forskning, planverk og byråkrati, kan det synes som om landene i dag er i forskjellige faser i sitt arbeid med å forebygge voldelig radikaliserings. Mens det i Danmark og Nederland allerede har blitt lansert nasjonale handlingsplaner for å forebygge voldelig radikaliserings, forelå det ikke noe slikt i Norge da denne studien ble utført ³.

Avklaringer og definisjoner

En hel rekke begreper blir ofte tilknyttet det jeg har valgt å kalle islamistiske ekstremisme og voldelig radikaliserings. Det finnes ulike definisjoner av begrepene. Noen ganger er de overlappende. Andre ganger legges det forskjellig mening i de samme de begrepene. På samme måte kan det være uklart hva som menes med politiets forebyggende og motvirkende innsats. Derfor er det innledningsvis viktig å gjøre noen avklaringer og definere av de mest sentrale begrepene i studien. ⁴

Islamistisk ekstremisme.

Jeg har valgt å bruke begrepet islamistisk ekstremisme som en felles betegnelse på en ideologi basert på politiske og religiøse fortolkninger av islam, der en er villig til å bruke eller støtte bruk av vold, for å fremme sin politiske eller religiøse målsetning. Begrepet favner også om de som er villige til å bruke eller støtte bruk av vold, for å forsvare eller gjengjelde det de ekstreme selv definerer som angrep på islam og muslimer. Oppfatningen av angrep kan strekke seg fra ytringer til krigshandlinger. Definisjonen av islamistisk ekstremisme er altså forholdsvis bred, spesielt hva angår den ideologiske målsetningen eller motivasjonen.

Selv om det ikke finnes en ens oppfatning av begrepet islamisme kan det enkelt beskrives som at islam settes i en politisk kontekst. Islamisme kan defineres som en politisk ideologi og bevegelse inspirert av islam. Fellesnevneres er et ønske om å etablere en islamsk stat, et såkalt kalifat, tuftet på islamsk lov og tradisjon. Islamister er de som bekjenner seg til denne

---

³ Den norske nasjonale handlingsplanen ble lansert 1. desember 2010, omtrent et år etter datainnsamlingen i de norske politiavdelingene.

⁴ Samtidig er begrepene politiet selv bruker, og hva de legger i det, også en interessant og vesentlig faktor som jeg vil komme tilbake til i metodekapitlet.

ideologien og de som organiserer seg i sosiale eller politiske bevegelser for å opprette en islamsk stat.⁵

Begrepet ekstrem er ganske konkret og refererer til holdningen til bruk av vold. Kjernen i ekstremismen er voldsaspektet. En ekstrem person støtter, argumenter for eller på en eller annen måte deltar i, eller forsøker å delta i, bruk av vold, for å oppnå sine politiske, religiøse eller ideologiske målsetninger. Ekstremisme henspiller seg derfor kun på valg av virkemidler og kan derfor knyttes til ulike former for ideologiske, religiøse eller politiske målsetninger (PST, 2010, p. 3). Ekstreme islamister omfatter altså personer og bevegelser som er villige til å akseptere vold for å nå sine islamistiske mål.

Islamistisk ekstremisme har mange beslektede begreper som jihadi terrorisme, jihadi salafisme, radikal islam, militant islamisme, muslimsk ekstremisme eller global jihadisme.⁶ Uten at jeg skal nærmere inn på hvilke likheter og forskjeller som ligger i disse begrepene, vil disse i hovedsak inngå i begrepet islamistisk ekstremisme. I denne studien er ikke en spesifikk detaljert forståelse av dette begrepet med eventuelle ulikheter eller nyanser avgjørende. I et politiperspektiv og som et problem politiet må forholde seg til, vil det alltid være individuelle forskjeller på personer eller grupperinger i forhold til ideologi og målsetninger. Det er først og fremst de voldelige strategiene eller virkemidlene slike personer eller grupper er villig til å bruke for å fremme ideologien, som er avgjørende for politiet.

Hjemmeavlet terrorisme

Garnstein-Ross og Grossman (2009, p. 27) definerer i sin undersøkelse hjemmeavlet ("home grown") som personer (islamistiske ekstremister) som enten var født eller oppvokst i den vestlige verden eller som hadde oppholdt seg der en betydelig lang periode av sitt liv⁷.

Videre hadde radikaliseringsen en vesentlig knytning til disse landene. Dette er en definisjon

---

⁵ I rapporten "From Dawa to Jihad", utgitt fra den nederlandske etterretnings og sikkerhetstjenesten (AIVD), problematiseres islamisme på tre hovedmåter. Det første problemet er en sterk islamsk puritanisme på bekostning av vestlig verdsett og menneskerettigheter. Det andre problemet er muslimsk nasjonalisme og solidaritet uavhengig av land eller religiøs fortolkning. Det siste problemet er en direkte motarbeiding av demokratiet, bl.a. ved hjelp av udemokratiske virkemidler, for å oppnå en alternativ styreform (AIVD, 2004, pp. 21-25).

⁶ For utfyllende redegjørelser av islamistisk ekstremistisk ideologi se blant annet (Alonso, 2008, p. 17; Rik Coolsaet, 2008, p. 2; Huband, 2010, pp. 117,118; PET, 2008, p. 2)

⁷ Undersøkelsen vil bli nærmere beskrevet senere i studien.

jeg vil legge til grunn i denne studien. Enkelt sagt kan man si at begrepet henviser til en terrortrussel som springer ut fra de respektive lands egne borgere ⁸.

Voldelig radikaliserings.

Bruken av begrepet *voldelig* radikaliserings er viktig i den forstand at radikaliserings som begrep ikke er entydig. Radikalisme eller radikale henviser ofte til radikale samfunnsendring, som i seg selv ikke er negativt. Den nederlandske sikkerhetstjenestens definisjon av radikalisme legger en negativ dimensjon til begrepet i form av en trussel mot demokratiet.

The (active) pursuit of and/or support to far-reaching changes in society which may constitute a danger to (the continued existence of) the democratic legal order (aim), which may involve the use of undemocratic methods (means) that may harm the functioning of the democratic legal order (effect) (AIVD, 2004, p. 13).

I EU-kommisjonens ekspertgruppe på voldelig radikaliserings blir voldselementet, da som et verstefallsscenario i form av terrorisme, fremmet. De definerer voldelig radikaliserings på følgende måte:

“Violent radicalisation” involves embracing opinions, views and ideas which could lead to acts of terrorism” (Alonso, 2008, p. 5).

Den danske sikkerhetstjenesten (PET) definerer voldelig radikaliserings som at:

Voldelig radikaliserings vil være en prosess der man i økende grad aksepterer anvendelsen av udemokratiske eller voldelige virkemidler, herunder terror, i et forsøk på å oppnå et politisk eller ideologisk mål (PET, 2009, p. 1).

---

⁸ Hjemmeavlet terrorisme i Europa er ikke et nytt fenomen. De venstre- og høyreekstremer terrorgruppene på 70 tallet som RAF, samt ekstreme nasjonalistiske frigjøringsgrupper som ETA og IRA, var i forhold til definisjonen over hjemmeavlede. I den grad en kan se på hjemmeavlet terrorisme som nye nytt, må det i så fall være i forhold til islamistisk ekstremisme. I flere år frem til midten på 2000 tallet, fremstod al Qaida som den største terrortrusselen mot vesten. En trussel som hadde sitt utspring utenfor de europeiske eller vestlige landene. Som de venstre- og høyreekstremer terrorgruppene på 70 tallet, er internasjonale eller globale tilknytningen også gjeldene i forhold til hjemmeavlede islamistiske ekstremister. Satt på spissen hevdes det fra enkelte forskere at begrepet “hjemmeavlede terrorister” er misvisende. Man vil alltid finne et ideologisk nivå som er sterkt tilknyttet forhold eller land utenfor det europeiske eller vestlige man kommer fra, eller en link til etablerte internasjonale islamistiske ekstremister eller terrorgrupper utenfor Europa eller vesten (Nesser, 2008b, 2010; Pargeter, 2008).

Selv om alle disse definisjonene til en viss grad overlapper og utfyller hverandre, er PET sin definisjon dekkende for denne studien. Et sentralt element i definisjonen er at man gjennom en prosess i økende grad aksepterer ulovlige virkemidler. Voldelig radikaliserings er ingen statisk tilstand. Den kan sees på som en utvikling eller endring fra det "normale" og samfunnsmessig uproblematisk, til i ytterste konsekvens en ekstremistisk overbevisning og bruk av terror som virkemiddel.

Forebygging og motvirking

I dette ligger tradisjonelle politistategier og metoder som har som mål å hindre at kriminelle eller uønskede handlinger finner sted, primært ved at viljen eller evnen til å utføre slike handlinger holdes på et lavt nivå eller reduseres. Selv om man kan hevde at alle politivirksomheter, også en reaktiv innsats som etterforskning og tiltale med straff som konsekvens kan virke forebyggende, er det i hovedsak den preventive virksomheten som har som mål i å motvirke eller hindre kriminelle handlinger før de finner sted, som jeg fokuserer på.

Når jeg bruker beskrivelsen "en aktiv forebyggende innsats", menes handlinger eller tiltak som man tenker vil aktivere mekanismer som vil motvirke uønskede handlinger eller holdninger. Den forebyggende og motvirkende politiinnsatsen som skal undersøkes i denne oppgaven, vil hovedsaklig være rettet mot personer eller miljøer som ikke er involvert i voldelig virksomhet, og som ikke vil utgjøre en terrorfare på kort sikt.

Oppgavens oppbygning.

Jeg vil først redegjøre for politiets rolle i samfunnets kriminalitetsforebyggende innsats og for sentrale politistategier. Dette danner grunnlaget for ulike metoder og virkemidler i politiets forebyggende arbeid. Forskningsbasert kunnskap om politistategier og metoder er i liten grad knyttet til voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme. Likevel er den på mange områder relevant og overførbart. En sentral fellesnevner er målet om å avbryte eller hindre en negativ prosess eller utvikling.

Videre vil jeg redegjøre for dagens terrortrussel og sentrale teorier knyttet til islamistisk ekstremisme og voldelig radikaliserings. En god innsikt og forståelse av disse komplekse temaene er fundamentalt for å kunne forstå og vurdere politiets innsats knyttet til problemstillingen i denne studien.

Deretter vil jeg gi en kort beskrivelse av Nederland, Danmark og Norge og utfordringen i disse landene i forhold til islamistisk ekstremisme og voldelig radikaliserings. Dette danner bakgrunnen eller konteksten for de ulike politiavdelingene og deres innsats knyttet til denne studien.

I metodekapitlet vil jeg beskrive hvordan jeg har operasjonalisert problemstillingen i denne studien og de metodiske valgene jeg gjorde for å innhente data om hvordan politiavdelingene arbeidet for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistiske ekstremisme. Jeg vil redegjøre grundig for innhenting og behandlingen av disse dataene. Dette er en forutsetning for å kunne vurdere dataenes kvalitet.

Til slutt vil jeg gjøre en presentasjon, analyse og vurdering av de dataene som fremkom i studien. Dette ble gjort med utgangspunkt i noen strategisk utplukkede temaer eller perspektiver der de ulike politiavdelingene ble sammenlignet. Disse er primært hentet fra den teoretiske gjennomgangen, i en viss grad egne erfaringer samt fra et par innledende observasjoner som jeg gjorde etter å ha gjennomført selve datainnsamlingen.

POLITIETS KRIMINALITETSFOREBYGGENDE INNSATS - en gjennomgang av relevant forskning og sentrale teorier.

Jeg vil innlede med en kort gjennomgang av de siste tiårenes utvikling innen forebyggende politiarbeid i vesten og det politiske aspektet ved denne utviklingen. Videre vil jeg gjennomgå de mest sentrale forebyggende politimodellene og strategiene. Dette skal fungere som et utgangspunkt for å forstå politiets forebyggende prioritering og virksomhet generelt, og den forebyggende innsatsen mot voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme spesielt.

Politiets innsats mot voldelig radikaliserings bør dra nytte av erfaringer og kunnskap fra andre problemer og andre oppgaver. Derfor vil jeg avslutningsvis redegjøre for forskningsbasert kunnskap om politiets innsats mot høyreekstreme miljøer i Norge, politiets innsats knyttet til etniske minoriteter og sosial uro og polisiær virksomhet knyttet til terrorisme i Europa.

Noen utviklingstrekk i europeisk politi.

I de fleste vestlige samfunn har man de siste 30-40 årene hatt en stor økning i kriminaliteten og problemene politiet har stått ovenfor. I kjølvannet av dette har politiets satsning og bruk av tvangsmiddel og harde inngripende metoder økt, uten at dette kan sies å ha hatt en kriminalitetsreducerende effekt (Reiner, 2000, p. 214). Tidligere var politiarbeidet konsentrert om en reaktiv skadebegrensning og irtetteføring. Som en følge av ulike "kriser" i og kritikk av politiet og politiets aktivitet, og gjennom økte kostnads- og resultatkrav gjennom 70-, 80- og 90-tallet, har det blitt utviklet en rekke konkrete strategier og metoder for å motvirke og forebygge kriminalitet (Newburn & Reiner, 2007, p. 927; Weisburd & Braga, 2006, pp. 1-19).

Begrepet kriminalitetsforebygging er svært bredt og uklart. Man kan argumentere for at det meste politiet gjør har en forebyggende rolle (Larsson, 2005, p. 271). Slik sett er forebygging av kriminalitet ikke noe nytt i politiet. På den andre siden har vi fått nye proaktive politistategier og metoder med **hovedmål å redusere** kriminalitet og andre

samfunnsproblemer (Newburn & Reiner, 2007, p. 928). Vi har fått spesialiserte politifolk og avdelinger med ansvar for forebygging.

Parallelt med endringene i politiet, fikk også andre samfunnsaktører en kriminalforebyggende rolle. Ansvaret ble desentralisert ut i samfunnet, nedover i systemet og ut til den enkelte samfunnsborger. En del av ansvaret har blitt lagt til formelle råd og organ bestående av flere offentlige aktører. Bruk av private sikkerhetsfirmaer har også blitt svært utbredt for å forebygge kriminalitet. I dag er det akseptert at politiets monopol på trygghetsskapende politisær virksomhet i lokalmiljøet er over (Crawford, 2007, p. 894; Hughes, 2007, pp. 73-76,80).

Det er et godt grunnlag i forskning for å hevde at politiets innsats uansett ikke vil ha en betydelig reduserende effekt for samfunnets kriminalitetsnivå. Derfor vil også nye politistrategier eller virkemiddel sannsynlig vis alltid ha begrenset virkning (Banton, 2005, p. 132; Reiner, 2000, pp. 78,215). Det betyr ikke at politiets innsats og rolle er uviktig. Spørsmålet er hva slags rolle og hva slags innsats politiet skal stå for, i samfunnets samlede kriminalforebygging.

Implementeringen av forebyggende strategier i politiet er utfordrende. Selv om det, ihvert fall retorisk, har vært en stor enighet om viktigheten av preventive og forebyggende virksomhet, så har denne delen av politiarbeidet forblitt forbeholdt en liten spesialisert del av styrken (Newburn, 2002, pp. 103,104). En annen utfordring er at forebyggende politiarbeid ikke er regnet som skikkelig politiarbeid. Det har vært interne vegringer i politiet som har motvirket en overgang fra tradisjonelt reaktivt politiarbeid til en mer proaktivt forebyggende strategi (Finstad, 2000, p. 95; Graner, 2004, pp. 272-274; Newburn, 2002, pp. 114-116).

Kriminalitetskontroll og kontroll av "usosial atferd" har de siste tiårene i økende grad blitt en del av politikken. Vi har fått kriminalpolitikk. Utrygghet og frykt i befolkningen påvirker denne politikken. Samtidig er det ulike oppfatninger av hva som er kriminalitetens årsaker og hvordan den skal forebygges og bekjempes (Hughes, 2007, pp. 53,54,124,125). Tidligere var politisær virksomhet overlatt til politiet som også i stor grad utgjorde fagmiljøet. I dag er politisær virksomhet i tillegg et anliggende for ulike akademiske miljøer, politikere og media.

I fremtiden forventes det nye utfordringer for politiet relatert til nasjonal sikkerhet som terrorisme og katastrofer. Det er ikke gitt at man får store fornyinger av politiarbeidet i tiden som kommer. Mer sannsynlig er en utvikling og forbedring av de strategiene man har (Weisburd & Braga, 2006, p. 339). Hvordan og når en bruker eksisterende strategier vil nok også endre seg. Nye krav om informasjon og etterretning, målrettet arbeid mot ekstremister og beskyttelse av sårbare mål kan på den ene siden medføre mindre ressurser til lokalforebyggende aktiviteter. På den andre siden har for eksempel US Departement of Justice allerede et fokus på hvordan en kan bruke erfaringene og fordelene ved proaktivt politiarbeid i lokalsamfunnet, for å fremme nasjonal sikkerhet og motvirke ekstremisme og terror (Weisburd & Braga, 2006, p. 350). De nasjonale handlingsplaner mot voldelig radikaliserings i Nederland, Danmark og Norge er også eksempler på dette.

I lys av utviklingen skissert i dette kapitlet er det interessant å undersøke hvordan politiets forebyggende arbeid mot voldelig radikaliserings er prioritert, hvilke strategier og virkemiddel er sentrale og hvilke kunnskap man har om effekten av det arbeidet som gjøres.

Modeller, strategier - metoder og virkemiddel.

Samfunnet kan benytte seg av en rekke modeller, strategier og metoder i innsatsen for å forebygge og motvirke terrorisme generelt og islamistisk ekstremisme spesielt. Selv om man kan se disse begrepene adskilt, vil jeg som en forenkling dele dem i to. Modeller og strategier er ulike i form av at modellene ikke knyttes til konkrete og avgrensede problemer, mens strategiene gjør det. Jeg vil likevel behandle disse under ett. Modellene i denne sammenhengen relateres til problemet voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Dermed knyttes de i det minste indirekte til et problem, slik som strategiene. Metoder og virkemiddel blir også sett under ett.

Modeller og strategier

Man kan tenke seg at det finnes flere forhold eller mekanismer som direkte eller indirekte kan motvirke eller forebygge voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme. En strategi i

denne sammenhengen handler om en planmessig aktivering av slike mekanismer som skal gi en forebyggende og motvirkende effekt.

Som nevnt i definisjonen av *forebygging og motvirking* i innledningen, har jeg i denne studien et fokus på det proaktive forebyggende politiarbeid. Dette kan grovt deles inn i tre ulike modeller eller strategier.

Den strafferettslige forebyggingsmodellen

Modellen tar utgangspunkt i straffens betydning både ovenfor enkeltindivid og ovenfor allmennheten. Denne strategien har tradisjonelt vært dominerende i politiet som beskrevet. Jeg kommer ikke til å gå nærmere inn på denne.

Den situasjonelle forebyggingsmodellen.

Modellen fokuserer ikke på kriminalitetens årsaker, men har som mål å endre situasjonen i samfunnet der de kriminelle handlingene utøses. (Clarke, 1997, pp. 4-5; Erstad, 1997, pp. 91,92). Strategien skal;

- øke anstrengelsene som kreves for å gjennomføre en uønsket eller kriminell handling,
- den skal øke oppdagelsesrisikoen,
- den skal redusere gevinsten ved uønsket eller kriminell handlinger,
- den skal fjerne unnskyldningene for å gjøre kriminalitet og
- den skal redusere provokasjoner som kan føre til kriminelle eller uønskede handlinger.

Studier av situasjonelle tiltak viser at de kan være kriminalforebyggende (Bjørge & Carlsson, 1999, p. 149). Eksempler på situasjonell forebygging kunne være at politiet på en eller annen måte hindret sentrale islamistiske ekstremister i å forkynne sin ideologi, eller at politiet på en eller annen måte fjernet møtestedene eller arenaene der ekstreme islamister kunne møte hverandre eller rekruttere andre inn i nettverket.

Situasjonelle forebyggingsstrategier inneholder ofte sosialt kontrollerende eller inngripende virkemidler som sikkerhetskontroller og overvåking. Derfor har denne strategien også fått mye kritikk. Det har også blitt argumentert for at den går ut over den mer oppbyggende sosiale strategien.

Den sosiale forebyggingsmodellen.

Modellen har som mål å påvirke forhold i samfunnet eller ved personer som vil kunne forårsake eller gjøre kriminalitet attraktivt. Den har som mål å motvirke en utvikling der kriminell atferd vil kunne være en sannsynlig konsekvens. På den ene siden skal den redusere såkalte sårbarhetsfaktorer som kan fremmer uønskede handlinger. Et eksempel kan være å skaffe en person jobb. På den andre siden skal den styrke beskyttelsesfaktorene som motvirker uønskede handlinger. For eksempel kan den rettes inn mot å endre egenskaper og holdninger hos den enkelte (Erstad, 1997, p. 57). Politiets strategier og virkemidler er ofte lite egnet til å påvirke disse grunnleggende sårbarhets- og beskyttelsesfaktorene. Derfor kan politiet alene i liten grad redusere kriminaliteten (Reiner, 2000, p. 215).

De sosiale forebyggingsstrategiene kan deles inn i (Crawford, 2007, p. 870):

1. Primærtiltak rettet mot samfunnet eller hele befolkningsgrupper som en helhet.
2. Sekundærtiltak rettet mot grupper som kan være i risikozonen for å utvikle usosial atferd eller kriminalitet i forhold til det problemet man ønsker å forebygge.
3. Tertiærtiltak er direkte rettet mot personer eller konkrete grupper som har eller er i ferd med å begå kriminelle eller uønskede handlinger.

En generell utfordring for sosiale forebyggingsstrategier er at det er vanskelig å måle effekten av den. Eksempel på sosiale forebygging i politiet kunne være at de jobbet pedagogisk og måltrettet for å påvirke personers holdninger og dermed reduserer polarisering eller grunnleggende missnøye og diskriminering. En kan også tenke seg at politiet gjennom sin kunnskap og etterretning kan få en slags ekspertrolle. Politiet kan dermed få et kunnskapsformidlende og agendasettende ansvar i et tverrfaglig samarbeid.

Politiet har nok en rolle i sosial kriminalitetsforebygging, men hvilken kan diskuteres. I denne studien vil det være interessant å undersøke i hvilken grad politiet utøver en rolle i forhold til dette, og i så fall hvilken.

Sammenhengen mellom ulike strategier

Både situasjonell og sosial forebygging krever inngående kunnskap om flere sider av problemet, slik at tiltakene i størst mulig grad får den effekten de var tiltenkt (Bjørgero &

Carlsson, 1999, p. 150). Derfor vil det være interessant å undersøke hvor god politiets kunnskap om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme er.⁹

Det er verdt å merke seg at ulike strategier kan ha en overlappende eller konkurrerende og gjensidig motvirkende effekt. Det har blitt hevdet at sosiale forebyggingsstrategier og situasjonell forebyggingsstrategier ikke bør brukes i kombinasjon. Bjørge og Carlsson (1999, p. 152) hevder i forbindelse med arbeidet rettet mot høyreekstreme gjenger og rasistisk motivert vold at begge strategiene kan og bør kombineres. Utfordringen er å finne balansen mellom nødvendige restriktive tiltak på den ene siden, og konstruktive oppbyggende tiltak på den andre¹⁰.

Sosiale forebyggingsstrategier kan rettes bredt mot hele befolkningsgrupper eller smalt mot risikogrupper eller enkeltpersoner. På samme måte som at sosiale og situasjonelle strategier kan kombineres, kan også brede og smale sosiale strategier kombineres. Det forutsetter en bevissthet om hvor, og mot hvem de ulike strategiene benyttes. Studier av kriminelle gategjenger i USA og Danmark og av rasistisk motiverte gjenger i Sverige og Norge, viser for eksempel at sosiale oppbyggende strategier bør skje utenfor gjengkonteksten. Man bør også bruke ulike virkemidler mot ulike personer. For eksempel kan det være hensiktsmessig å bruke hardere mer inngripende virkemidler mot ledere, og mer konstruktive og oppbyggende eller avledende mot følgere og sympatisører (Bjørge & Carlsson, 1999, pp. 146-149, 153-155).

Dette leder til en diskusjon om hvor vidt politiet bør drive forebyggende politiinnsats mot etablerte ekstremister, eller om en slik innsats bør begrenses til personer og miljøer som enda ikke er etablerte ekstremister? Fra egen politierfaring kjenner jeg til at såkalte vanlige politiavdelinger kan bli bedt om å "holde fingrene fra fatet" når mer spesialiserte politistyrker eller en sikkerhetstjeneste jobber mot et miljø eller mot enkeltpersoner. En av de danske forskningsdeltagere uttalte at; *"deres innsats var rettet i god avstand fra noe som*

---

⁹ I kapitlet om islamistisk ekstremisme og voldelig radikaliserings vil jeg med grunnlag i teorien, fremme noen mer målrettede forebyggende strategier som en kan tenke seg benyttet i en forebyggende innsats.

¹⁰ Tore Bjørge har utviklet en modell for terrorforebygging, som tar opp i seg elementer fra både de strafferettslige, situasjonelle og sosiale forebyggingsstrategiene. I den ligger ni hovedstrategier som er: Avskrekkende tiltak ovenfor potensielle ekstremister og terrorister, avverging av planlagte terrorangrep, innkapsiterende tiltak ovenfor ekstremister og terrorister, beskyttelse av sårbare mål, redusere gevinsten av terrorhandlinger, redusere skadevirkningene av terrorhandlinger, normdannelse mot aksept av vold, sosial og politisk forebygging rettet mot grunnleggende årsaker til voldelig radikaliserings og ekstremisme og sist å få terrorister til å slutte med bruken av voldelige virkemiddel, såkalt exit-strategier (Bjørge, 2011).

kunne være voldelig". I det lå det at i saker der det kunne være en mulighet for bruk av vold og i verste fall terrorhandlinger, så var innsatsen i følge forskningsdeltageren utelukkende sikkerhetstjenestens sitt ansvar. Erfaringer fra innsats mot høyreekstreme og rasistiske grupper i Norge viser at det ikke trenger å være et slikt skille. En parallell innsats setter imidlertid krav til at de ulike avdelingene er trygge på hva deres målsetning og rolle er. Det krever koordinering og et minimum av kommunikasjon mellom de ulike avdelingene.

Metoder / Virkemiddel

Metoder kan beskrives som de konkrete målrettede handlingene, virkemidlene eller "verktøyene" som man bruker i en strategi. Disse skal aktivere mekanismer som gir en forebyggende og motvirkende effekt. Det er verdt å merke seg at samme virkemiddel kan medføre ulike påvirkninger, og samme virkemiddel kan brukes i ulike strategier.

Virkemidlene kan også medføre utilsiktede bivirkninger. Noen av bivirkningene kan medføre en negativ effekt i forhold til den strategien man jobber ut fra.

Siden strategiene og metodene kan ha overlappende, konkurrerende eller gjensidig motvirkende effekter, er en evaluering av innsatsen både underveis og etterpå viktig for å sikre at politiets innsats fungerer slik den var tiltenkt. Jeg vil derfor undersøke i hvilken grad politiavdelingene i denne studien kjenner til effekten av egen innsats mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme.

Lokalorientert, problemorientert og etterretningsstyrt politiarbeid.

Alle disse modellene er et resultat av reformer i europeisk og amerikansk politi. De er i dag dominerende for store deler av det nordeuropeiske politiet.

Modellene skiller seg i hvor stor grad de avgrensner og går i dybden på et problem for å forstå det. De skiller seg også ut fra hvor mange virkemidler og aktører som brukes eller iverksettes i forhold til et konkret problem (Newburn & Reiner, 2007, p. 928; Weisburd & Braga, 2006, pp. 340-341). Samtidig nærmer de seg hverandre i praksis på noen punkter. Dette gjelder kanskje primært problemorientert og etterretningsstyrt politiarbeid i form av etterretningens betydning. Alle modellene har et fokus på gjentakene problem.

Lokalorientert politiarbeid.

Lokalorientert politiarbeid, også kalt nærpolitimodellen (Community policing) har som fellesnevner at den skal styrke og fremme den proaktive innsatsen. Økt nærvær og synlighet skal styrke samhandlingen med befolkning. Nærpolitiet skal også jobbe mot reelle problemer folk er opptatt av, for at folk skal føler seg trygge (Holmberg, 2004, p. 206). En desentralisering av politiet har ofte vært et resultat. Videre har politiet opprettet kontakt med offentlige og private samarbeidspartnere. Politiets nærhet til lokalsamfunnet skal gi lokalsamfunnet en mulighet til å delta i, og få innflytelse på den polisiære virksomheten (Newburn & Reiner, 2007, p. 929).

Forskning kan tyde på at nærpolitimodellen alene i praksis har begrenset effekt for å redusere kriminalitet og for å øke befolkningens trygghet (Holmberg, 2004, pp. 208-213; Mastrofski, 2006, pp. 65-66; Newburn & Reiner, 2007, p. 930). Årsaken til at nærpolitimodellen ikke har fungert bedre kan være flere. Interne forhold i politiet som lav prioritering og stempelet som lavstatus politiarbeid er nok en av årsakene. En annen er at modellen er ressurskrevende uten at ressursene er tilgjengelige (Holmberg, 2004, p. 213; Mastrofski, 2006, pp. 65-66). Politiet i Norge og Danmark, som i Europa for øvrig, møter strenge krav til effektivitet som bl.a. har ført til sentralisering. Dermed kan disse kravene være vanskelig å kombinere med en satsning på lokalorientert politiarbeid.

Nærpolitimodellen i Danmark og Norge er i dag sterkt redusert og lite gjeldende. På den andre siden er en nettverks-modell, der en aktivt bygger partnerskap med andre aktører og lokale myndigheter, et satsningsområde uavhengig av fysisk lokalisering av politiet (Holmberg, 2004, p. 213).

Selv om nærpolitimodellens effektivitet er begrenset kan den kanskje øke befolkningens subjektive opplevelse av trygghet og styrke samarbeid mellom politiet og lokale samarbeidspartnere. Nærpolitiet kan også være en konstruktiv strategi i forhold til en styrking av politiets forhold til minoriteter og håndtering av sosial uro. Dette skal jeg komme tilbake til senere.

Problemorientert politiarbeid.

I problemorientert politiarbeid (POP) tar man utgangspunkt i et avgrenset problem og gjør en analyse av dette, for på den måten får en dypere forståelse av problemet man må jobbe mot. Som et resultat av denne forståelsen skal man utvikle en strategi som rettet seg mot forhold som forårsaker problemet (Newburn & Reiner, 2007, p. 930; Tilley, 2008a, pp. 379-383). En slik strategi kan innebære en rekke ulike spesifikke politimetoder. Samtidig er det ikke gitt at det er politiet skal iverksette de konkrete forebyggende tiltakene.

”Problemeiere” er et sentralt begrep i den forstand at det kan være flere og ulike ansvarlige forebyggende aktører i samfunnet, i tillegg til politiet. Noen ganger kan disse ha bedre mulighet til å gjøre noe med problemet i praksis. Partnerskap og samarbeid mellom ulike forebyggende aktører er viktig. Politiet kan ha en koordinerende og ansvarliggjørende rolle i håndteringen av et problem.

Problemorientert politiarbeid har teoretisk kanskje det største potensialet. Det er grunn til å øke fokuset på politiinnsats tilpasset et gitt problem og, med en metodisk bred tilnærming og et samarbeid med flere kriminalitetsforebyggende aktører. Samtidig stiller problemorientert politiarbeid store krav til en helhetlig og god utføring fra politiets siden. Det har vist seg at det er utfordrende å implementere dette i politiet (Weisburd & Braga, 2006, pp. 148-149). Som med nærpolitimodellen har forhold internt i politiet gjort implementeringen av problemorientert politiarbeid vanskelig. Slike forhold kan være mangel på analysekompetanse, eller manglende intern forståelse og negative holdninger mot denne modellen. (H. Gundhus, 2005, pp. 136-137).

Etterretningsstyrt politiarbeid.

Etterretningsstyrt politiarbeid vil si at en systematisk innhenting og analyse av informasjon skal ligge til grunn for politiets prioritering og innsats. Derfor er kartlegging og analyse av kriminalitet og kriminelle viktig. Etterretningsstyrt politiarbeid og problemorientert politiarbeid har til felles at man søker etter årsakene til problemene man vil forebygge. På den andre siden har etterretningsstyrt politiarbeid et tradisjonelt fokus mot personer, kriminalitet og kriminelle. Politiet får dermed en klarere rolle som håndhever av lov og orden (Newburn & Reiner, 2007, p. 931). I den britiske nasjonale etterretningsmodellen (*The National Intelligence Model*) skisseres et bredere bruk av etterretningsstyrt politiarbeid.

Etterretningsstyrt politiarbeid kan også benyttes i generell etterretning om lokalmiljøet og risikoer lokalmiljøet står ovenfor (Kleiven, 2007, p. 174).

En proaktiv og forebyggende politiinnsats basert på en systematisk innhenting og analyse av informasjon kan involvere inngripende overvåkende politimetoder (Tilley, 2008b, p. 397). Dette kan være kommunikasjonskontroll, bruk av informanter eller personkontroller. Slike politimetoder kan medføre utilsiktede negative bivirkninger i forhold til for eksempel et konstruktivt samspill mellom politiet og nærmiljøet. Likevel er det grunn til å tro at etterretningsstyrt politiarbeid vil få en enda sterkere posisjon i forhold til politiets innsats. Den har noen fordeler knyttet til eksisterende politikultur og metoder, og kan derfor lettere implementeres som en overordnet strategi. Den blir med andre ord lettere å "selge" på utøvende nivå i politiet, enn problemorientert politiarbeid. Samtidig er god etterretning viktig for problemorientert politiarbeid. Informasjon og etterretning vil også være fundamentalt for politiets eventuelle rolle som kunnskapsleverandør i samfunnets samlede innsats for å forebygge og redusere kriminalitet og fremming av trygghet (Tilley, 2008b, pp. 398,399).

Oppsummering

Kunnskap og forståelse av problemene politiet skal håndtere er en viktig faktor i alle politistrategiene. I sosiale forebyggende strategier må man ha god kunnskap om hvilke holdninger og egenskaper målgruppen faktisk har. Kunnskap og problemforståelse skal være en effekt av lokalorientert politiarbeid. I problemorientert politiarbeid er dette nødvendig for valget av aktører og metoder, og i etterretningsstyrt politiarbeid er problemkunnskap grunnlaget for virksomheten.

I denne studien vil det være interessant å se i hvilken grad politiets nærhet til lokalsamfunnet fremmes som en viktig strategi i forebyggingen av voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme. I den grad dette fremmes som en viktig strategi vil det være interessant å undersøke om strategien er ment å styrke båndene til befolkningen, er ment som et grunnlag for å fremme andre sosiale forebyggingsstrategier, eller om den er fremhevet for øke informasjonstilgangen og styrke politiets etterretning i en problemorientert eller etterretningsstyrt forebyggende strategi. Parallelt og kanskje i

motsetning til dette, er informasjon og god etterretning også viktig i en mer passiv overvåking og som et grunnlag for reaktive, avskrekkende eller avvergende strategier. Hvordan forholder og balanserer de forebyggende politiavdelingene i denne studien seg til dette? I forhold til alle de tre strategiene vil det også være interessant å undersøke i hvor stor grad politiet samarbeider med andre forebyggende aktører og hvordan dette samarbeidet foregår.

Erfaringer fra innsatsen mot høyreekstreme miljøer i Norge.

Selv om en ikke skal undervurdere ulikheter både i årsak og fremtoning mellom islamistisk ekstremisme og høyreekstremisme, kan likevel forebyggingsstrategiene fra rasistisk motivert kriminalitet og høyreekstremisme være relevante. Det finnes noen viktige likhetstrekk.

I begge formene for ekstremisme finnes en voldelig radikaliseringsprosess. Videre legitimeres kriminelle handlinger og voldsbruk ved bruk av andre eller mindre moralsk belastende begrep på handlingene. Bruk av vold settes inn i en ideologisk sammenheng. Noen ganger kan det være tilfeldig om en person trekkes til det ene eller det andre miljøet. Rekruttering til ulike kriminelle eller ekstreme miljøer kan skyldes felles bakenforliggende årsaker. Med utgangspunkt i slike likeheter kan en tenke seg at politistategiene og metodene brukt for å forebygge og motvirke rasistisk motivert kriminalitet og høyreekstremisme, også kan anvendes i forhold til islamistisk ekstremisme.

I 1999 utgav Bjørge og Carlsson en bok som oppsummerer og formidler forfatterens forskning og erfaringer med ungdomsgjenger, vold, rasisme og tiltak for å håndtere slike problemer. De fant at for å forebygge fremveksten av høyreekstreme miljøer eller voldelige gjenger, så har lokalorientert politiarbeid bl.a. ved kontroll og uroing det største potensialet. Det var bare politiet som kunne gjennomføre restriktive metoder. Disse metodene påvirket og la premissene for andre forebyggende aktørers handlinger (Bjørge & Carlsson, 1999, p. 202).

Inngripende metoder som hyppig politikontroll, lav terskel for iretteføring og informasjonsinnhenting gjennom avhør eller bekymringssamtaler, kan imidlertid primært brukes som en følge av ulovlige handlinger, eller når personene i miljøet er mindreårige. Det er ikke gitt at voldelig radikalisering knyttet til islamistisk ekstremisme i samme grad er

preget av ulovligheter. Det kan også være at risikogruppen i forhold til islamistisk ekstremisme har en høyre snittalderen en i de høyreekstreme gruppene. Følgelig kan det være at politiet ikke i samme grad vil kunne benytte seg av juridisk baserte inngripende virkemidler i forhold til islamistisk ekstremisme.¹¹

Når de sosiale barrierene for bruk av vold sviktet hos foreldre, skole, naboer og kommunen, var politiet siste skansen. Bekymringssamtalen var ett tiltak for å etablere en grensesetting og en barriere (Bjørge & Carlsson, 1999, p. 209). Målsetningen var bl.a. å gi et grunnlag for reorientering og bevisstgjøring hos ungdommen og hos foresatte. I denne studien vil det være interessant å undersøke om denne metoden brukes i forhold til islamistisk ekstremisme. Metoden er i utgangspunktet mest relevant for mindreårige. Det kan likevel tenkes at dette kan gjøres i forhold til myndige personer. Et problem kan være at politiet ikke har den samme juridiske mulighetene i forhold til mindreårige.

I innsatsen mot de rasistiske voldsmiljøene fungerte også politiet som pådrivere ovenfor andre aktører som bydelen og kommunen. Politiet kunne tilrettelegge for alternative og mer konstruktive aktiviteter for personer i faresonen. De fungerte som døråpnere ved å formidle kontakt til, og gi prioritet i hjelpeapparat og offentlige tjenester. Denne rollen kan være overførbart til forebygging av islamistisk ekstremisme.

Polisær virksomhet - etniske minoriteter, sosial uro og terrorisme.

Harde politimetoder og forholdet til befolkningen

Bruken av inngripende og såkalt harde politistrategier og virkemidler kan ha en negativ effekt på forholdet mellom politiet og befolkningen, og dermed motvirke en forebyggende politiinnsats.

Økt bruk av inngripende og harde politistrategier og metoder henger sammen med at samfunnet i økende grad har blitt preget av generell usikkerhet og risiko. Dermed har politiets virksomhet i økende grad blitt risikostyrt, med en forventning om at politiet skal slå tilbake og bekjempe det som truer (Erickson & Haggerty, 2005, pp. 550-554). Overvåking og

---

¹¹ Vestlige lands juridiske rammer er i ulike, og noen land, for eksempel England, har fått nye lover som senker den kriminelle terskelen og dermed gir muligheten for inngripende metoder på et tidligere og lavere stadium.

proaktiv etterretningsinnsamling har blitt ansett som nødvendig, og dermed fått et større omfang. Terrortrusselen forsterker ytterligere samfunnets krav om effektiv førebygging og avverging. Samtidig skal politiet være en garantist for ytringsfrihet, rettsikkerhet og politisk aktivitet. Det kan være et dilemma og en balansegang mellom en effektiv inngripende og reaktiv linje, og en konstruktiv og samarbeidende linje med lokalbefolkningen (Waddington & Wright, 2008, p. 487).

Balansen som politiet i Europa i stor grad klarte å finne i siste halvdel av 1900-tallet etter den sosiale uroen rundt de tradisjonelle politiske "høyre- venstre konfliktene", er nå truet som en følge av den opplevde terrortrusselen i kjølevannet av terrorangrepene mot USA 11. september 2001. Islamistisk ekstremisme og frykten for terror i befolkningen kan medføre en fare for at politiet, sammen med andre aktører, i for stor grad velger metoder og strategier som er repressive og undertrykkende. Dermed kan latente konflikter mellom befolkningsgrupper og politiet forverres (Waddington & Wright, 2008, p. 248.249)

Forholdet mellom politi og etniske minoriteter beskrives som distansert, dårlig og konfliktfylt i mange europeiske byer. Når politi og ungdom fra etniske minoriteter møtes, oppleves møtene som regel konfliktpregede. Generelt oppleves ofte situasjonen eller samhandlingen mellom politiet og minoritetsungdom som en konflikttilstand (Ansel-Henry & Branner Jespersen, 2003, pp. 9,71). En stor del av innvandrergruppene og minoritetsungdommene i europeiske land er muslimer. I den konteksten er det verdt å merke seg at en av dagens mest fremtredende globale sosiale bevegelse er islamistiske ekstremisme (Waddington, 2003, p. 414). Ofte ligger det en større opinion bak aktivistene som sympatiserer, om ikke med metodene så med målene og deres opplevelse av ulike samfunnsproblemer. Samtidig opplever ofte muslimer som ikke sympatiserer med ekstremistene, at de blir misstenkeliggjort. Politiaksjoner mot islamistiske ekstremister har derfor ved flere anledninger medført lokal uro og opposisjon. Politiets håndtering av opptøyer, demonstrasjoner og sivile tvister har alltid vært kritisert, og er en politiinnsats som ekstremister vil kunne forsøke å utnytte til sin fordel.

I sosialforebyggende strategier og holdningsskapende arbeid, er etniske minoriteters og innvandrergruppers skepsis til politiet en utfordring. En politiinnsats for å forsøke å påvirke holdninger, meninger og handlinger hos motparten kan føre til konflikt dersom man ikke

først etablerer tillit. Derfor må politiet noen ganger finne nye løsninger på problemer i en flerkulturell bydel med innvandremiljøer (Bjørge & Carlsson, 1999, pp. 219-220). Spesielt viktig er det å vise smidighet og for eksempel være villig til å spille på gruppens egne autoritetssystemer. I andre sammenhenger kan det være viktig at politiet ikke utviser smidighet, men håndfasthet og autoritet. Denne balansen krever god kulturforståelse og problemkunnskap.

Årsakene til terrorisme er sammensatt og komplekse, og politiets evne til å løse problemet er begrenset (Matassa & Newburn, 2003, p. 495). Det finnes lite forskning på effektiviteten av politiets arbeid mot terrorisme, men noen viktige erfaringer har man gjort. For å bedre og sikre et godt forhold mellom politiet og etniske minoriteter bør politiet være fokusert på et ansvarlig demokratisk politiarbeid i samarbeid med lokalsamfunnet. (Bowling, Parmer, & Phillips, 2008, p. 633; Bowling, Phillips, & Shah, 2003). Dette er den samme erfaringen som ble gjort i Nord-Irland i forhold til IRA. Kortsiktige harde politimetoder som gikk på akkord med etiske hensyn og grunnleggende menneskerettigheter hadde på sikt negative følger. De underminerte politiets legitimitet i befolkningen og politiets innsats ble en del av problemet i stede for en løsning (Matassa & Newburn, 2003, pp. 480-485).

I denne studien vil det være interessant å se om politiavdelingene benytter seg av harde og inngripende metoder. Uavhengig om de gjør det eller ikke, kan det tenkes at politiavdelingene likevel må håndtere uro i lokalsamfunnet. Det kan være at andre politiavdelinger, med et mer reaktivt og i rette førende ansvar, benytter seg av inngripende eller harde metoder. Uavhengig av hvordan politiinnsatsen generelt er, er det lokalsamfunnets subjektive oppfatning av politiet og staten som vil prege klimaet politiavdelingenes innsats må forholde seg til.

Nærpoliti som strategi.

Polisiære utfordringer knyttet til etniske minoriteter, sosial uro og terrorisme har flere likhetstrekk. Nærpolitiet blir ofte fremsatt som svar på mange av disse.

I en studie av konfliktforholdet mellom minoritetsungdom og politiet i København ble en styrking av nærpolitiet anbefalt. Nærpolitiet ville bidra til en bedre dialog, økt respekt og

større tillit blant de unge gjennom lokalkunnskap og personlige relasjoner (Ansel-Henry & Branner Jespersen, 2003) s. ?.

Politiets bruk av skjønn er utstrakt og viktig. Skjønnen kan avgjøre hva som er mistenkelig, hva det gripes inn overfor, og hva man gjør med eventuelle overtredelser. Skjønn er nødvendig, men slett ikke uproblematisk. Skjønnsutøvelsen medfører at bestemte mennesker vil være mer i politiets søkelys enn andre. Dermed kan det forsterke eller bekrefte holdninger i politiet og i miljøet som er i kontakt med politiet. For å bedre kvaliteten på skjønnsutøvelsen kan nærpolitimodellen, sammen med problemorientert politiarbeide, være en god strategi (Holmberg, 2001, pp. 7-9). Nærpolitiet kan styrke politiets skjønn ved at etterretningsinformasjonen kan bli bedre. Politiet får bedre personkunnskap og gjør seg mindre avhengig av ytre kjennetegn. (Holmberg, 2001, p. 25).

EU fikk i 2005 en felles strategi for bekjempelse av radikaliserings og rekruttering. Strategien har et spesielt fokus på terrorisme motivert av islamistisk ekstremisme som regnes som hovedtrusselen i dag. For å motvirke og hindre voldelig radikaliserings har EU et spesielt fokus på utvikling av nærpoliti. Nærpolitiet ansees å ha en særdeles viktig rolle i avdekking av radikaliserings, samt at det spiller en viktig rolle for at lokalsamfunnet kan forholde seg til problemet på et tidlig stadium (deKerchove, Dortland, & Reedt, 2008, p. 150).

VOLDELIG RADIKALISERING OG ISLAMISTISK EKSTREMISME - en gjennomgang av relevant forskning og sentrale teorier.

Innledning

I dette kapitlet vil jeg først redegjøre kort for islamistisk ekstremisme og dagens terrortrussel.¹² Deretter vil jeg redegjøre nærmere for flere relevante forhold ved voldelig radikaliseringsprosessen. En innsikt i forskningsbasert kunnskap på dette feltet er til stor hjelp for å forstå og vurdere politiets innsats. Den kan også åpne for noen strategiske muligheter. Som nevnt i innledningen er temaene eller perspektivene for sammenligningen av politiavdelingene primært hentet fra teorien presentert i dette og forrige kapittel.

Selv om studien hovedsakelig er avgrenset til voldelig radikaliseringsprosessen mot islamistisk ekstremisme, kan voldelig radikaliseringsprosessen også knyttes til andre former for ekstremisme. Denne radikaliseringsprosessen trenger ikke være vesentlig ulik den som er knyttet til islamistisk ekstremisme.

Islamistisk ekstremisme og dagens terrortrussel.

Terrorisme både som fenomen og begrep er og har vært i stadig endring (Hoffman, 2006, pp. 43-62, 82,271). Inntil 9.11.2001 hadde man en forståelse av at terroristers og terrorismens mål var publisitet og oppmerksomhet. Dette er en oppfattelse man i dag må revurdere som følge av en rekke alvorlige terrorhendelser. Målet for disse terroraksjonene, og følgen av dem, har vært svært mange drepte og skadde (Hoffman, 2006, pp. 269,270).

Den ekstreme islamistiske og globale terrorgruppen al Qaida har det siste tiåret fremstått som den største trusselen ovenfor Vesten. Trusselen retter seg først og fremst mot USA og

---

¹² Tallmessig er det terrorisme av mindre alvorlighetsgrad, fra andre ideologiske grupper, som forekommer hyppigst i Europa. Islamistisk ekstremisme er sentralt fordi de mest alvorlige og spektakulære terrorhandlingene vi har sett det siste tiåret, har vært motivert i en eller annen form for islamistisk ekstremisme. I tillegg har vi hatt en rekke tilsvarende terrorplaner blitt avslørt.

deres interesser, men også mot USA's allierte og vestlige land generelt.¹³ Den økte bruken av selvmordsangrep har også medført en ekstra skremmende og utfordrende dimensjon. Selv om al Qaidas organisasjon og ledelse i dag er sterkt svekket, utgjør ideologien, kunnskapen, nettverkene og oppfordringene om terrorangrep mot vesten, en alvorlig terrortrussel.

Coolsaet og Voorde (2008) har utført en studie av terrorangrep og forsøk på terrorangrep i verden de siste årene og gir det de kaller jihadi terrorisme følgende beskrivelse:

Jihadi terrorism has largely turned into a grassroots phenomenon, a patchwork of home-grown, self-radicalising terror groups and freelance jihadis, each going their own way without central command, unified only in a common view of the world (2008, p. 23).

Og Hoffman skriver: *"In recent years, a variety of terrorist movements have increasingly adopted a strategy of "leaderless networks"(...)"* (Hoffman, 2006, p. 38).

Fra 2003-2004 har Europa erfart en rekke terroraksjoner utført av autonome og hjemmeavlede terrorceller motivert av islamistisk ekstremisme. I tillegg har ulike lands sikkerhetstjenester avverget en rekke aksjoner. Dette tidspunktet kan anses som et vendepunkt i terrorisme knyttet islamistisk ekstremisme (Nesser, 2008b, p. 237).

Terroristenes profil har også endret seg. I motsetning til før 2004 har mange av terroristene vokst opp i Europa. De har også blitt yngre, ofte ned i tenårene. Videre har kvinner og "ensomme ulver" uten tilknytning til terrorgrupper blitt oppdaget (Nesser, 2010, p. 90).

Petter Nesser deler på bakgrunn av dette det han kaller de globale jihadinetverkene inn i to generasjoner (Nesser, 2008b, p. 235). Mens den første generasjonen utgjorde en terrortrussel utenfra, omtales den andre generasjonen som "home grown jihadis", og utgjør en terrortrussel innenfra¹⁴.

Selvmordsangrepet på undergrunnsbanen i London var en kraftig vekker for britisk sikkerhetstjeneste. Frem til da så de hovedsakelig islamistisk som en terrortrussel utenfra.

---

¹³ Det er imidlertid verdt å merke seg at de fleste terrorangrepene motivert i islamistisk ekstremisme blir utført i muslimske land. Ofrene er selv muslimer.

¹⁴ 1. generasjon var nettverk med nære knytninger til al Qaida og hadde fått terrortrening i al Qaida drevede treningsleiere i Afghanistan. Disse utførte terrorangrep mot Europa fra ca. 1998 til 2003/04.
2. generasjon var, eller er, nettverk med svakere knytninger til al Qaida eller beslektede etablerte terrorgrupper. De har fått trening på andre måter, har sterkere tilknytning til Europa, og etablerte seg som en trussel fra ca. 2003/04 (Nesser, 2008b, p. 235).

Den hjemmeavlede islamistiske terrorismen har medført at dagens kontraterrorinnsats i større grad enn tidligere involverer lokalsamfunnet. Tendensen er at man beveger seg bort fra et kontraterror arbeid ensidig utført av spesialister og hemmelig spesialpoliti, til en mer lokalt forankret og åpen politiinnsats (Innes & Theil, 2008, pp. 560,564).

Voldelig radikaliserings

Det finnes en rekke medvirkende faktorer som kan initiere eller fremme en voldelig radikaliserings. Disse strekker seg fra grunnleggende utfordringer i verdenssamfunnet til lokale og personlige forhold knyttet til enkeltmennesker. Man kan dele medvirkende faktorer som kan virke fremmede for voldelig radikaliserings i Europa inn i interne og eksterne faktorer (Kortweg, 2010, pp. 31-32). Den interne dimensjonen kan inkludere faktorer som:¹⁵

- Mangelen på debatt rundt tolkninger av islam i det muslimske samfunnet. Dette gjør at ekstreme ideer spres uten motstand og kritikk.
- Stigmatisering og polarisering gjennom den offentlige debatten bidrar til en atmosfære der muslimsk ungdom føler seg tilsidesatt av storsamfunnet og søker etter en egen identitet. Det samme gjør fremmedgjøring og diskriminering.
- Den lave sosio-økonomiske statusen til den muslimske immigrantbefolkningen i Europa og manglende integrering, bidrar til at muslimsk ungdom søker nye veier, også ekstreme.
- Tilstedeværelsen av radikale imamer og erfarne jihadister i Europa, som prediker en ekstrem ideologi og som kan fungere som bindeledd mellom voldelig radikale islamister i Europa og globale islamistiske ekstreme grupper og organisasjoner.
- Ekstreme og militante islamister glorifisering av jihad og martyriet.
- Nye medier, internett spesielt, som gjør det lettere å komme i kontakt med personer eller miljøer tilknyttet etablerte islamistiske ekstremister og terrororganisasjoner både lokalt og globalt.
- Noen arenaer i vestlige land, som enkelte fengsler og moskeer, har blitt en arena for radikaliserings og rekruttering.

Den eksterne dimensjonen kan inkludere faktorer som:

- Vestlig unnfalshet i konfliktområder der muslimer er utsatt, for eksempel i palestinske områder.
- Vestlige militære intervensjoner i den muslimske verden som i Irak og Afghanistan.

---

¹⁵ Faktorene er hentet og oversatt fra Kortwegs artikkel. Jeg har brukt det jeg oppfatter som hovedpoengene og punktene fremstår dersom som noe forkortet.

- Støtten til "korrupte" regimer i Midt-Østen, regimer som regnes som vantro av islamistiske krefter.
- Informasjon om konflikter og lidelser andre steder i verden, der muslimer er involvert, er tilgjengelig gjennom media og internett. Ekstreme islamisters propaganda er tilgjengelig på internett.

De fleste som er dømt for lovbrudd relatert til terrorisme i Europa de siste årene, har vært innbyggere av de landene hvor aksjonene har blitt utført. Hvorfor og hvordan blir noen personer radikaliserede, får ekstreme holdninger og velger ekstreme handlinger, når de fleste som er utsatt for de samme eksterne og interne faktorene, ikke blir ekstremister?

Teoretiske forklaringer på voldelig radikalisering.

Det finnes ulike akademiske tilnærminger og forklaringer på fenomenet voldelig radikalisering. Ofte går de mer eller mindre inn i hverandre og bør sees på som komplimenterende og ikke konkurrerende teorier (Dalgaard-Nielsen, 2010, p. 810; Ranstorp, 2010, pp. 2-7).

Sosiologiske teorier:

Sosiologiske teorier innbefatter revolusjonsteorier og relative deprivasjonsteorier og bygger på betydningen av identitetskriser og marginalisering i samfunnet. Frustrasjon, håpløshet, opplevd urettferdighet og sinne er viktige drivkrefter. Islamistisk ekstremisme og ekstreme handlinger kan bli en reaksjon på en slik opplevd virkelighet (Dalgaard-Nielsen, 2010, pp. 799-801). Generelle teorier om ungdomsopprør og opposisjon hører også til her. Flere forskere argumenter for at dette alene ikke fører til at personer eller grupper blir ekstreme eller terrorister. Det må noe mer til, som betydningen av gruppemekanismer, sosiale nettverk og en tilknytning til etablerte og erfarne ekstremister eller terrorgrupper.

Gruppe- og nettverksteorier:

I gruppeteorier står betydningen av vennskap og fellesskap sentralt. Gruppeteoriene og nettverksteoriene går på mange måter inn i hverandre. Sosiale bånd er avgjørende både i forbindelse med en voldelig radikalisering og i forbindelse med at ekstreme islamister skal utvikle seg til effektive terrorister. Gruppens egendynamikk påvirker både enkeltindivid og gruppen som helhet. Den er viktig for rekruttering til gruppen og for en voldelig

radikalisering av medlemmene (Nesser, 2006, pp. 10-11; Sageman, 2004, pp. 99-135; Wiktorowicz, 2005). Kontakten mellom ulike voldelige radikale eller ekstreme grupper, de såkalte nettverkene, har også stor betydning for enkeltindividers eller gruppers vilje og evnen til å bruke terrorisme som virkemiddel (Kortweg, 2010, p. 34).

Radikaliseringsfaser og veien til ekstremisme.

Det finnes flere ulike teorier på hvorfor og hvordan en voldelig radikalisering finner sted hos enkelte. Ofte deles personers utvikling mot ekstremisme i faser eller stadier. Fasene i de ulike teoriene er ofte sammenlignbare og overlappende, mens rekkefølgen varierer i større grad. Ofte spiller de sosiologiske teoriene en betydning for at enkeltindivid kommer i risikozonen for en voldelig radikalisering. Gruppeteorier og krefter som virker i en gruppe og mellom en gruppe og individ fremheves i den videre radikaliseringen.

Ranstorp fremhever at forholdet mellom ledere og de som følger, kan være en viktig tilnærming for å forstå hvorfor noen blir tilknyttet ekstreme bevegelser og mulige terrorister (Ranstorp, 2010, p. 6). Andre empiriske studier av såkalte "home grown jihadis" fra England og USA legger vekt på faser i radikaliseringsprosessen, der sosiale nettverk og grupper spiller en sentral rolle.

Quintain Wiktorowicz (2005) gjorde en viktig studie av den islamistiske og til dels ekstreme gruppen Al-Muharjiroun i England for å finne ut hvorfor man ble involvert i islamistisk ekstremisme. Et sentralt spørsmål i studien er hvorfor noen ønsker å delta i noe som kan virke tvilsomt med tanke på religiøs legitimitet og ideologisk troverdighet. Den religiøse tolkningen i slike grupper kan jo være feil, noe som i følge en andre tolkning vil medføre at man ikke kommer til paradiset. Gruppens aktiviteter vil også medføre vesentlig risiko og ulemper i forhold til reaksjoner og overvåking fra samfunnet. Hvordan blir det som i utgangspunktet virker irrasjonelt til noe rasjonelt? Betydningen av sosiale bånd og sosiale nettverk er viktig for rekruttering av tilhengere og i radikaliseringsprosessen. Disse gir tilhørighet, identitet, bidrar til utveksling og forming av meninger og tolkninger og medvirker til en ideologisk forpliktende overbevisning.

Tre forhold i en voldelig radikaliseringsprosess er i følge Wicktorowicz sin studie viktige for å forklare hvorfor personer blir involvert i ekstreme islamistiske grupper som al Muharjiroun (Wiktorowicz, 2005, pp. 5-6):¹⁶

1. Kognitive åpninger, dvs. at man av en eller annen grunn blir åpen for en reorientering og får en villighet til å være mottakelig for et budskap. Her finner vi igjen de ytre og indre medvirkende faktorene som kan fremme voldelig radikaliseringsprosess.
2. Religiøs søken i form av en prosess der en person søker etter et meningsfullt religiøst system for å tolke og løse sin misnøye.
3. Bygging og fremming av en hellig religiøs autoritet som godtas og følges av medlemmene. Religiøs overbevisning og indoktrinering sammen med sosial påvirkning og det sosiale nettverket medfører en overvisning om at ens egen interesse ligger i tro og handlinger som gagnar fellesskapet man har blitt en del av. Deltagelse og aktive handlinger i form av islamistisk ekstremisme har altså blitt rasjonelt.

I en studie utført av New York politiet (2007), som undersøkte flere terrrorsaker etter 2001 for å vurdere terrortrusselen mot New York City fra islamistisk ekstremisme, ble det identifisert fire konkrete faser som man mente såkalte "home grown" terrorister gjennomgikk i radikaliseringsprosessen. Det er verdt å merke seg "nedenfra og opp" modellen, der en fra å være normal selv går gjennom en radikaliseringsprosess, for så å få en ekstrem islamistisk overbevisning (NYPD, 2007, pp. 22,30,36,43).¹⁷

1. Den første, kalt *Pre-Radicalization*, er fasen før individene går inn i en prosess og fremstår som normale borgere.
2. Den andre fasen, kalt *Self-Identification*, dreier seg om en redefinering av egen identitet. En begynner å utforske en jihadi-salafisk fortolkning av islam (en form for islamistisk ekstremisme) og starter en personlig endring i retning av den nye ideologien.
3. Den tredje fasen, kalt *Indoctrination*, er indoktrineringsfasen der individet fullt og helt aksepterer den jihadi-salafisk ideologien, aksepterer at det kan forekomme tider og omstendigheter der handling er påkrevd for å støtte og fremme den ideologien. Denne handlingen er væpnet jihad.
4. Den siste fasen, kalt *Jihadization*, er fasen der man aksepterer at det er enhver individuell plikt til å delta i denne kampen. Det poengteres at mange går gjennom de 3 første fasene uten at de går videre og blir involvert i ulovlige handlinger og voldsbruk.

I en studie av Tomas Precht kalt "*Home Grown Terrorism and Islamist Radicalization in Europe*" som er bygd på NYPS sin analyse, fant Precht de samme fasene (Precht, 2007, p. 34). Precht poengter at det ikke finnes en enkelt grunn til at personer går inn i en

---

¹⁶ Forholdene er hentet og oversatt fra Wiktorowicz sin bok og fremstår noe forkortet.

¹⁷ Fasene er oversatt direkte fra rapporten og fremstår som noe forkortet.

radikaliseringsfase, men fremhever bakgrunnsfaktorer, "trigger" - eller utløsende faktorer og opportunitetsfaktorer (Precht, 2007, p. 6). Også Sagemann opererer med lignende radikaliseringsfaser, men fremhever deltagelse eller tilknytning til globale islamistiske nettverk (Sageman, 2004, p. 135).

Dansk etterretnings og sikkerhetstjeneste (PET, 2009, p. 4) skisserer en litt annerledes radikaliseringsprosess.

1. Kontakt mellom en radikaliserer og en åpen person (åpen for nye ideer).
2. Endring av seg selv.
3. Endring av miljø.
4. Sementering og befestning av radikalisering.

Denne modellen er i motsetning til NYPD modellen en "ovenfra og ned" modell som starter med en tilknytning til islamistisk ekstremisme for så gjennom en prosess bekjenne seg til den ekstreme ideologien.

Alle slike fasemodeller som her har blitt gjennomgått er forenklinger. Det finnes ulike modeller og det kan diskuteres om studiene kan generaliseres. Et problem er at forskning ofte tar utgangspunkt i en terrorhandling og nøster seg bakover. Prosessen vil da alltid ende i en terrorhandling. Men det er ikke riktig. Selv om alle som har vært dømt for tilknytning i Europa de siste årene har vært igjennom en radikaliseringsprosess, betyr ikke det at alle som går inn i en slik prosess ender opp som terrorister. Selv om empiriske studiene av enkeltsaker og enkeltpersoner gir noen svar, er det et spesielt behov for en økt forståelse av de individuelle og personlige faktorene som gjør at noen (få) velger den ekstreme veien (Dalgaard-Nielsen, 2010, pp. 806, 811).

I denne studien er det interressant å undersøke i hvilken grad politiavdelingene er bevisst radikaliseringsfaser, og om noen av deres strategier har som mål å forebygge eller avbryte en mulig negativ utvikling mot ekstremisme og terror. Sageman fremhever også en interessant faktor for forebyggende aktører. En tilknytning til samfunnet kan virke forebyggende for at gruppen utvikler seg videre i ekstrem og voldelig retning. Har de liten eller ingen tilknytning til samfunnet for øvrig, vil gruppen og gruppemekanismene få utvikle seg uforstyrret i en ekstrem og farlig retning (Sageman, 2004, p. 146). Dette understøttes av studier av ekstremister i Nederland (Dalgaard-Nielsen, 2010, p. 808). Dermed kan en

forebyggende strategi være å fremme voldelig radikale grupperes deltagelse i samfunnet for øvrig.

Radikaliseringsindikatorer.

I Gartenstein-Ross og Grossman sin studie (2009) av 117 hjemmeavlede islamistiske ekstremister¹⁸, ble det funnet seks åpenbare faktorer eller radikaliseringsindikatorer som kunne observeres. Det er verdt å merke seg at disse indikatorene er ikke en skjematisk oversikt over en faserekkefølge i en voldelig radikaliseringsprosess, men at indikatorene kan gi et innblikk i viktige faktorer i prosessen.

Radikaliseringsfaktorene var (Gartenstein-Ross & Grossman, 2009, pp. 12-13):¹⁹

1. En bokstavtro og streng fortolkning og praktisering av religionen.
2. Man fulgte og stolte kun på utvalgte religiøse autoriteter.
3. En forståelse av motsetning og umulig sameksistens mellom islam og vesten.
4. Lav toleranse for andre religiøse fortolkninger og praksiser.
5. Behov og forsøk på å forkynne egen religiøs overbevisning til andre.
6. Politisk radikalisering som kan variere, men som ofte inneholder oppfattelsen av vestlige makter har en konspirasjon mot islam for å undertrykke islam både fysisk og moralsk. Dette skjer samtidig som at muslimer verden over har mistet sin tro, og mangler styrke som de hadde på profeten Mohammed sin tid. Løsningen på dette er militær aksjon.

Brian Michael Jenkins, seniorrådgiver i *The Rand Corporation*, bemerket i den innledende vurderingen av studien av Gartenstein-Ross og Grossman, at disse indikatorene for myndighetene ikke vil være lett å oppdage. På den andre siden vil de kunne oppdages av personer nært tilknyttet personene i en slik radikaliseringsprosess som familie og nære bekjente (Gartenstein-Ross & Grossman, 2009, p. 8). Dette har betydning for forebyggende aktører. I tillegg til at de bør kjenne til mulige radikaliseringsindikatorer, er de avhengige av en nær og tillitsfull kontakt med lokalmiljøet. Det kan også være hensiktsmessig å forsøke å formidle en slik kunnskap ut i lokalmiljøet.

---

¹⁸ Gartenstein-Ross og Grossman definerte "Home grown" som at personene som ble undersøkt enten var født eller oppvokst i vesten eller at de oppholdt seg i en betydelig lang periode av sitt liv og at radikaliseringen har en vesentlig knytning til vesten. De som ble studert hadde enten deltatt eller utført ulovlig støttevirksomhet til gjennomførte eller forsøkte terrorangrep.

¹⁹ Faktorene er oversatt direkte fra rapporten og fremstår som noe forkortet.

Betydningen av religion og ideologi.

Religionens betydning for voldelig radikaliseringsprosesser er uklart. Felles for Sageman og Bakker sine studier var at de fleste personene hadde blitt mer religiøse før de ble rekruttert til ekstreme grupper (Bakker, 2008, p. 49). Dette kan beskrives som en endring og kan være relevant for radikaliseringsfasene. Spørsmålet er om denne endringen er en årsak til, eller en konsekvens av, en voldelig radikaliseringsprosesser mot islamistisk ekstremisme.

Studier av radikaliseringsprosesser viser at mange av de fasene man har funnet har med religion og religiøs utøvelse å gjøre. De fem første av seks faser i den voldelige radikaliseringsprosessen mot islamistisk ekstremisme i Garnstein-Ross og Grossman sin studie, er knyttet til religion i form av religiøs fortolkning, religiøse autoriteter, forholdet mellom islam og vesten, religiøs toleranse og et behov for å forkynne egen religiøs forståelse.

Tomas Precht (Precht, 2007, pp. 83-84) fant på den andre siden at selv om religion spilte en viktig rolle, så var den ikke essensiell. For mange virket den mer som et middel for å oppnå andre mål. Mark Sageman (2008, pp. 66,84) fant i sine undersøkelser av globale jihadister at sosiale bånd spilte en viktigere rolle i radikaliseringsprosessen mot islamistisk ekstremisme enn hva selve ideologien gjorde. Dette understøttes i en studie av Edwind Bakker (2008, p. 52).

Derfor kan det diskuteres om religion har større betydning som identitetsskaper enn som voldelig radikaliseringsfaktor i seg selv. Individuelle og kollektive erfaringer av den politiske og sosiale konteksten kan knyttes til en religiøs og ideologisk fortolkning. Det er imidlertid ikke gitt at det er den ideologiske og religiøse fortolkningene som medfører et aktivistisk politisk eller sosialt engasjement. Det kan også være motsatt. På den andre siden kan religionen fungere som en guddommelig sanksjonering og legitimering av ekstreme handlinger.

Denne forståelsen er relevant for lokale forebyggere som politiet, fordi underliggende sosiale og politiske årsaker kan være vel så viktig som ideologisk og religiøs påvirkning. Dermed har det betydning for hvilke strategier og metoder som vil være hensiktsmessig i en forebyggende innsats.

Personlighetsprofiler og inndeling i roller og funksjoner.

Flere studier av islamistiske ekstremister knyttet til terrrorsaker i USA og i Europa har vist at man ikke finner en generell ensartet personlighetsprofil for disse (Bakker, 2008, p. 52; Nesser, 2010; Sageman, 2008). Verken på et individuelt nivå eller på gruppenivå ble det funnet noen felles profil for terrorister motvert i islamistisk ekstremisme.

Andre studier har forsøkt å systematisere ulike personlighetsprofiler eller typer tilknyttet islamistisk ekstremisme. Her finner man noen relevante funn som tyder på at personer involvert i ekstreme grupper kan deles i ulike roller eller funksjoner.

Petter Nesser (2010, pp. 92-94) deler slike roller og funksjonene inn i fire idealtyper ut fra bakgrunn, karakteristika og posisjon i gruppen. Disse beskrives som:²⁰

Entreprenøren:

- Er aktivisten og/eller ideologen i gruppen.
- Har blitt med i jihad gjennom en gradvis, intellektuell prosess.
- Er frustrert over ikke å kunne påvirke politisk med ikke-voldelige midler.
- Er pådriveren i å bygge opp en celle og tar lederskapet.
- Har ofte mer erfaring, individuelle og sosiale resurser og er mer belest enn resten av cellen.
- Søker viten og er karismatisk.
- Har et globalt perspektiv (urett mot muslimer i verdens konfliktområder) og holder kontakten med den eksterne delen av jihad-nettverket.

Protegeen:

- NK i cellen.
- Ofte høyt utdannet, men også med begrenset livserfaring.
- Samme motivasjon som entreprenøren, men er militant også gjennom lojalitetsbånd til entreprenøren.
- Sosialt oppegående.

Utskuddet:

- Ikke like godt sosialt tilpasset.
- Ofte med kriminelt rulleblad.
- Ikke like ideologisk motivert, men deltar heller på bakgrunn av personlige problemer og/eller lojalitetsbånd gjennom vennskap.
- Blir rekruttert.
- Lav utdanning, men er "streetsmart".
- Som oftest yngre enn entreprenøren.
- Har voldelige tendenser og er fysiske.

Vandrerer:

---

²⁰ Også her har jeg oversatt studien fra engelsk og forsøkt å fremheve hovedpunktene slik at de kan fremstå noe forkortet i forhold til studien.

- S sammensatt gruppe.
- Følger strømmen og motivasjonen for å delta er ønsket om inngå i et sosialt nettverk.
- Bærer til tider også preg av ungdomsopprør, eventyrsøken og mangel på andre alternativer.
- Ikke ideologisk fokusert.

Nesser argumenterer for at i rekrutteringsprosessen er det politiske aspektet mer vesentlig enn det religiøse. For entreprenørene og protegeene er ideologiske og aktivistiske motiver sentrale. Uten den karismatiske entreprenøren og aktivisten vil få, om noen, terrorceller oppstått i Europa. Dette er en svært viktig observasjon i forhold til forebygging av voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme fordi det kan ha betydning for hvor den forebyggende innsatsen bør rettes.

PET (2009) fremhever i en rapport om radikaliserings og terror radikaliseratoren ²¹ som en drivende kraft og en person som har en viktig rolle i voldelig radikaliserings. Dette er en person som oppsøker og på ulike måter og med ulikt formål rekrutterer og radikaliserer personer inn i islamistisk ekstremisme. Man har også sett eksempler der personer som er åpne for en voldelig radikaliserings har oppsøkt radikaliseratoren selv (PET, 2009, p. 3). Dersom forebyggende aktører klarte å isolere eller sette slike radikaliseratoren ut av spill, vil dette dermed kunne ha en betydelig forebyggende effekt.

I tidligere studier av personer tilknyttet rasistisk motivert vold har man også funnet ulike typer av fremmedfiendtlige voldsutøvere (Bjørge & Carlsson, 1999, pp. 28-34). Bjørge og Carlsson delte disse inn i fire hovedtyper. Denne inndelingen har vesentlige fellestrekk med typeinndelingen til Nesser.²²

På samme måte som at det finnes forskjellige årsaker for at noen personer blir involvert i islamistisk ekstremisme, vil sannsynligvis også den voldelige radikaliseringsprosessen være ulik for ulike typene eller personligheter. Dette medfører at forebyggende og motvirkende innsats, spesielt målrettede sekundære og tertiære tiltak, bør skreddersys og dermed være ulike, i forhold til ulike typer personer. For eksempel kan man tenke seg mer inngripende og harde virkemidler mot ledertypene og radikaliseringsagenter. For mindre engasjerte

---

²¹ Radikaliseratoren kan sammenlignes med entreprenøren i Nessers inndeling.

²² Personer tilknyttet rasistisk motivert vold ble delt inn i politisk motiverte høyreekstremister, fremmedfiendtlige eller egosentriske ungdommer, kriminell og marginalisert ungdom og medløpere.

personer i et miljø, som utskuddet og vandreren, kan man tenke seg mykere, mer oppbyggende eller avledende tiltak for å styre dem bort fra en voldelig radikaliserings og ekstremisme. Disse gruppene utgjør jo også brokparten av de voldelige aktivistene.

Inndeling i typer eller roller i ulike problematiske eller kriminelle miljøer er ikke noe nytt i forhold til politiets forebyggende virksomhet. Politiet har fore eksempel satt inn harde inngripende virkemidler mot ledere i kriminelle gjengmiljøer, parallelt med mykere mer oppbyggende virkemidler mot andre i miljøet. I denne studien vil det være interessant å undersøke om politiavdelingene har en forståelse om at personer tilknyttet et voldelig radikale eller islamistiske ekstreme miljø, ofte har ulike roller og funksjoner. Videre vil det være interessant å undersøke om denne forståelsen overføres og påvirker innsatsen for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings.

En link til jihad

Kontakt med etablerte ekstreme islamistiske grupper eller terrorister har ofte avgjørende betydning for at noen blir terrorister. Det er ikke gitt at voldelig radikale personer eller grupperinger, heller ikke at etablerte islamistiske ekstremister, blir involvert i eller i stand til å gjennomføre terrorhandlinger. Betydningen av å opprette en kontakt med et etablert terrornettverk, også kalt en link til jihad, blir derfor understreket. Det viser seg at islamistiske ekstremister som regel må opprette kontakt med terrororganisasjoner eller og erfarne jihadister for å bli operative (Kortweg, 2010, p. 34).

Rekruttering til jihad er ikke et nytt fenomen Europa, men har røtter tilbake til krigen i Afghanistan og Bosnia. I dag er den åpne vervingen og rekrutteringen til væpnet jihad mye vanskeligere og mer skjult som en følge av den såkalte krigen mot terror. På den andre siden er et kjennetegn ved andre generasjons jihadister er at de selv oppsøker erfarne mujahedinere eller al Qaida tilknyttede treningsleire, med et ønske om ideologisk veiledning eller om å kjempe i væpnet jihad. Rekruttering er nå initiert fra grasrotnivå, der voldelig radikale personer og miljøer selv oppsøker etablerte jihadister og terrornettverk (Kortweg, 2010, p. 34; Nesser, 2008b, pp. 235,250). Erfarne jihadister eller ekstreme ideologiske radikaliseringsagenter blir sentrale elementer uavhengig om det er de som rekrutterer eller om det er rekruttene som oppsøker dem.

Vennskap, slektskap og møter eller opphold med islamistiske terrorgrupper og erfarne jihadister, har i flere studier vist seg å være av sentral betydning for voldelig radikaliserings og rekruttering til islamistisk ekstremisme. Sageman, som har studert globale jihadister, fremhever at en tilknytning til disse gruppene og nettverkene (salafijihadister) er et viktig og siste skritt i prosessen mot å bli en ekstrem islamist og terrorist (Sageman, 2004, pp. 135,152; 2008, p. 84). Petter Nesser viste i en studie av en rekke terrorhendelser i Europa siden 2003 utført eller forsøkt utført av det han kaller 2. generasjons jihadister at det nesten uten unntak var en "link" eller kontakt mellom terrorcellene i Europa til erfarne jihadister eller globale ekstreme nettverk (Nesser, 2006, p. 20; 2008a, pp. 934-940; 2008b, p. 235).

David Gartenstein-Ross og Laura Grossmans (2009) utførte en studie av 117 såkalt "home grown jihadis" i UK og USA.²³ Studien viste at over 40 % hadde reist utlands for å trene eller kjempe jihad. I tillegg hadde omtrent 12 - 20 % reist utlands for å få religiøs undervisning uavhengig av terrortrening (Gartenstein-Ross & Grossman, 2009, p. 14).

I boken "Understanding Terror Networks" redegjør Sageman nærmere for disse sosiale nettverkene og hvordan de henger sammen (2004, pp. 137-173). Denne forståelsen kan være betydningsfull for politiets forebyggende taktikk og virkemiddel. Han beskriver nettverkene som en samling personer eller mindre grupper, kalt noder. Disse nodene har igjen mer eller mindre kontakt med andre lignende grupper. Noen av disse, kalt "hubs" eller på norsk nav, er mer sentrale enn andre fordi de ofte har en sentral posisjon i nettverket. I forhold til mange av de andre nodene, har disse linker til svært mange noder. Mye av kommunikasjonen mellom nodene går gjennom disse sentrale navene. Dette betyr at disse navene i form av sentrale personer eller grupper kan være nettverkets svake ledd. Blir disse satt ut av spill, vil hele nettverket og den operative kapasiteten kunne bryte sammen ved at nettverkets samlede påvirkning vil bli redusert. Sentrale personer vil kunne bli isolert fra de andre og viktige linker til etablerte ekstremister og terrorgrupper blir kan bli brutt. Derimot vil vilkårlige arrestasjoner i nettverket kunne sette enkeltpersoner ute av spill, men ha liten effekt på nettverket og den terrortrussel nettverket som en helhet utgjør (Sageman, 2004, p. 140).

---

²³ Disse jihadistene var hentet fra andre studier av islamistiske ekstremister og terroriser i Europa og USA.

I motsetning til de ovennevnte studiene ble det i en annen studie av 250 jihadister fra til sammen 31 europeiske saker i tiden 2003 til 2006, kun funnet noen få tilfeller der de terrortilknyttede personene hadde etablerte tilknytninger til globale jihadister. Derimot hadde personene i noen tilfeller blitt involvert mer eller mindre alene (Bakker, 2008, pp. 51-52). Selv om det er vesentlige forskjeller på for eksempel Sagemans og Nessers studier i forhold til Bakkers studier, var sosialisering og sosial tilknytning i forbindelse med rekruttering til ekstreme islamistiske nettverk og terrorgrupper sentralt for begge. Denne sosialiseringen og gruppetilknytningen foregikk i stor grad i de vestlige landene disse oppholdt seg i.

Terrorhandlinger eller terrorforsøk fra såkalte "ensomme ulver", uten en tilknytning til ekstreme grupper eller etablerte terrorister, kan imidlertid reise tvil om hvor avgjørende gruppe- og nettverkstilknytningen er. Fremover kan man få flere uavhengige islamistiske ekstremister, med individuelle motivasjonsfaktorer, kanskje influert og påvirket av islamistisk ekstremistisk propaganda på internett, som vil forsøke å gjennomføre terroraksjoner på egenhånd. Spørsmålet blir da i hvor stor grad slike personer vil være i stand til å bli operative og hvor stor terrortrussel de på egenhånd vil kunne utgjøre.

Radikaliseringsarenaer.

Kunnskap om radikaliseringsarenaene i et forebyggende perspektiv kan være fruktbart. Dette er arenaer der søkende personer kan møte radikale islamister og bli introdusert ekstrem islamisme. På slike arenaer kan det foregå en rekruttering til ekstreme islamistiske miljøer eller grupper. Arenaer der en voldelig radikalisering finner sted kan for eksempel være moskeer med radikale imamer, skole og universitetsmiljøer, internett, fengsler, private arenaer eller uavhengige religiøse møteplasser.

Petter Nesser sine studier av terrorsaker i Europa det siste tiåret viser betydningen av radikale islamistiske arenaene i Europa. I de aller fleste terrorsakene han har studert, ble det funnet en tilknytning mellom de involverte til etablerte islamistiske nettverk og terrorgrupper. Særlig i London har islamistiske ekstreme grupper vært lett tilgjengelige og betydningsfulle (Nesser, 2008b, p. 249; Wiktorowicz, 2005, pp. 2-4). De hadde en betydning som radikaliseringsarena der islamistisk ekstreme ideologi ble formidlet, eller de fungerte

som linker til etablerte terrornettverk. Selv om disse arenaene ikke er like aktuelle i dag finnes det andre av mer eller mindre betydning. Det kan for eksempel være private moskeer eller forsamlingslokaler, private hjem, kafeer, klubber eller fengsler (Olsen, 2008, p. 4).

Land eller regioner der islamistiske ekstreme grupper eller organisasjoner finnes, kan også utgjøre en viktig arena for voldelig radikaliserings. Slike arenaer kan også utgjøre en alvorlig terrorfare ved at ekstreme islamister som reiser dit, kan tilegne seg kompetanse og støtte som vil kunne gjøre dem til operative terrorister.

I dag løftes internett frem som en viktig arena for oppmerksomhet, spredning av jihadi propaganda og rekruttering til islamistisk ekstremisme. I den forbindelse er det konstruktivt å dele internett inn i to; informasjonsdelen der for eksempel propaganda og kunnskap formidles, og kommunikasjonsdelen i form av sosiale medier (Sageman, 2008, p. 113). Undersøkelser av "home-grown" miljøene indikerer at internett har en rolle både i rekruttering til de radikale miljøene, som møteplass for islamistiske ekstremister og som formidler av islamistisk ekstrem ideologi. Slik kan internett fremme voldelig radikaliserings. Sosiale medier på internett er nok viktig både som arena for voldelig radikaliserings og som arena for nettverksbygging (Sageman, 2008, pp. 114-123). Arenaene på internett vil være et sted der forebyggende aktører som politiet kan oppdage voldelig radikale miljø og identifisere mulige islamistiske ekstremister.²⁴

Arenaene kan fremstå ulikt og ha ulik funksjon. Poenget er at det på disse arenaene kan foregå en spredning av islamistisk ekstrem ideologi og rekruttering til miljøet, voldelig radikale og islamistiske ekstremister kan knytte bånd seg imellom og til etablerte terrornettverk, og avgjørende kompetanse for gjennomføring av terrorhandlinger kan tilegnes. Derfor vil en reduksjon av antallet slike arenaer, eller en reduksjon av muligheten til å oppsøke disse, kunne utgjøre en vesentlig forebyggende effekt både for voldelig radikaliserings og for å redusere faren for terrorhandlinger. Disse arenaene kan også brukes til å oppdage voldelig radikale eller ekstreme personer som det kan være hensiktsmessig å iverksette tertiære forebyggende tiltak ovenfor. I denne undersøkelsen vil det være interessant å undersøke

---

²⁴ Tradisjonelt har kanskje ikke den forebyggende politiinnsatsen brukt internett aktivt for å innhente informasjon. Dette er nok i ferd med å endre seg i flere politidistrikter og politiavdelinger. Informasjonsinnhenting fra internett har for eksempel blitt aktuelt i forbindelse med skoleskytinger, barnepornografi, demonstrasjoner og gjengvold.

politiavdelingenes årvåkenhet ovenfor radikaliseringsarenaer, og eventuelt om forebyggende strategier og virkemidler benyttes i forhold til disse.

Oppsummering

I den offisielle rapporten etter Londonbombene var de viktigste punktene knyttet til voldelig radikaliseringsprosess oppsummert som følgende (Huband, 2010, pp. 124-125) ²⁵:

- Det finnes ingen enkelt profil som kan identifisere den som kan være påvirkelig for radikaliseringsprosess.
- En rekke faktorer har i fortiden vært bidragsytende i radikaliseringsprosessen, blant annet ekstremister tilknyttet moskeer. For å unngå å bli oppdaget gjennomfører ekstremistene nå sine aktiviteter i private hjem etc.
- Innflytelsen fra en ekstrem åndelig leder kan være viktig, men man ser nå at radikaliseringsagentene i større grad holder potensielle rekrutter borte fra offentlige arenaer. Man benytter heller internett etc i prosessen.
- Personlige mentorer og tilknytning til en gruppe med likesinnete har vist seg sentralt.
- Radikaliseringsprosessen er ofte en lengre prosess som ikke bygger på tvang, men heller på en utvikling av individets deltakelse, gruppetilhørighet og solidaritet.

I disse punktene finner man mye av den forskningsbaserte kunnskapen jeg har redegjort for.

Hva er så triggerne som gjør at noen går inn i en voldelig radikaliseringsprosess, blir islamistiske ekstremister eller deltar aktivt terrorrelaterte handlinger? Svaret kan ligge i de skisserte teoriene, i en kombinasjon av disse eller av andre grunner. En voldelig radikaliseringsprosess kan kanskje sies å foregå i skjæringspunktet mellom faktorer som missnøye, frustrasjon, identitetssøken, gruppeprosesser, ideologi og faktiske muligheter til å gjøre det man tenker.

Den voldelige radikaliseringsprosessen er ikke en lineær utvikling, men en kompleks kombinasjon av push og pull faktorer som utspiller seg individuelt (Ranstorp 2010 s. 6). Selv om det er likhetstrekk, er det også store forskjeller kontekstuellt. Det er samtidig forskjeller på hvordan radikaliseringsprosessen oppfattes som fenomen (Kühle & Lindekilde, 2010, pp. 22-27; Ranstorp, 2010, pp. 2-7).

---

²⁵ Punktene er oversatt fra rapporten og fremstår noe forkortet.

Det er riktig som en av forskningsdeltagerne på ledende nivå sa, at ”politiet må gjøre noe”. Samtidig holder det ikke bare å gjøre ”noe”. Jørgen Staun uttalte i sin innledning på et seminar om voldelig radikaliserings i regi av DIIS i november 2009 at:

”I kjernen av en hver forebyggende plan må det ligge et klart mål for hva man ønsker å oppnå, hva som er realistisk og gjennomførbart, og hvilke som er de optimale midlene for å oppnå ett eller flere av målene”.

Selv om kunnskapen om voldelig radikaliserings ikke gir noen entydige svar som politiet enkelt kan benytte seg av i sin forebyggende innsats, ser jeg noen forhold som kan være særlig relevant og anvendbare. Disse forholdene må sees i sammenheng med teorien om forebyggende politiinnsats generelt.

Det er ingen grunn til å se etter generelle enhetlige personlighetsprofiler. Informasjon om endringer, og da kanskje primært i forhold til personers forhold til religion og politiske forhold, kan kanskje være forhold som kan indikere en voldelig radikaliserings og gi grunn til nærmere undersøkelser. Slik informasjon er avhengig av et nært og godt samarbeid med lokalsamfunnet.

Selv om religion kan være av betydning, er det grunn til å ha et vel så stort fokus på tilknytninger til spesielle grupper og gruppens radikaliserende betydning. Gruppens betydning er også viktig i forhold til deradikaliserende tiltak.

En forståelse av at personer tilknyttet terrorgrupper ofte har ulike roller og funksjoner er viktig og relevant for forebygging av voldelig radikaliserings. Den har betydning for politiet med tanke på tilpasning av deres forebyggende tiltak i forhold til ulike roller og funksjoner. I den forebyggende innsatsen kan det være grunn til å bruke hardere, mer repressive virkemidler mot enkeltpersoner eller enkeltgrupper, parallelt med mer oppbyggende og konstruktive virkemidler mot andre. For å vite hva som er de optimale forebyggende virkemidlene, og for å kunne differensiere disse mot ulike målpersoner eller grupper, er det forebyggende politiet avhengig av en inngående problem- og personkunnskap. Derfor er et tett samarbeid med kunnskaps- og forskningsmiljøer og andre forebyggende aktører viktig.

Voldelige radikale eller ekstreme predikanter og arenaer der disse er aktive og tilgjengelige, fremheves som en svært sentral faktor i forhold til islamistisk ekstremisme og terrorisme. Her kan politiet, eventuelt andre, sette inn tiltak for å sette disse ut av spill eller redusere

deres påvirkningskraft. Det samme kan man gjøre mot det Nesser kaller entreprenører eller protegeer. Dersom deres holdninger endres eller deres aktiviteter motvirkes, kan dette ha en god effekt. Alternativt kan deres mulighet til å påvirke andre reduseres. Indirekte kan deres innflytelse begrenses gjennom tiltak rettet mot arenaene de opererer på. Tiltak for å hindre deres kontakt med etablerte ekstreme nettverk og personer vil være viktig. Både for å forebygge en ytterligere voldelig radikaliserings og for å motvirke evnen til å omsette ekstrem overbevisning til terrorhandlinger. Slike tiltak kan være å motvirke at personer eller grupper i risikozonen for en voldelig radikaliserings, reiser til såkalte jihadiarenaer i utlandet. Et relevant spørsmål er i hvilken grad politiet, eller andre forebyggende aktører for den saks skyld, besitter juridiske virkemiddel for en slik innsats. Dette varierer fra land til land.

De mer oppbyggende og konstruktive virkemidler kan rettes mot generelle medvirkende interne faktorer som kan føre til voldelig radikaliserings, mot det Nesser kaller utskuddene og vandrerne, og mot de mer perifere deltagerne i et voldelig radikalt miljø. I denne delen av innsatsen er nok andre forebyggende aktører vel så viktig som politiet. Politiet kan sette et søkelys på, eller initiere konstruktive sosiale sekundære eller tertiære virkemidler. Dette gjør politiet i forhold til andre samfunnsmessige forhold som kan lede til uro og kriminalitet. Videre kan politiet bidra til å fremme motkrefter mot ekstreme synspunkter og forebygge polarisering. Politiet kan også initiere tiltak for å bevare eller forsterke voldelige radikale personers tilknytning og samhandling med samfunnet. Gruppemekanismene er sterke og det koster å forlate en gruppe (Sageman, 2004, p. 156). Derfor kan gode alternativer til et islamistisk ekstremt miljø, for den eller de tiltakene er rettet mot, være viktig.

METODISK GJENNOMFØRING AV STUDIET.

Innledning

For å undersøke hvordan politiavdelingene arbeidet for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme, gjorde jeg en kvalitativ datainnsamling fra til sammen sju spesielt utplukkede politiavdelinger i Nederland, Danmark og Norge. Avdelingene var en del av det vanlige politiet. De hadde en spesiell erfaring eller et særlig ansvar for denne delen av politiets innsats. Jeg innhentet data fra to ulike avdelinger i Nederland og Norge, og fra tre i Danmark. Ingen av politiavdelingene var tilknyttet samme politidistrikt. Det ble intervjuet to personer (intervjuobjekter) fra hver avdeling. Unntaket var en avdeling i Norge der det i samme intervjuet deltok to intervjuobjekter.

I kvalitativ forskning skal forskeren utforske prosesser, handlinger eller virkelige settinger ved å være åpen for hva deltagerne gjør og sier. Det er deres perspektiver som skal løftes frem gjennom intervjuet (Kvale, 2001, p. 21; Postholm, 2005, p. 9). Samtidig måtte dette gjøres på en måte som sikret meg relevante data om de samme aspektene fra alle avdelingene, uten at datamengden ble u håndterlig stor. Derfor måtte intervjuene struktureres til en viss grad (Kvale, 2001, pp. 52,112; Postholm, 2010, p. 72). For å ivareta disse hensynene har jeg benyttet meg av såkalte halvstrukturert intervju.

Til grunn for beslutningen om å sammenlikne politiavdelinger fra Norge, Danmark og Nederland lå en opprinnelig hypotese om at landenes ulike erfaring med islamistisk ekstremisme medførte at landene innsats var ulik. Videre at ulik nasjonal policy, derav handlingsplaner mot voldelig radikaliserings, ville medføre og forklare forskjeller i de tre landenes politiinnsats og arbeidsmåter. Allerede under datainnsamlingen ble det klart at denne hypotesen måtte forkastes. Forskjellene mellom ulike politiavdelinger innen ett og samme land var vel så store som forskjellene mellom landene. Dette var i seg selv et viktig funn. Funnet fikk dermed følger for selve forskningsdesignet og arbeidet med den videre analysen. Jeg kunne ikke basere analysen på en nasjonal sammenligning, men måtte gjøre sammenligningen på avdelingsnivå, altså med sju analyseenheter i stedet for tre.

For å fremme en helhetlig forståelse av politiavdelingenes innsats sammenlignet jeg likheter og ulikheter i politiavdelingenes innsats innenfor noen strategisk utvalgte perspektiver eller hovedtemaer. Disse er primært forankret i tilgjengelig og relevant teori. Der jeg har sett muligheten har jeg vurdert mulige årsaker for ulikhetene som fremkom. På samme måte har jeg gjort noen vurderinger av innsatsen i forhold til den presenterte teorien.

Valg av metode

Teoretiske valg.

En av samfunnskunnskapens hovedoppgaver er den analytiske som går ut på å forstå samfunnsforhold i en helhet, i en kontekst og i forhold til samfunnsvitenskaplige teorier, begreper og innsikter (Grønmo, 2004, p. 11). I denne studien er politiets innsats et slikt samfunnsforhold. Denne innsatsen har jeg valgt å undersøke ved hjelp av en sammenlignende casestudie.

Det finnes en god del teori om politistrategier. Det samme gjør det om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Selv om det finnes studier av forebyggende politiinnsats mot voldelig radikaliserings, som Bjørge og Carssons forskning på rasistisk motiverte ekstremister og ny-nasister, var studier av en slik innsats spesielt rettet mot islamistisk ekstremisme for meg ukjent. Dermed ble en vesentlig del av studiet beskrivende, med hensikt å avdekke eller belyse faktiske forhold eller fenomen. Studien har i tillegg et forstående fokus ved at politiavdelingenes prioriteringer, handlinger og intensjoner knyttes til relevant teori (Grønmo, 2004, pp. 356, 374).

En slik analyse av empiriske data, som tar sikte på å gi en teoretisk innsikt og forståelse av politiavdelingenes innsats, gjør at studien blir induktiv (Grønmo, 2004, p. 38). En kvalitativ tilnærming er egnet for en slik beskrivende og forstående samfunnsforskning (Befring, 2007, pp. 29,37). Jeg ønsket å få fram en dypere innsikt og forståelse av hvordan politiet arbeidet ut fra deres ståsted, forståelse og livsverden.

Casestudier er beskrivende forskning som skal gi en detaljert beskrivelse av det som er studert i sin kontekst. Slike studier brukes ofte når spørsmål som hva, hvordan og hvorfor brukes om pågående forhold og aktiviteter (Yin, 2003, pp. 5-9). Videre kan beskrivende

casestudier være nyttige særlig når det er lite forskning gjort på området tidligere (Postholm, 2010, p. 51). Dette passer godt med problemstillingen i denne studien. Jeg ville undersøke både hvordan politiavdelingene (casene) selv forstod og prioriterte voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme, og hva de faktisk gjorde for å forebygge dette. De utvalgte avdelingene ble sammenlignet med hverandre.

Det kan diskuteres hva som faktisk kjennetegner et godt og nyttig sammenlignende studie. I European Police College (CEPOL) sin prosjektgruppe for Politivitenskap sin sluttrapport beskrives hensikten med komparative politistudier som følgende (Jaschke, 2007, p. 164):

- to get information about similar items abroad
- to get scientifically based knowledge of the facts of different practices
- to compare own developments with others
- to get more understanding of each other in Europe
- to understand better one's own activities
- to start or enhance international expert's communication.

Rene deskriptive studier av de ulike politiavdelingene, og i alle fall en sammenlignende deskriptiv studie som denne, ville nok kunne fungere for å oppnå de fleste av disse målene som her beskrives. I samme rapport poengteres følgende mer ambisiøse målsetning for sammenlignende politiforskning (Jaschke, 2007, p. 91):

What is needed is not more "comparative seminars" where representatives from different countries tell their stories about how policing is in their countries. Without comparable data, such exercises are of limited value. A far more ambitious approach is to develop systematic comparative studies, based on shared methodological instruments, used to collect and produce truly comparative data. National differences can then be used as variables to test hypotheses, build theory and evaluate practices in policing.

Studiens mål om å fremme en helhetlig og verdifull kunnskap forutsetter at jeg klarer å nærme meg denne forståelsen av hva som er et godt og nyttig sammenlignende studie. For å oppnå dette har jeg først presentert relevante teorier som danner bakteppe for empirien. Videre forutsetter det at politiavdelingene i denne studien er sammenlignbare. Konteksten for de ulike politiavdelingenes innsats er derfor relevant (Kvale, 2001, pp. 374-375; Remenyi, Williams, Money, & Swartz, 1998, p. 50). Derfor har jeg i et eget kapittel før selve datagjennomgangen og analysen, present den generelle utfordringen og overordnede innsatsen i de ulike landene.

Avgrensninger.

Jeg har valgt å innhente kvalitative data fra politiavdelinger i tre ulike men sammenlignbare land ved hjelp av intervjuer. Jeg visste at man hadde ulik erfaring i ulike politidistrikter og antok at forskjellige politiavdelinger kunne til en viss grad arbeide ulikt. For å få et bredere datagrunnlag fra hvert land, var det derfor ønskelig å innhente data fra to politiavdelinger i hvert land. I Danmark ble antallet politienheter jeg hentet data fra utvidet til tre. Dette fordi jeg underveis i prosessen med å velge politiavdelinger i Danmark, ble kjent med at de tre utvalgte avdelingene kunne gi en verdifull og ulik innsikt i hvordan politiet der fokuserer og arbeider med problemstillingen.

Jeg begrenset antallet forskningsdeltagere og intervju ved hver avdeling til i utgangspunktet to. Ved å intervju to forskningsdeltagere fra hver politiavdeling i forhold til bare en, ville jeg øke sannsynligheten for at de svarene, og dermed dataene jeg samlet inn, ga et godt og helhetlig bilde av hvordan hver enkelt politiavdeling arbeidet. Det ville også gi meg muligheten til å fange opp eventuelle ulike forståelser av utfordringen og hvordan politiet arbeidet.²⁶

I en casestudie er det viktig at man begrenser antallet caser, som i denne studien er politiavdelinger, slik at man har mulighet til å gå nok i dybden på hver enkelt. Forut for studien var tanken at hvert land skulle fremstå som en case. Dette forskningsdesignet måtte jeg som nevnt endre til å sammenligne innsatsen mellom de sju politiavdelingene.

Antallet politiavdelinger (caser), sju til sammen, er et ganske høyt antall i fm en case studie fordi det, innen for de rammene jeg hadde, til en viss grad begrenset mulighetene å gå i dybden på hver enhet. Dette vil jeg diskutere nærmere i kapitlet om datakvalitet.

Jeg har avgrenset undersøkelsen til et politiperspektiv i form av at deltagere alle er politiutdannet og arbeider operativt ved de utvalgte politiavdelingene. En kombinasjon av forskningsmetoder kan i mange tilfeller gi en mer allsidig forståelse av et fenomen. Andre kvalitative tilnærminger, som for eksempel deltagende observasjon, ville i denne studien kunne gitt gode og supplerende data i tillegg til dataene jeg innhentet gjennom intervjuene. En kan ikke se bort fra at det er en forskjell på hva forskningsdeltagere sier de gjør og hva de

---

²⁶ Dette vil jeg komme tilbake til både i kapitlet som omhandler selve utvalget og i selve analysen av dataene.

faktisk gjør. Jeg kunne også intervjuet eksterne samarbeidspartnere med kjennskap til politiets innsats, eller intervjuet personer i målgruppen politiet jobber mot. Disse alternativene var det imidlertid ikke ressurser til innenfor rammene av denne studien. En løsning kunne vært å redusere antallet politiavdelinger. Det hadde imidlertid avgrenset muligheten for å få frem ulike strategier og arbeidsmetoder mellom politiavdelingene. I tillegg var manglede oversikt over, og tilgjengelighet til mulige forskningsdeltagere og aktører utenfor politiet, en årsak til at jeg ikke gjorde dette.

Et kvantitativt datagrunnlag, for eksempel ved at jeg i tillegg til de kvalitative intervjuene gjorde en spørreundersøkelse med flere deltagere fra politiavdelingene, kunne gitt et bredere datagrunnlag for hvordan politiet forstår og arbeider med problemstillingen. Dette ble også valgt bort av ressursmessige og avgrensede hensyn.

Forberedelser og gjennomføring.

Valg av politiavdelinger.

Et underliggende mål i denne studien er at den skal kunne bidra til nyttig erfaringsdeling og videreutvikling av politiarbeidet. For å oppnå dette var det viktig at politiavdelingene representerte de respektive lands utøvende spisskompetanse, i den grad det fantes, i forhold til problemstillingen i denne studien. Videre var det ønskelig at forskningsdeltagerne arbeidet med, eller hadde inngående kjennskap til avdelingens (politidistriktets) arbeid.

For å finne frem til de utvalgte politiavdelingene hadde jeg god nytte av egen erfaring og kunnskap. Det var likevel klart at jeg måtte ha hjelp til å finne de riktige avdelingene i de ulike landene, og ikke minst for å finne de riktige forskningsdeltagerne ved hver avdeling. Jeg brukte ulike kontakter og institusjoner i de ulike landene for å finne frem til aktuelle politiavdelinger, samt at jeg i kontakten med de konkrete politiavdelingene også ba om deres vurdering av andre aktuelle avdelinger. Det bærende prinsippet i valget av forskningsdeltagere har vært en pragmatisk/skjønsmessig utvelgelse, hvilket innebærer at det, som Edvard Befring (2007, p. 96) beskriver det, er benyttet "sunt skjønn" og en form for snøballutvelgelse.

Avdelingene jeg ønsket å innhente data fra skulle være operative utøvende enheter. Det var ønskelig at de to deltagerne fra hver enhet representerte et ulikt nivå i avdelingen. Jeg tenkte at to ulike ståsteder kunne utfylle hverandre. Deltagerne fra hver enkelt politiavdeling er enten utøvende generalist og leder for avdelingen, eller utøvende generalist og utøvende spesialist (da med et spesielt ansvar og erfaring knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme).

Rekruttering av forskningsdeltagere.

I Danmark tok jeg kontakt med en sentral person tilknyttet sikkerhetstjenestens (PET) sin "Avdeling for forebyggende sikkerhet" som bl.a. har en koordinerende og rådgivende funksjon i Danmarks forebyggende arbeid mot voldelig radikaliserings. Vedkommende gjorde selv en grundig vurdering av hvilke politiavdelinger jeg burde kontakte, samt at han innhentet den samme vurderingen fra "Rigspolitiets Nationale Forebyggelsescenter". Anbefalingene jeg fikk både fra PET's "Avdeling for forebyggende sikkerhet", "Rigspolitiets Nationale Forebyggelsescenter" og fra de konkrete politiavdelingene selv, samt min egen kjennskap, var sammenfallende. Jeg kontaktet selv de aktuelle forskningsdeltagere.

I Nederland tok jeg kontakt med "Nasjonalt senter for koordinering av terrorbekjempelse" (Staf Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, NCTb). Kontaktpersonen der forhørte seg i egen organisasjon samt at han tok kontakt med de aktuelle politidistriktene. Jeg har ikke innsikt i hvordan denne utvelgelsen foregikk, men forskningsdeltagere jeg intervjuet tok på bakgrunn av denne prosessen selv kontakt med meg. Selv om mitt klare inntrykk er at disse forskningsdeltagerne og avdelingene de jobbet ved oppfylte de kriteriene jeg satte, hadde jeg liten kontroll på om disse faktisk representerte spisskompetansen i Nederland.

I Norge var egen kunnskap og erfaring viktig i utvelgelsen av forskningsdeltagere. Utfordringen her var at så vidt jeg kjente til, har begrenset politiet erfaring med voldelig radikaliserings konkret knyttet til islamistisk ekstremisme. Her fikk jeg gode tips fra den første forskningsdeltageren jeg kontaktet og fra min hovedveileder som selv har forsket på høyreekstremisme og rasistisk motivert vold. Også i Norge er mitt inntrykk at forskningsdeltagerne og avdelingene de jobber ved oppfyller de kriteriene jeg satte, uten at jeg kan si om de disse faktisk representerer spisskompetansen i Norge.

De nevnte kriteriene for politiavdelingene og deltageren ble formidlet til både kontaktene som hjalp meg med å finne aktuelle politiavdelinger og til de spesifikke politiavdelingene jeg kontaktet. Dette ble gjort i en "Forespørsel om datainnsamling" (vedlagt) som jeg på forhånd utarbeidet. Alle deltagerne fikk personlig tilsendt den samme forespørselen om datainnsamling. Jeg snakket også med dem på telefon. Kommunikasjonen med og intervjuene i Nederland foregikk på engelsk. I Danmark foregikk det på norsk. Responsen fra alle var utelukkende positiv og hjelpelig. Jeg opplevde ikke at noen måtte innhente tillatelse for å delta.

Anonymisering.

Selv om dataene jeg ønsket å innhente hovedsakelig dreide seg om hvordan politiet selv forstod utfordringen hvordan de faktisk jobbet og ikke personinformasjon, har jeg valgt å anonymisere politiavdelingene og forskningsdeltagerne. Dette gjorde jeg av to grunner. For det første ville kunne øke sannsynligheten for at politiavdelingene og deltagerne samtykket i å la seg intervju uten å måtte tenke på hvordan de fremstod i forbindelse med publiseringen av studiet. For det andre for å legge forholdene til rette for at deltagerne ikke fikk noen dilemma eller følte noen begrensninger i forhold til deres beskrivelser av egne oppfatninger og om hvordan de jobbet opp mot problemstillingen.

Forberedelse og gjennomføring av intervjuene.

Forskeren eller forskningsopplegget bør prege deltagerne og det perspektivet de løfter frem så lite som mulig (Grønmo, 2004, p. 165; Postholm, 2010, p. 126). Samtidig er det en sammenheng mellom forskerens teoretiske ståsted, hvilke spørsmål som blir stilt og metoden som blir valg. Dermed påvirker dette hvilke data som blir innsamlet, analysert og tolket (Postholm, 2005, p. 127). Studien vil til en viss grad bli preget av mitt subjektive ståsted hele veien. Jeg er selv politi og har egne erfaringer og tanker om hvordan politiet bør eller kan jobbe. I tillegg hadde jeg opparbeidet et teoretisk grunnlag gjennom arbeidet med studien.

Jeg ønsket å ha et så åpent og fleksibelt sinn som mulig i intervjuene og dataanalysen. Som en naturlig konsekvens av det var det naturlig å kalle de personene jeg intervjuet for deltagere.

Videre ville jeg legge forholdene til rette for at forskningsdeltagerne fikk fremme sine oppfatninger og ideer så åpent og uttømmende som mulig. Jeg hadde en intervjuguide som skulle hjelpe meg med å få belyst de samme temaene fra alle politienhetene (vedlagt). Intervjuguiden var grundig gjennomarbeidet med hensyn til spørsmålenes rekkefølge og hvordan de var formulert. Likevel var rekkefølgen på spørsmålene ikke avgjørende. Forskningsdeltageren kunne selv innvirke, bevisst eller ubevisst, på intervjuenes gang. Det avgjørende var at alle temaene ble belyst.

Forskningsdeltagerens egen begrepsbruk sier noe om hvilke "briller" de bruker og hvordan de forstår problemet. Dermed innvirker dette på deres operative arbeid. For å redusere min egen begrepsbruks påvirkning, startet jeg alle intervjuene med å be forskningsdeltagerne fritt fortelle om en relevant sak de hadde erfart. Videre hadde de innledende spørsmålene i intervjuguiden som formål å få frem forskningsdeltagerens egne begreper og deres forståelse av problemstillingen.

Alle intervjuene bortsett fra to ble gjennomført på forskningsdeltagerens eget tjenestested. Ett ble gjennomført på et nøytralt sted og ett pr. telefon. Telefonintervjuet utviklet seg bemerkelsesmessig likt som de andre. Deltagerne hadde stort sett satt av nok tid til intervjuet og lagt forholdene til rette for at intervjuet skulle foregå uten forstyrrelser.

Innledningsvis i intervjuene gikk jeg gjennom studiens problemstilling. Det ble presisert at intervjuet var frivillig og at deltagerne hadde anledning til å trekke seg fra studiet, også etter at intervjuet var foretatt. Jeg fikk også samtykke til lydopptak forut for alle intervjuene. De ble informert om anonymiseringen, både av avdelingen, deltageren selv og ev andre omhandlede personer eller saker. De fikk vite at studien ville bli offentliggjort og tilgjengelig etter godkjenning og sensur av Politihøgskolen.

Ingen av deltagerne fikk på forhånd kjennskap til de konkrete spørsmålene jeg ønsket å stille. Jeg ville unngå forhåndsforberedte svar som kunne være påvirket av andre enn deltageren selv. Det første innledende spørsmålet, der deltagerne ble bedt om å fritt

beskrive en sak som ville illustrere hvordan de forstod og jobbet mot problemstillingen, fungerte veldig fint. I alle intervjuene kom det allerede der fram mye informasjon som belyste temaer og spørsmål jeg hadde senere i intervjuguiden. I noen tilfeller der de ikke hadde konkrete eksempel, skisserte de et tenkt tilfelle. Hele veien gjennom intervjuet søkte jeg å stille åpne spørsmål og la intervjuet i en viss grad leve sitt eget liv. Min egen erfaring fra ulike avhør og samtaler var til stor nytte i gjennomføringen. Samtalen fløt fritt på deltagerens premisser, samtidig som jeg kunne styre intervjuet på en naturlig og lite dominerende måte. Dette fremmet deltagerens perspektiver og livsverden, og egen påvirkning ble redusert.

I tillegg til lydopptak av intervjuene brukte jeg intervjuguiden som var forberedt med plass til notater. Der noterte jeg underveis stikkord om temaer jeg ville komme tilbake til eller få utdypet. Inntrykk og viktige moment ble notert etter intervjuet så snart som mulig. Lydopptakene ble lagret elektronisk og katalogisert etter land, enhet 1, 2 eller 3, og forskningsdeltager A, B eller C. Jeg utførte ikke en fullstendig transkribering, men nedtegnet likevel størsteparten av intervjuene, hovedsakelig slik de ble formidlet med deltagerens ord og uttrykk. Viktige utsagn ble nøyaktig transkribert. Slik sett ble det allerede her gjort en tolkning og innledende analyse.

Datakvalitet

Dataenes validitet

Validitet handler om at operasjonaliseringen av problemstillingen og gjennomføringen av studien, faktisk gir relevante data. Dataene i studien må være knyttet til problemstillingen (Grønmo, 2004, p. 221; Remenyi, et al., 1998, p. 179; Yin, 2003, p. 34).

Valg av riktige avdelinger (caser) og forskningsdeltagere samt gode og relevante spørsmål i intervjuene var avgjørende for at dataene skal belyse hvordan politiets forebyggende og motvirkende innsats mot voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistiske ekstremisme faktisk var. Utvalget kommer jeg tilbake til.

Det ble lagt en betydelig innsats i intervjuguiden og begrepsbruken i datasamlingen. Problemstilling ble også gjort grundig kjent for forskningsdeltagerne. Jeg opplevde at

forskningsdeltagerne forstod intervju spørsmålene og målet for datainnsamlingen. I hvert intervju ble forskningsdeltagere avslutningsvis spurt om det var andre relevante temaer som burde vært belyst, uten at dette fremkom.

I analysen erfarte jeg at datagrunnlaget noen ganger var begrenset. Dette gjaldt særlig for å gjøre inngående vurderinger av bakenforliggende årsaker til forskjeller i avdelingenes innsats og arbeidsmåter. En styrking av dataene i forhold til dette ville ha krevet en grundigere studie av kontekstuelle og bakenforliggende forhold for politiavdelingenes innsats.

En annen vurdering er om forskingsdesign eller gjennomføringen kan ha svekket datakvaliteten. I et kvalitativt forskingsopplegg, der målet er å få frem forskningsdeltagernes livsverden, kan man si at det ideelle ville være at forskeren overhodet ikke påvirket forskningsdeltagere eller dataene de frembrakte. Det er i praksis umulig. Min forståelse og tolkning av dataene vil være påvirket av en rekke faktorer. Som forsker er jeg en del av det som observeres og har en egen forståelse av målet for studien. Likevel er det et mål å forstå denne påvirkningen, kontrollere den og være bevisst hvilke feilkilder dette kan føre til. Den største påvirkningen mitt ståsted som både politi og forsker har hatt, er derfor primært det situerte politiblikket og "ekspertblikket", som ligger som uuttalt forforståelse i selve tilnærmingen, og som er nedfelt i problemstillingen.

Det halvstrukturerte intervjuet var et verktøy for å sikret balansen mellom sammenlignbare og relevante data på den ene siden, og kravet om å avdekke forskningsdeltagerens verden på en objektiv måte på den andre. Jeg gjorde en kritisk gjennomgang og vurdering av deltagerne og dataene både før, under og etter innsamlingen. Intervjuguiden ble evaluert i forhold til tidligere intervju. Forskningsdeltageres forståelse av spørsmålene samt deres svar ble vurdert, og jeg forsikret meg om at jeg hadde forstått svarene i forhold til det informasjonsbehovet jeg hadde.

Fra forskningsdeltagernes side er det særlig tre feilkilder eller utfordringer som gjør seg gjeldende (Remenyi, et al., 1998, p. 170):

1. Husker de riktig?
2. Klarer de å legge vekk egne sterke følelser eller meninger?
3. Vil de dele data eller belyse temaer som vil kunne sette dem selv, avdelingen eller deres ledere i et dårlig lys?

Disse feilkildene, som kan påvirke intern-validiteten, kunne jeg som forsker i ulik grad påvirke. Den første tok jeg hensyn til i utvelgelsen av forskningsdeltagere ved å søke personer med relevant og god innsikt og erfaring. Den andre forsøkte jeg å påvirke ved å gi god informasjon om studiet og målsetningen med studiet. I noen av temaene var egne følelser og meninger relevant mens andre spørsmål handlet om faktiske forhold. Den siste feilkilden forsøkte jeg å unngå ved at avdelingene og deltagerne ble anonymisert og ved deltagerne ble intervjuet uten at andre var til stede. Den ble også tatt hensyn til ved at det på forhånd ble informert om studiets deskriptive fokus uten et mål om å vurdere effektivitet eller "best practice". Det er generelt vanskelig å vurdere om beskrivelsene av innsatsen gav et nøyaktig bilde av innsatsen, eller om deltagerne beskriver til en viss grad var normative. Intervjuets innledning der jeg ba dem fritt beskrive en illustrerende sak, var et grep for å få frem hvordan den faktiske innsatsen var.

Generelt er det god praksis i casestudier å bruke flere kilder i datainnsamlingen (Remenyi, et al., 1998, p. 178). Ulike kvalitative tilnærminger er også en fordel. Mitt valg å innhente data fra flere politiavdelinger, noe som reduserte muligheten å gjøre flere intervjuer eller bruke flere innhentingsmetoder, kan være en svakhet i studien. På den andre siden er valget en viktig del av studien og medførte som nevnt viktige funn som jeg vil komme tilbake til i analysen.

En annen utfordring var om jeg evnet å lytte og forstå hva deltagerne presenterer. Min kunnskap om emnet og politierfaring var også en fordel her. Vi snakker samme "språket" på grunn av sammenlignbar utdannelse og bakgrunn. Gjennom selve intervjuet var det en toveis dialog. Det var anledning til å utdype både spørsmålene og svarene dersom uklarheter oppstod.

Politiavdelingenes sammenlignbarhet.

Dersom man skal sammenlignende caser i en studie er det avgjørende at de ulike casene kan sammenlignes. Dette så jeg tidlig kunne bli et problem i forhold til den ene nederlandske politiavdelingen (avdeling 1). Avdelingen hadde et overordnet regionalt ansvar for etterretning og etterforskning av mulige ekstreme islamister eller miljø. Den hadde i mindre grad ansvar for den utøvende forebyggingen rettet mot voldelig radikal utvikling. På den

andre siden hadde begge forskningsdeltagerne fra denne politiavdelingen god innsikt i hvordan politiet utøvde det forebyggende arbeidet i forhold til voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme. Den ene hadde også et overordnet ansvar for politidistriktets samlede innsats for å forebygge voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Derfor vurderte jeg dataene fra denne politiavdelingen som relevante og holdbare i forhold til dataene fra de andre politiavdelingene i studien. Jeg har valgt å bruke dem i analysen med en ekstra bevissthet i forhold til problemstillingen som nevnt.

Alle de andre enhetene i studien var forebyggende avdelinger og jobbet forebyggende i lokalsamfunnet. Likevel var det ikke til å unngå at avdelingene var mer eller mindre ulike. Avdelingene hadde i noen tilfeller ulik intern organisering. Alle avdelingene hadde ulike ansvarsdistrikt, med ulike samfunnsmessige sammensetninger og ulike problemer.

Forskningsdeltagerne internt i samme avdeling representerte ledelses nivå og utøvende nivå. Dette kunne medføre forskjeller i ansvar og erfaring blant deltagerne, ulik innsikt i strategisk organisering og ulik innsikt i hva som faktisk gjøres i forhold til problemstillingen.

Min vurdering er at casene (politiavdelingene) som er undersøkt er sammenlignbare. Alle respondentene hadde ansvar, erfaring og kompetanse i forhold til forebygging eller motvirkning av voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Det samme gjaldt for alle politiavdelingene i studien, med forbehold om den ene Nederlandske. De grunnleggende likehetene var vesentlig større enn ulikhetene.

Dataenes reliabilitet

Reliabilitet dreier seg om dataene er pålitelige. Jeg har forsøkt å fremme påliteligheten (reliabiliteten) i studiet ved å gjengi studiens forløp. Forberedelsene og gjennomføringen av datainnsamlingen, samt behandlingen av dataene er viktig. Presentasjon av dataene i studien har også betydning. Jeg vurderer datareliabiliteten som god. Likevel vil den alltid kunne diskuteres i en kvalitativ studie basert på intervju, fordi forskerens ståsted, og forskerens og forskningsdeltagernes forståelse og tolkning, blir en del av studie. Konteksten vil også endre seg.

Dataenes reliabilitet styrkes av at det ble intervjuet to personer fra hver enhet. Som regel kompletterte og utfylte intervjuene fra samme avdeling hverandre. En utvidet bruk av ulike forskningsmetoder, som drøftet under forberedelsene til intervjuet, ville økt sjansene ytterligere for at dataene gav det riktige bildet av innsatsen. På den andre siden representerer deltagerne fra de utvalgte avdelingene de respektive avdelingenes spisskompetanse i form av erfaring og kunnskap om problemstillingen.

Stabil reliabilitet, som henviser til om opplegget ville fått frem tilsvarende data om det ble gjennomført på et ulikt tidspunkt, der forholdene og konteksten for øvrig var lik, er vanskelig i slike studier. Konteksten vil likevel alltid endre seg og forskerens blir en del av studiet (Yin, 2003, p. 38).

Dataenes allmenngyldighet.

Ekstern validitet handler om studiets generaliserbarhet. En vanlig kritikk mot casestudier er at de ikke kan brukes til å generalisere (Yin, 2003, p. 36). Empirien i denne studien, som har som mål å identifisere og forstå særegne og spesifikke forhold, blir hovedsakelig gyldig kun for de enhetene jeg har studert, i den konteksten og på den tiden dataene ble samlet inn. Studiet får dermed ikke gyldig eller representativt for alle enheter i politiet eller i en annen tid eller kontekst (Grønmo, 2004, p. 233; Remenyi, et al., 1998, p. 180).

På den andre siden er det ut fra en analytisk generalisering, sannsynlig at innsatsen ved andre lignende politiavdelinger vil ha vesentlige likheter med avdelingene i denne studien (Kvale, 2001, p. 161). Kontekstuelle forhold er forholdsvis like. Det samme er de generelle modellene og strategiene slike avdelinger anvender. Samtidig vil det være forskjeller på avdelingsnivå, som denne studien viser. Mange andre avdelinger vil heller ikke ha den erfaringen eller kompetansen i forhold voldelig radikaliserings som avdelingene i denne studien.

Politiavdelingene og forskningsdeltagerne i studien ble valgt fordi de representerte spisskompetanse i forhold til hvordan de utvalgte politiavdelingene faktisk arbeidet. Min egen bakgrunnskunnskap både som politi og forsker, som samlet gav meg en god kunnskapsplattform i forhold til studien, var viktig for å få frem og forstå den kompetansen forskningsdeltagerne hadde. Det samme gjorde intervjuguiden og måten intervjuene ble

foretatt på. Studiet skal vise hvordan de utvalgte enhetene arbeidet og hvordan dette framstår i forhold til utvalgte teoretiske perspektiv. Dataene har derfor en intern relevans (intern validitet) fordi de gir relevant informasjon om dette. Dataene i studien sammen med den teoretiske tilknytningen, kan gi et grunnlag for hvordan andre politienheter kan arbeide (pragmatisk validitet) for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme, alene og i samarbeid med andre forebyggende aktører (Grønmo, 2004, pp. 234-236).

Analyse og fortolkning av data

I analysens hoveddel har jeg sammenlignet de ulike politiavdelingene og deres innsats, innenfor noen strategisk utvalgte perspektiver eller hovedtemaer. Hovedtemaene er igjen brutt ned i noen undertemaer, som samlet belyser hovedtemaene. Disse temaene følger hovedsaklig intervjuguidens oppsett, men data fra noen ulike spørsmål er samlet fordi de belyser samme tema. Andre er utelatt fordi deres målsetning først og fremst var å heve datakvaliteten. I alle intervjuene fremkom data som besvarte og belyste temaene flere ganger i løpet av intervjuet. Intervjuutskriftene måtte derfor gjennomgå grundig i kodingen av dataene i forhold til hovedtemaene. De kodede dataene ble kategorisert og presentert under hoved- og undertemaene på en måte som fremmet de sentrale funnene.

Hovedtemaene i intervjuguiden er:

1. Politiets prioritering av, og kunnskap om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme.
2. Politiavdelingenes ansvar, strategier, virkemiddel og resultater i forhold til innsatsen.
3. Politiavdelingenes samarbeid med andre forebyggende aktører.

Poenget med analyse er at man skal få mening ut av dataene. I dette studiet handler det først om å kunne identifisere sammenlignbare trekk og påpeke likheter og ulikheter mellom politiavdelingene (Grønmo, 2004, p. 386). Man kan gripe fatt i og forstå de empiriske dataene som er kommet ut av intervjuene på mange ulike måter. I denne studien var mitt teoretiske utgangspunkt sentralt for analysen. Analysen er gjennom de utvalgte perspektivene og temaene nært tilknyttet intervjuguiden.

I teorkapitlene fremhevet jeg noen spesielt interessante muligheter i forhold til en forebyggende politiinnsats. Politiavdelingenes strategier og metoder som fremkom i studien vil bli drøftet i forhold til disse teoretiske mulighetene dersom det var naturlig og relevant. Jeg har imidlertid ikke gjort en helhetlig og uttømmende drøfting av politiavdelingenes innsats i forhold til all teorien. Det var ikke hensikten med analysen.

Analysen inneholder også noen vurderinger av forhold som kan ha betydning for politiets arbeid, og som kan være mulige årsaksforklaringer for forskjellene mellom politiavdelingene. Kontekstuelle forhold og rammer for de ulike politiavdelingene, i den grad jeg hadde data som belyste dette, ble også dratt inn i disse vurderingene. Likevel har denne delen av den emiriske analysen noen svakheter. Datainnsamlingen var ikke spesielt innrettet mot å innhente data som kunne være et godt grunnlag for klart å skille uavhengige og avhengige variabler fra hverandre. Jeg hadde blant annet ikke innhentet data som belyste tidsrekkefølgen i forhold til variablene (Grønmo, 2004, pp. 293-294). Selv om politiavdelingene i studien (bortsett fra den ene nederlandske som beskrevet) var forholdsvis like, hadde også landene, politidistriktene og organiseringen noen ulikheter. Dette gjorde det også vanskelig å gå inn i en inngående og konkluderende årsaksvurdering i forhold til variablene fremkommet i studien (Grønmo, 2004, p. 385).

Det er ikke gitt at den utvalgte teoretiske plattformen som danner grunnlaget for intervjuguiden og i de temaene jeg har brukt i analysen, er helhetlig eller ideell. På den andre siden er teorien jeg har lagt til grunn, både den politivitenskaplige teorien og forskningen på voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme, dagsaktuell og sentral. Samtidig er dette forskning og teorier som hele tiden diskuteres og utvikles i fagmiljøene. Det finnes for eksempel ulike kvalifiserte syn på hva som er de viktigste politimetodene og hvordan de faktisk virker. Voldelig radikaliserings er også gjenstand for diskusjon og for ulike kvalifiserte og omdiskuterte årsaksforklaringer.

Analysen før og etter datainnsamlingen.

Analysen i kvalitativ forskning skjer hele tiden, men man kan skille mellom analyse før og etter datainnsamlingen (Postholm, 2010, pp. 91,103-105). Mine egne erfaringer og vurderinger sammen med den utvalgte teorien, var grunnlaget for intervjuguiden som ble

brukt i datainnsamlingen. Slik la intervjuguiden mange premisser for studien og utgjør forut for datainnsamlingen en vesentlig del av analysen. Også under selve intervjuene var mine teoretiske valg ledende fordi den økte min bevissthet om hva som var relevant informasjon.

Etter datainnsamlingen ble dataene kodet og kategorisert i forhold til de nevnte forhåndsvalgte perspektivene eller temaene. Under og etter datainnsamlingen ble jeg i tillegg, gjennom en åpen koding og datagjennomgang, bevisst to nye temaer. Det ene temaet ble valgt ut fra data som beskrev samarbeidet og informasjonsflyten mellom politiavdelingene og andre forebyggende samarbeidspartnere. Det andre var data jeg fant interessante knyttet til sikkerhetstjenestenes rolle og innvirkning.

Analysen i denne studien ble altså i praksis gjort gjennom hele studie, men mye av grunnlaget for den var lagt forut for datainnsamlingen. På samme måte ble kodene utviklet gjennom studie deduktivt ut fra tidligere forskning og teori, og induktivt på grunnlag av datamaterialet (Grønmo, 2004, p. 247).

Forskningsetiske krav og problemstillinger.

To sentrale forhold har gjort studien enklere i forhold til forskningsetiske krav og problemstillinger. Det første er at studien ikke inneholder eller har benyttet personinformasjon. Det andre er at jeg helt fra starten av ikke ønsket å komme inn på taushetsbelagt informasjon. Derfor ble sikkerhetstjenestene bevisst utelatt selv om de i Danmark og Norge er en del av politiet. Likevel har jeg i forhold til forskningsdeltagerne måttet forholde meg til forskningsetiske krav for kvalitative forskningsprosjekter. Kravene til anonymitet (konfidensialitet) og informert samtykke har jeg ivaretatt. Dette ivaretar også forskningsdeltagernes integritet. Jeg var også bevisst deres integritet i bruken av intervjudataene, uten at dette var en reel utfordring

Forut for studiet ble prosjektbeskrivelsen og et forskningsetisk refleksjonsnotat levert Politihøgskolen for godkjenning. Dette ble godkjent og det ble vurdert at det ikke var behov for ytterligere tillatelser før gjennomføringen av studien.

Rollekonflikt – politimann og forsker

Min bakgrunn som politimann, relevante erfaring og det faktum at jeg under arbeidet med studien var ansatt i XX, har gitt meg en del fordeler. Samtidig har dette også medført noen utfordringer og dilemmaer.

Tidligere studier og egne erfaringer har vist at politifolk generelt er skeptiske til utenforstående som skal gjøre undersøkelser på politiet (H. I. Gundhus, 2006, p. 89). Derfor var det en klar fordel å være en av dem jeg forsket på. Jeg er ikke i tvil om at min bakgrunn som politi og ansatt i XX var avgjørende for at jeg fikk en så enkel og positiv tilgang til politiavdelingene og forskningsdeltagerne som jeg gjorde. Samtidig kan kanskje dette ha påvirket deltagerne og den informasjonen de gav, fordi de kunne oppleve at de stod over for en "ekspert" som kanskje visste mer om fagfeltet enn det de selv gjorde. Jeg unngikk derfor å komme inn på normative diskusjoner i forbindelse med intervjuene.

Jeg presiserte i forhold til intervjuene at jeg var der som forsker og ikke ønsket taushetsbelagt informasjon, som utenforstående ikke ville fått tilgang til. Dette ble fremhevet i selve forespørselen til datainnsamling og repetert forut for intervjuene.

Min politiutdanning, tidligere og nåværende yrkeserfaring og studierelatert kunnskap, gjorde at jeg hadde et godt faglig og teoretiske utgangspunkt forut for denne studien. God kjennskap til fagområdene gjorde at jeg i mange tilfeller så styrker og svakheter lettere enn en utenforstående kanskje ville gjort. Det var også lett for meg å forstå forskningsdeltagerne når de fortalte om sitt eget arbeid.

På den andre siden kan dette utgangspunktet være en utfordring fordi en nødvendig distanse til fagfeltet man studerer er viktig for å kunne gjennomføre en kritisk og objektiv studie (Kvale, 2001, p. 168). Mitt kunnskapsmessige ståsted kan også ha vært en felle der jeg ut fra egen erfaring og kunnskap misforsto deltagerne eller tilgav deres uttalelser mening ut fra egen forståelse. En utenforstående ville kanskje måtte grave dypere og be om mer utfyllende svar for å forstå forskningsdeltagerne. Det kunne ha gitt en mer objektiv tolking, uten egen påvirkning. En grundig gjennomgang av relevant politivitenskap og forskning på politiet og politimetoder i studiet forut for masteroppgaven, har hjulpet meg i å skape en kritisk distanse. Jeg har generelt gjennom hele masterstudiet blitt mye mer kritisk og

reflektert til politiet og politiarbeid. Likevel kan jeg ikke utelukke at egen bakgrunn og forståelse har preget min forståelse og mine tolkninger mer en de burde.

Selv om det finnes negative momenter ved å forske på noe man har inngående kunnskap om, vil jeg påstå at fordelene er større enn ulempene. De fleste ulempene kunne til en viss grad begrenses. Selve problemstillingen og operasjonaliseringen av den er av en slik karakter at den ikke satt meg i store etiske dilemmaer.

EKSTREM ISLAMISME OG VOLDELIG RADIKALISERING I NEDERLAND, DANMARK OG NORGE.

I dette kapitlet vil jeg gi en kort beskrivelse av noen forhold relevant for politiinnsatsen i denne studien. Beskrivelsen skal belyse terrortruslene i landene. Videre skal den gi et innblikk i landenes helhetlige prioritering og organisering av innsatsen mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Disse forholdene kan ha innvirkning på de ulike politiavdelingenes forebyggende innsats. Bakenforliggende årsaker for eventuelle ulikheter i politiavdelingenes innsats kan også ligge her.

Nederland

Nederland har ikke vært offer for noen store terrorangrep, men har erfart flere mindre men alvorlige terrorsaker. Islamistisk ekstremisme og voldelig radikaliserings er et problem i Nederland. Drapet på Teo van Gogh den 2. november 2004 er det fremste eksemplet på dette. Gjerningsmannen var tilknyttet et ekstrem islamistisk nettverk kalt "Hofstad-gruppen". Denne hendelsen fungerte som en vekker i forbindelse med Nederlands fokus på voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme(NCTb, 2007, p. 9).

I 2006 utga General Intelligence and Security Service of the Netherlands (AIVD) en rapport som anslo antallet radikale islamister i Nederland til mellom 100 og 200 (AIVD, 2006, p. 52). AIVD rapporterte i 2007 at det fra 2001 hadde pågått en voldelig radikaliseringsprosess i muslimske grupper i Nederland. Videre ble det rapportert at unge mennesker virket å være utsatt for indoktrinering fra karismatiske åndelige ledere (AIVD, 2007, p. 1).

I 2007 fikk Nederland en nasjonal handlingsplan for forebygging av polarisering og radikaliserings (NCTb, 2007). Også Amsterdam har et eget program for forebygging radikaliserings. Den nasjonale handlingsplanen har som målsetning å:

1. Forebygging isolasjon, polarisering og **radikaliserings**.
2. Identifisere slike prosesser tidlig.
3. Iverksette målrettede tiltak mot personer som har overtrådt klare grenser.

Planen inneholder relevant informasjon, tydelig ansvarstildeling og konkrete tiltak for ulike samfunnsaktører. Et av hovedtemaene er *identifisering og bekjemping av voldelig radikaliserings*. En rekke konkrete offentlige etater på nasjonalt og kommunalt nivå nevnes som aktuelle forebyggende aktører. Også ikke-statlige aktører, fra den generelle betegnelsen "det muslimske samfunnet" til foreldre, er omhandlet. Oppsummert gir rapporten konkrete føringer for hvilket ansvar de ulike aktørene har, hva de kan gjøre og hvordan de kan samarbeide seg imellom og med befolkningen. Målsetningen er å iverksette tiltak så tidlig som mulig for å stanse en negativ utvikling. Dette har, i tillegg til en rekke nye eller endrede juridiske virkemiddel, ført til konkrete tiltak for å forebygge voldelig radikaliserings. Denne innsatsen kan deles inn i preventive og repressive tiltak (CoE, 2008, p. 3).

De preventive tiltakene er først og fremst fokusert på å eliminere arenaer der ekstreme ideologier og voldelig rekruttering kan gro frem og være tilgjengelige. Samtidig setter man inn tiltak for utsatte grupper. Tiltakene skal styrke befolkningens immunitet mot voldelig radikaliserings og ekstreme sympatier for å begrense rekrutteringsgrunnlaget. Det gjøres blant annet med forbygging av diskriminering i arbeidsmarkedet, ved å heve kunnskapen om islam og ved å styrke de sosiale båndene og funksjonene i samfunnet.

Tiltakene omfatter altså både primære og sekundære og tertiære forebyggende tiltak. De målrettede persontiltakene skal ha en inkluderende effekt. Samtidig skal de begrense ekstreme personers påvirkning av andre.

Repressive tiltak er i hovedsak basert på straffeloven. Konkrete handlinger som voldsutøvelse, trusler om vold og hatpropaganda kan straffeforfølges. Basert på slike saker kan man iverksette ytterligere tiltak som skal forhindre aktuelle personenes mulighet for å fremme en voldelig radikaliserings og ekstrem ideologi.

Utfordringen er å håndtere gråsonen mellom straffbare handlinger og handlinger som bare er sosialt uakseptable. Denne gråsonen håndteres ved hjelp av to strategier. Den ene er rettet mot organisasjoner, grupper eller arenaer som fremmer voldelig radikaliserings. Den innebærer en tverrfaglig, bred innsats fra nasjonale og lokale myndigheter koordinert av The National Coordinator for Counter-terrorism (<http://english.nctb.nl/>). Innsatsen kan innebære administrative, finansielle eller kommunikative tiltak, sanksjoner eller konstruktiv dialog og støtte. Den andre "gråsonestrategien" er rettet mot konkrete personer som kan utgjøre en

trussel, og omfatter tiltak rettet direkte mot disse. Målet er å gjøre det vanskelig og sosialt kostbart å støtte eller medvirke til aktiviteter som kan utgjøre en sikkerhetstrussel. Dette gjøres blant annet ved tett, og for den tiltakene er rettet mot, åpenlys overvåking. Intervensjonene er hovedsakelig utført av det lokale politiet. De kan også innebære besøk og oppfølging fra nabolagskoordinatorer, lokalpolitiet, slektinger eller naboer.

Danmark

Danmark har ikke vært utsatt for større terrorangrep knyttet til islamistisk ekstremisme. Gjennom sitt militære engasjement i Irak og Afghanistan, samt karikaturtegningene av Profeten Muhammed publisert i Jyllands-Posten, har Danmark kommet i islamistiske ekstremisters søkelys. I Danmark har man hatt noen avvergede terrorsaker som har blitt ført for retten. Den ene er "Glostupsaken" fra 2005 (Hemmingsen, 2008, p. 2). En annen er terrorsaken i Vollsmose, Odense. I 2010 har Kurt Westergaard, som tegnet en av Muhammed-karikaturene, vært utsatt for to angrep eller forsøk på angrep fra ekstreme islamister. Jyllands Posten, som har publisert slike karikaturer, har også vært målet for terrorangrep i 2010. Disse har vært mislykket eller blitt avverget.

Dansk sikkerhetstjeneste (PET) beskrev i en rapport fra september 2008, at det ekstreme islamistiske miljøet i Danmark omfatter forholdsvis få personer. Imidlertid har de som har vært anklaget i danske terrorsaker de siste årene, vokst opp og blitt radikalisert i Danmark (PET, 2008, p. 1).

Danmark har, som i Nederland, fått en rekke nye eller endrede juridisk virkemiddel for å kunne forebygge terrorisme. Den Danske sikkerhetstjenesten (PET) er veldig sentral i denne innsatsen (CoE, 2007, p. 6). I tillegg til sikkerhetstjenestens direkte overvåking og etterforskning i enkeltsaker, skal den utgjøre en ekstern koordinerende og rådgivende rolle for å styrke samfunnets motstand mot terror. Sikkerhetstjenesten etablerte i 2004 et forum med en rekke imamer og representanter fra muslimske miljøer. Målet var å bygge tillit og etablere et samarbeid mellom sikkerhetstjenesten og de etniske minoritetene, for å utveksle synspunkter relatert til felles interesser og problemer. Videre initierte sikkerhetstjenesten i 2005 et prosjekt kaldt *Politi mot terrorisme* som skulle involvere det danske politiet

ytterligere i arbeid for å forebygge terror. Målet var kompetanse- og kunnskapsheving for å høyne årvåkenheten for å være bedre i stand til å oppdage terrorrelaterte aktiviteter.

Å bevare dansk sikkerhet er imidlertid ikke sikkerhetstjenesten sin oppgave alene. En rekke myndigheter har indirekte eller direkte relevante oppgaver og funksjoner. Også her har sikkerhetstjenesten en sentral rolle i form av kvalitetssikring av de ulike aktørenes terrorrelaterte virke.

I januar 2009 lanserte den danske regjeringen en handlingsplan for forebygging av ekstremistiske holdninger og radikaliseringsprosess blant unge kaldt "En fælles og tryk fremtid" (Regjeringen, 2009). Den inneholder 22 konkrete initiativ der både ansvar og tiltak skisseres tydelig. I det 1. initiativet, "*Særlige forløb for unge, der allerede er inde i et radikaliseringsforløb*", har sikkerhetstjenesten (PET) har fått ansvaret for å utarbeide individuelle preventive samtaler. De er rettet mot personer som befinner seg i en tidlig fase av en radikaliseringsprosess eller som ferdes i ekstremistiske miljøer. I det 2. initiativet, "*Støtte til en tidlig og samlet indsats overfor de unge*", går det klart frem at samarbeidsforumet Skole, Sosial, Politi (SSP) skal ha et fokus på radikaliseringsprosess slik som mot annen kriminalitet. I dette initiativet ligger også flere andre tiltak der ansvaret er lagt til kommunene.

I lys av denne handlingsplanen kan man dermed si at Danmark også har en bred tilnærming til forebygging og avverging av ekstremisme og terror. I tillegg til et fokus på terrorhandlinger eller ekstreme miljøer, ser man som i Nederland på rekken av faktorer som kan fremme slike ekstreme miljøer eller handlinger. Den danske handlingsplanen er forholdsvis ny. Dette kan utgjøre en forskjell fra Nederland med tanke på i hvor stor grad de ulike initiativene og tiltakene er implementert hos de ulike forebyggende aktørene. Den danske sikkerhetstjenesten sin rolle virker å være mer sentral og bredere enn i Nederland.

Norge

Norge har ikke vært rammet av terroraksjoner knyttet til islamistisk ekstremisme (eller annen form for terror forøvrig). Man har hatt et svært lite antall terrorsaker i Norge og ingen er dømt for terrorisme eller terrorrelaterte aktiviteter så langt. Tre personer ble siktet og tiltalt for planlegging av terror bl.a. mot den amerikanske ambassaden i Oslo i 2007, men alle ble frikjent på dette punktet. Høsten 2010 ble en person tiltalt for finansiering av den Somaliske terrorgruppen al-Shabaab.²⁷ I juli 2010 ble tre personer arrestert av sikkerhetstjenesten misstenkt for planlegging av terrorangrep i Norge. Det ble beslaglagt små mengder sprengstoff og det kan i skrivende stund se ut som at mulige terrormål kan ha vært Kurt Westergaard, Jyllandsposten i Danmark eller den kinesiske ambassaden i Oslo. Dette kan se ut som den mest alvorlige terrorsaken i Norge så langt (Nesser & Lia, 2010, p. 16)

I PST sin Nasjonal Trusselvurdering fra 2010 skriver PST:

Det pågår fremdeles radikalisering i enkelte av de ekstreme islamistiske miljøene i Norge. Noen få karismatiske lederskikkelser legitimerer og forherliger bruk av vold som et politisk virkemiddel, og oppfordrer andre til å støtte ekstreme islamistiske organisasjoner i utlandet. I kraft av rollen som veiledere kan de være sentrale i å radikalisere andre. Yngre identitets-søkende personer som har vanskelig for å finne religiøs veiledning andre steder, er gjerne sårbare overfor disse lederne (PST, 2010, p. 4).

Norge har de siste årene fått noen nye eller endrede juridisk virkemiddel tilpasset den nye terror trusselen, bl.a. for å gjøre sikkerhetstjenesten (PST) bedre rustet til å forebygge og avverge terror. Norge har ingen tydelig nasjonal koordinator for landet samlede innsats mot voldelig radikalisering og ekstremisme slik som The National Coordinator for Counterterrorism i Nederland eller PET i Danmark. Frem til nå har Norge ikke hatt klare ansvars- og funksjonstildelinger relatert til forebygging av voldelig radikalisering og ekstremisme på kommunalt plan, slik man til en viss grad finner i Danmarks handlingsplan og NCTb rapporten " *Conterterrorism at local level*" i Nederland.

Den 1. desember 2010 fikk også Norge en nasjonal handlingsplan for forebygging av ekstremisme eller voldelig radikalisering kalt "Felles trygghet - felles ansvar"

---

²⁷ Tiltalte i denne saken ble frifunnet i 1. rettsinstans, men saken er anket av påtalemyndigheten.

(Politidepartementet, 2010). Handlingsplanen består av 30 tiltak. Planen har blitt kritisert for å være for vag og for ikke å innholde konkrete virkemidler. Først og fremst har planen en bevisstgjørende effekt. Det pekes på flere ansvarlige aktører og funksjoner tilknyttet en rekke sider av samfunnet. Imidlertid vil ikke effekten av en slik plan være relevant i dette studiet siden dataene her er innhentet langt forut for implementeringen av denne planen.

Mange av de forebyggende oppgavene og ansvaret for disse har likevel vært gjeldende i Norge. Eksempel på det er samarbeidsordningen "Samordning av lokale tiltak" (SLT) tilsvarende det danske SSP samarbeidet, "Det kriminalforebyggende rådet" og politiets generelle forebyggende ansvar. Fraværet av en nasjonal handlingsplan og en nasjonal koordinator kan være en medvirkende faktor til at utfordringen voldelig radikaliserings og ekstremisme ikke har vært like tydeliggjort i Norge. Dette kan også være en grunn til at de ulike forebyggende aktørenes ansvar og oppgaver ikke har fremstått like klare. En lavere trussel fra islamistiske ekstremister i Norge har nok også medvirket til dette.

Norge har på den andre siden vært et foregangsland i Europa i innsatsen mot høyreekstreme og rasistisk motiverte ekstreme miljøer. Disse har ledet til forebyggende og motvirkende prosjekter som Aksjon Brumunddal, Veiledningstjenesten og Exit-prosjektet i Norge (Bjørge & Carlsson, 1999, pp. 136-138, 151; Bjørge, Donselaar, & Grunenber, 2009).

Oppsummering.

Nederland, Danmark og Norge har blitt rammet av terrorisme motivert i islamistisk ekstremisme i ulik grad. Landenes utfordring med voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme er også forskjellig. Nederland ser ut til å ha den største utfordringen og Norge den minste. På den andre siden kan det tenkes at de norske politiavdelingene kan dra nytte av erfaringene med høyreekstreme grupper og innsatsen mot disse.

Den Europeiske Union (EU) har en strategi for bekjempelse av radikaliserings og rekruttering (EU doc.14782/1/05). Blant EU landene er det grunnleggende enighet om knyttet til sikkerhetsaspektet. Diskusjonen dreier seg først og fremst om praktiske utfordringer om hvordan oppnå de hovedmålsetningene man har (deKerchove, et al., 2008, p. 148). Norge er i motsetning til Nederland og Danmark, ikke medlem av EU.

Nederland og Danmark hadde forut for studien fått nasjonale handlingsplaner for forebygging av voldelig radikaliserings. Den nederlandske ble lansert noen år tidligere enn den danske og fremstår mer omfattende i form av føringen knyttet til tiltak og ansvarsfordeling.

Det vil være interessant å se i hvor stor grad de ulike kontekstuelle forholdene og ulike erfaringene med ekstremisme, innvirker og gjenspeiles i politiinnsatsen undersøkt i denne studien.

GJENNOMGANG OG ANALYSE

Innledende vurderinger.

Den overordnede planen for gjennomføringen av studien fungerte godt. I forhold til problemstillingen og den intervjuguiden som ble utarbeidet i forkant av datainnsamlingen, fikk jeg fra alle politiavdelingene og forskningsdeltagerne samlet inn gode og uttømmende data som beskrev politiets arbeid og vurderinger. Informasjonen jeg fikk fra forskningsdeltagere tilknyttet samme politiavdeling var stort sett lik eller utfylte hverandre. I noen få tilfeller fikk jeg motstridende informasjon. Noen av disse tilfellene skyldtes en ulik oppfatning av spørsmålet, men i noen tilfeller en faktisk ulik oppfatning. En grunn til det kan være at den ene representerte ledelsesnivået i avdelingen og den andre det utøvende nivået, slik at kunnskapen var ulik. Dersom motstridende informasjon fra samme avdeling blir brukt i analysen vil det motstridende aspektet bli belyst.

Jeg så tidlig i analysen at svarene ble vagere og mindre strukturerte fra forskningsdeltagerne på utøvende nivå, i forhold til dataene fra ledende nivå. De utøvende forskningsdeltagere var vagere og mer uklare i sine beskrivelser av strategier, politiroller og målsetninger i forhold til de fra ledende og koordinerende nivå. Dette kom særlig frem i dataene mellom de nederlandske politiavdelingene, der den ene avdelingen var fra en lokal forebyggende avdeling, og den andre fra en regional avvergende avdeling. I tillegg tilhørte forskningsdeltagerne fra den regionale avdelingen toppledelsen i deres politidistrikt. Dette kan kanskje forklares ved at strategi og målsetninger eller rolle og ansvar er naturlige temaer i lederrollen. Samtidig som at utøvende nivå ikke har erfaring og trening i å forklare deres arbeid i en strategisk kontekst. På den andre siden kan det også være at politiets faktiske innsats er vagere og mindre strukturert enn den uttrykkes på ledernivå. Det kan jeg imidlertid ikke underbygge i datagrunnlaget. En dypere feltstudie ev. sammen med dybdeintervju av andre aktører med kjennskap til politiets innsats, kunne kanskje gitt klarere svar på dette.

Spesielt interessant var likevel at dataene om politiets forebyggende og motvirkende virkemiddel var spesielt vage og begrensede. Også på ledernivå. Representative uttalelser

jeg fikk var at *”andre kommunale aktører har mer konstruktive tiltak og kan påvirke oppvekstgrunnlaget bedre enn politiet”*. Videre for eksempel at *”politiet må skape tillitt eller motvirke polarisering”*. Dataene gir imidlertid begrenset informasjon om hva man faktisk gjør for å oppnå dette.

Årsakene til at jeg ikke fikk frem slike inngående og detaljerte data kan være flere. I noen tilfeller kunne jeg stilt mer inngående oppfølgingsspørsmål, men som regel satt jeg med et inntrykk av at det ikke var mer å hente. Politiavdelingene, som var landenes mer erfarne og kompetente på området, hadde faktisk generelt liten konkret sakserfaring med forebygging av voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Ofte beskrev forskningsdeltagerne at det ideelle nok var en problemorientert tilnærming, der flere aktører var eller ville vært involvert, og individuelt tilpassede tiltak. Det synes også klart at politiavdelingene opplevde at de hadde få klare virkemidler for faktisk å forebygge og motvirke.

I motsetning til beskrivelsene av forebyggende virkemidler, var beskrivelsene av informasjonsinnhenting og om hvordan den fant sted klar. Dette var da også et felt de hadde stor erfaring med og som var en viktig del av deres innsats.

En klarere formening tidligere i studien om hvordan analysen av dataene skulle gjøres, kunne kanskje ha styrket studien. Jeg kunne for eksempel innhentet mer data belyste avdelingenes rammebetingelser og kontekstuelle forhold. Hadde jeg forstått at hver enkelt politiavdeling og ikke hvert land måtte sammenlignes før selve datainnhenting, kunne det vært hensiktsmessig å avgrense antallet politiavdelinger. Datainnsamlingen ble omfattende. Det høye antallet politiavdelinger gjorde den sammenlignede analyse mellom hver enkelt krevende.

På den andre siden var antallet politiavdelinger veldig viktig og kanskje det som styrket funnene i analysen og som gjør studien interessant. Hadde jeg begrenset datainnhenting til kun en politiavdeling fra hvert land, kunne studien gitt et inntrykk av at den ene politiavdelingens innsats representerte innsatsen i det landet avdelingen var tilknyttet. Datainnsamlingen fra flere enn en politiavdeling i hvert land viste at det internt i landene kan være vesentlige forskjeller på politiets forebyggende og motvirkende innsats. Jeg hadde heller ikke sett at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom erfaringer med

islamistisk ekstremisme, nasjonal policy og nasjonale handlingsplaner på den ene siden og en ensartet politiinnsats i hvert land på den andre.

Generell presentasjon av politiavdelingene.

I forkant av selve intervjuene visste jeg at politiavdelingene og forskningsdeltagerne hadde et særlig ansvar i forhold til å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Likevel hadde jeg begrenset kunnskap om politiavdelingenes øvrige ansvar, hvordan de var organisert og hvilket ansvar og mandat som var tillagt dem. Jeg visste også lite om størrelsen, befolkningen og utfordringene i politidistriktene som politiavdelingene var tilknyttet. Derfor vil innledningsvis redegjøre kort for dette.

Alle politiavdelingene foruten den nederlandske politiavdeling 1 var grunnleggende like. De var tilknyttet lokale politistasjoner i større politidistrikt og hadde et primæransvar for kriminalforebyggende politiarbeid ofte rettet mot barn og unge. Den nederlandske politiavdeling 1 skilte seg ut fra de andre ved at de ikke hadde et primæransvar for lokalt politiforebyggende arbeid, men hadde et særlig ansvar for å drive etterretning og etterforskning knyttet til islamistisk ekstremisme. Selv om forskningsdeltagere herfra hadde god innsikt og kunnskap om det forebyggende arbeidet mot voldelig radikaliserings, betydde dette likevel at dataene fra denne politiavdelingen måtte brukes kritisk bevisst i den sammenlignende analysen i forhold til dataene fra de andre politiavdelingene. Noen ganger holdt jeg dataene fra den nederlandske politiavdeling 1 utenfor. Da er det presisert. På den andre siden var dataene fra den nederlandske politiavdeling 1 svært nyttige for å forstå dataene fra den nederlandske politiavdeling 2. I avdeling 2 sitt politidistrikt var det en tilsvarende politiavdeling. Den hadde betydning for avdeling 2 sin innsats.

Norge, politiavdeling 1.

Politiavdelingen har et overordnet ansvar for forebygging av kriminalitet primært rettet mot barn og unge, og er tilknyttet en av flere politistasjoner i et politidistrikt som er en stor norsk by. Politistasjonens ansvarsområde har en bredt sammensatt befolkning. Den største delen

av befolkningen er etnisk norsk. Distriktet har også en stor andel innbyggere med ulik etnisk og kulturell bakgrunn fra mange deler av verden, derav en stor muslimsk andel. Avdelingen har utmerket seg med utvikling av forebyggende politimetoder og har vist initiativ og handlekraft knyttet til et bredt spekter av forebyggende politiarbeid og saker.

De hadde hatt få saker som forskningsdeltagerne knyttet til voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme, men hadde tidligere en stor utfordring knyttet til høyreekstreme miljøer og personer. De hadde i den siste tiden hatt noen saker som gikk på bekymringer om mulige radikaliserende islamistiske unge personer i en bydel. Disse stammet fra bekymringsmeldinger mottatt fra ulike hold.

Forskningsdeltager A var operativ og delaktig i avdelingens arbeid, hadde bred og lang erfaring og representerte avdelingens spisskompetanse innen politiforebyggende arbeid. Forskningsdeltager B bestod i dette tilfelle av to personer som ble intervjuet sammen. Den ene på lavere ledende nivå og den andre på utøvende nivå.

Norge, politiavdeling 2.

Politiavdelingen er en politistasjon i en stor norsk by og innbefatter bl.a. en egen forebyggende gruppe, nærpoltistasjoner, ordens- og etterforskningsavdeling. Den forebyggende gruppen har som hovedansvar å drive forebyggende og proaktivt politiarbeid i distriktet spesielt opp mot barn og unge. De har et koordinerende og faglig ansvar for denne virksomheten i forhold til lokalpolitipostene i distriktet. De er også sentrale i politidistriktets samarbeid med andre forebyggende aktører.

Politiavdelingen hadde veldig liten erfaring med voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Likevel hadde dette ett visst fokus primært tilknyttet et bredt sammensatt prosjekt eller nettverk for å forebygge kriminalitet. Politiavdelingen hadde erfaring fra rasistisk motivert vold og en pågående utfordring knyttet til et høyreekstremt miljø.

Forskningsdeltager A representerte politistasjons ledelse. Han var ansvarlig for å legge til rette og prioritere avdelingens forebyggende og proaktive politiinnsats. Han hadde personlig vært engasjert og deltatt i arbeid mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme og kjente dette arbeidet godt.

Forskningsdeltager B ledet den forebyggende gruppen på hovedpolitistasjonen i distriktet. Foruten lederoppgaven hadde han vært sentral i det praktiske arbeidet i fm flere ulike prosjekter knyttet til forebygging av voldelig radikaliserings de siste årene. Derfor hadde han spesielt god innsikt i avdelingens arbeid for å forebygge og motvirke dette i forhold til islamistisk ekstremisme.

Nederland, politiavdeling 1.

Avdelingen ligger under et politidistrikt i en stor by i Nederland. Politidistriktet er delt inn i flere lokale politistasjoner. Disse har et bredt spekter av politioppgaver herunder nærpoliti, ordenspoliti og etterforskning. Det finnes flere nærpolitistasjoner underlagt disse lokale politistasjonene. Politiavdelingen jeg innhent data fra er en regional etterretnings og etterforskningsavdeling (omfatter hele politidistriktet) og driver både skjult og åpen etterforskning rettet mot organisert kriminalitet og terrorisme. De har spesialiserte avsnitt for hvert problemområde. Derfor skiller denne politiavdelingen seg fra de øvrige i studien, som var lokalt forankret med et forebyggende fokus.

Politidistriktet hadde en betydelig utfordring knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Det hadde også erfart terrorhandlinger motivert i islamistisk ekstremisme.

Forskningsdeltager A var på ledelsesnivå i avdelingen som er beskrevet og hadde god innsikt i og kunnskap om avdelingens ansvar for å forebygge, forhindre og etterforske terrorisme. Han hadde tidligere lang erfaring fra nærpolitiet og kjente derfor også godt til hvordan politiets arbeid på lokalt utøvede nivå foregikk.

Forskningsdeltager B var en del av det sentrale ledernivået i distriktet og brukte ca. 20 % av sin tid på å organisere og strukturere innsatsen mot voldelig radikaliserings og ekstremisme. Han hadde vært sentral i utviklingen av politidistriktets innsats mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme og kjente til organiseringen, strategien og målsetningene i forhold til problemstillingen svært godt.

Nederland, politiavdeling 2.

Politiavdelingen er tilknyttet en av de lokale politistasjonene i en stor by i Nederland.

Politidistriktet, som hovedsakelig er organisert på samme måte som politidistriktet politiavdeling 1 i Nederland er tilknyttet, er delt inn i flere lokale politistasjoner. Disse har et bredt spekter av politioppgaver herunder nærpoliti, ordenspoliti og etterforskning.

Politistasjonene er igjen desentralisert i flere underlagte nærpolitistasjoner.

Ansvarsdistriktet for politiavdelingen jeg undersøkte har en stor andel muslimske innbyggere som bor tett og mange moskeer. Distriktet har en blanding av bymiljø og landsbymiljø.

Voldelig radikalisering og islamistisk ekstremisme var en kjent problemstilling for politiavdelingen. De hadde hatt noen saker relatert til dette. Politidistriktet hadde imidlertid ikke erfart terrorhandlinger motivert i islamistisk ekstremisme.

Forskningsdeltager A hadde et spesielt ansvar for å være brobygger mellom politiet og lokalmiljøet, primært muslimske og andre etniske grupper. Vedkommende hadde fokus på alle typer kriminalitet og problemer som kunne være relevant for politiet å håndtere.

Stillingen var opprettet med bakgrunn i terrorfrykten relatert til islamistisk ekstremisme som hadde oppstått de senere årene.

Forskningsdeltager B var teamleder i nærpolitiet. Han hadde bred og lang bakgrunn fra denne typen arbeid.

Danmark, politiavdeling 1.

Avdelingen ligger i et politidistrikt i en stor by i Danmark. Avdelingen jobber kun med forebyggende arbeid og har ansvar for denne virksomheten i hele politidistriktet. Dette sentraliserte forebyggingsansvaret var særeget i denne studien. I de andre politiavdelingene var denne innsatsen desentralisert og lagt til hver enkelt politistasjon. Politiavdelingen er delt inn i ulike avdelinger med bl.a. en informasjonsavdeling, en undervisningsavdeling og en kontaktavdeling. Avdelingen har kontaktpersoner for hver bydel, lokale politistasjon og deres nærpoliti. Den personen holder øye med kriminaliteten i distriktet, samarbeider med andre aktører både i politiet og andre, planlegger hvor man i fellesskap går videre ut fra nåværende status og sitter i det lokale SSP (Skole, sosial og politi) samarbeidet.

Selv om politidistriktet hadde hatt terrorrelaterte saker knyttet til islamistisk ekstremisme, hadde politiavdelingen så å si ingen erfaring med saker tilknyttet voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. De hadde liten kjennskap til utfordringer knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme i distriktet. Der de faktisk har sett voldelig radikaliserings i henhold til dansk sikkerhetstjeneste (PET) sin definisjon av voldelig radikaliserings, er i tilknytning til de voldelige "rocker gruppene" (MC-gjenger) som er en utfordring i distriktet.

Forskningsdeltager A var kontaktperson for et lokalt distrikt i byen. Distriktet har mange personer med en annen etnisk bakgrunn enn dansk. Området har et gettoaktig preg, har mange barn og mange uten fast arbeid. Selv om han er plassert i en sentralisert forebyggende avdeling, sitter han fysisk ofte hos nærpoltiet der han har ansvaret for det forebyggende politiarbeidet.

Forskningsdeltager B tilhørte ledernivået i avdelingen beskrevet over.

Danmark, politiavdeling 2.

Politidistriktet er stort og består av ulike landlige områder og en stor by. Avdelingen er en nærpoltiavdeling under en hovedpolitistasjon i byen. Den ble opprettet for en del år siden. De skal utføre forebyggende arbeid på operativt nivå samt drive etterforskning av kriminalsaker opp til et visst nivå i deres distrikt.

Ansvarsområdet til avdelingen var sterkt preget av en befolkning med en annen etnisk bakgrunn, bl.a. statsløse palestinere, marokkanere og somalier. Mange er muslimer. Distriktet er konsentrert, adskilt fra byen for øvrig og har en gettopreg.

Politiavdelingen var godt kjent med utfordringer knyttet til voldelig radikaliserings. De hadde eller hadde hatt noen få saker knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Distriktet hadde også hatt en større terrorsak motivert i islamistisk ekstremisme, men ingen terrorangrep.

Forskningsdeltager A jobbet som operativ utøvende nærpolti i politiavdelingen beskrevet over. Han hadde lang erfaring fra denne typen arbeid og fra distriktet han jobbet i.

Forskningsdeltager B var avdelingsleder for nærpolitistasjonen.

Danmark, Politiavdeling 3.

Politidistriktet og avdelingen forskningsdeltageren var tilknyttet ligger i en stor by. Avdelingen er tilknyttet lokalpolitiet og den kriminalpreventive seksjonen i politidistriktet.

Politiavdelingen var godt kjent med utfordringer knyttet til voldelig radikaliserings og hadde hatt noen få saker knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Distriktet hadde også hatt en større terrorsak motivert i islamistisk ekstremisme, men ingen terrorangrep.

Forskningsdeltager A ledet en avdeling i politidistriktet og er opptatt med strategier som må implementeres i lokalpolitiet eller hos andre partnere. Han fungerte ofte som konsulent og prosjektleder. Slik sett kan han beskrives som en leder på mellomnivå og involvert i metodeutvikling og strategi for utøvende nivå i distriktet.

Forskningsdeltager B tilhørte det utøvende nivået i politidistriktet. For inntil et halvt år siden jobbet deltageren med vanlig forebyggende politiarbeid rettet mot en rekke "vanlige" problemområder. Han hadde en todelt stilling der halve stillingen var rettet mot vanlig kriminalforebyggende arbeid. Den andre halvparten, som er en ny rolle, var tilknyttet et prosjekt rettet mot voldelig radikaliserings. En vesentlig del av denne rollen er at han sitter i en lokal styringsgruppe sammen med andre kommunale forebyggende aktører utenfor politiet, som jobber med forebygging av bl.a. voldelig radikaliserings. Denne politirollen er ny. Hittil har mye av fokuset vært på å utvikle arbeidsmetoder for forebygging av radikaliserings, håndtere bekymringsmeldinger og konkrete saker relatert til problemstillingen og delta i den lokale styringsgruppen. Fremover vil de mer aktivt ta i bruk nye arbeidsmetoder.

Forskningsdeltager B så for seg en mer utadrettet virksomhet knyttet til problemstillingen voldelig radikaliserings.

Analyse og vurderinger av data - hovedtemaer.

Politiets virksomhet er delt inn i tre hovedtemaer. Disse er igjen delt inn i flere undertemaer som vil bli presentert og sammenlignet.²⁸ Samlet vil denne deskriptive analysen fremme sentrale likheter og ulikheter mellom politiavdelingene. Disse vil jeg oppsummere etter hvert hovedtema. I oppsummeringen av hvert hovedtema vil jeg også der det er mulig gjøre en vurdering av mulige bakenforliggende årsaker til disse forskjellene. Der jeg ser sammenhenger eller motsetninger mellom politiavdelingenes virksomhet og den presenterte teorien, vil jeg drøfte dette kort.

Prioriteringer og kunnskap.

Først vil jeg presentere og sammenligne politiavdelingenes fokus på islamistisk ekstremisme i forhold til andre former for ekstremisme. Her vil jeg også presentere hvor vidt voldelig radikaliseringsprosesser sees i sammenheng med denne ekstremismen. Videre hvor vidt voldelig radikaliseringsprosesser prioriteres i den forebyggende virksomheten til politiavdelingen og politidistriktet generelt. Hvordan og fra hvilket nivå denne prioriteringen er gjort vil også bli belyst. Deretter vil jeg vise politiavdelingenes vektlegging av en tidlig intervensjon rettet mot en voldelig radikaliseringsprosess eller utvikling mot ekstremisme, i forhold til en vektlegging på allerede etablerte eller definerte ekstreme personer eller miljøer. Avslutningsvis vil jeg presentere forskningsdeltagernes egne vurderinger av kunnskapsnivået i politiavdelingene og politiet for øvrig relatert til voldelig radikaliseringsprosesser og islamistisk ekstremisme.

Prioriteringer.

Ingen av politiavdelingene vektla i utgangspunktet islamistisk ekstremisme foran andre typer ekstremisme, bortsett fra politiavdeling 2 i Danmark. De hadde et klart fokus på islamistisk ekstremisme og det som de beskrevet som "*fiendtlighet mot staten*". Dette skyldtes

---

²⁸ Disse hovedtemaene er beskrevet i kapitlet om analyse og fortolkning av data. Se også den vedlagte intervjuguiden.

befolkningens etniske og religiøse ståsted i distriktet, og en utbredt polarisering mellom denne befolkningen og det tradisjonelle danske samfunnet.

Politiavdelingene forøvrig oppgav tre ulike grunner for et bredere fokus på ekstremisme enn den islamistiske. Først fordi man ikke ønsket å bli beskyldt for å ha et ensidig fokus. Deretter fordi man faktisk hadde andre former for ekstremisme i distriktet. Den tredje fordi man for tiden ikke opplevde noen former for ekstremisme. Likevel er det klart at fire av de sju politiavdelingene i studien i praksis hadde et større fokus på voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme enn på andre. De to norske og den danske avdeling 1 hadde ikke et slikt spesifikt fokus.

Politiavdelingenes prioritering av voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme varierer, og kan grovt deles i tre grupper. Politiavdelingene i Nederland prioriterte dette høyest. De beskrev dette som noe de var bevisst på og som hadde høy prioritet. Den nederlandske politiavdeling 1, som skilte seg ut ved at de hadde et regionalt etterretnings- og etterforskningsansvar i forhold til dette, anså dette som topp prioritert og på ”toppen av handlelisten”. Drapet på Teo van Gogh og metrobombene i London i 2005 var direkte årsaker til dette. Selv om den andre nederlandske politiavdelingen også beskrev dette som høyt prioritert, var det andre utfordringer de i hverdagen rettet innsatsen mot. For dem var det først og fremst graden av årvåkenhet og prioriteringen av dette, hvis de først ble klar over et slikt problem, som var høyt prioritert. Felles for begge de nederlandske avdelingene var at de hadde føringer fra høyere politi- og politisk ledelse om at voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme skulle forebygges og bekjempes.

De danske politiavdelingene 2 og 3 var bevisste og hadde noe aktivitet rettet mot voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. De beskrev begge prioriteringen som lav eller ikke høy. Politiavdeling 2 så det likevel som en viktig arbeidsoppgave, som de hadde et visst fokus på og årvåkenhet i forhold til. Det skyltes forhold i distriktet deres, som også ble fremmet som en begrunnelse for deres fokus på islamistisk ekstremisme i forhold til andre former for ekstremisme. I tillegg hadde de hatt en konkret terrorsak knyttet til sitt distrikt. Politiavdeling 3 var en del av et prosjekt, initiert og finansiert av EU, der forebygging av voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme var en del. Uten disse EU-midlene regnet politiavdelingen ikke med at de ville prioritert dette på samme måte. Midlene

medførte blant annet noen øremerkede stillingshjempler. De hadde en bevisst strategi og helhetlig innsats mot utfordringen. Strategien var forankret på høyt ledernivå i politiavdelingen. Dette beskrevet forskningsdeltagerne som spesielt i Danmark.

Den danske politiavdeling 1 og de to norske oppfattet ikke voldelig radikaliserings som en prioritert politioppgave. Likevel var det en viss forskjell på den danske og de norske avdelingene. De norske til tross for at voldelig radikaliserings ikke var prioritert, hadde de faktisk hadde hatt en vis aktiv innsats rettet mot dette, men da ikke primært knyttet til islamistisk ekstremisme. En norsk forskningsdeltager uttalte at *"i den øverste ledergruppen er det nærmest et ikke-tema, ikke pga uvilje, men fordi man ikke har hatt konkrete alvorligere saker"*. Denne uttalelsen beskrev også prioriteringen fra høyere ledernivå ved de to andre politiavdelingene. I politiavdeling 2 i Norge hadde de hatt et prosjekt knyttet til terrorisme og voldelig radikaliserings. Det hadde kommet fra en bestemt tjenestemann fra den lokale sikkerhetstjenesteavdelingen som nærmest *"kjempet seg til dette fokuset"* som en av forskningsdeltagerne beskrev det.

Tidlig forebyggende intervensjon vs etablert ekstremisme - hvor er innsatsen rettet?

Alle politiavdelingene, foruten den nederlandske avdeling 1, hadde som mål å sette inn tiltak så tidlig som mulig mot personer i risikosonen. Målet var å stoppe en utvikling eller prosess som kunne lede til ekstremisme.

Den nederlandske politiavdeling 1 skilte seg ut ved å ha et hovedfokus på etablerte ekstreme personer eller miljø. Den ene forskningsdeltageren der forklarte at de ikke var fokusert på hvorfor en person går inn i en voldelig radikaliserings eller blir ekstrem, fordi slike grunner også kunne gjøre at personer blir kriminelle eller lignende. Denne oppfatningen skiller seg fra de andre forskningsdeltagerne. Oppfatningen kan kanskje henge sammen med avdelingens primæransvar (etterretning og etterforskning), uten at jeg har data som direkte kan underbygge en slik påstand. Likevel beskrev begge forskningsdeltagerne at de samtidig var årvåkne mot yngre grupper, som kanskje så etter en identitet eller personer å se opp til i mer etablerte ekstreme grupper. Denne årvåkenheten ble begrunnet i at disse personene kunne være potensielle terrorister også, og ikke for at man ønsket å iverksette en aktiv forebyggende innsats.

Selv om de andre avdelingene i studien først og fremst rettet sin innsats mot personer i risikozonen, fant jeg noen nyanser. En av forskningsdeltagerne i den danske avdeling 1 forklarte at *”forebyggingen rettes i sikker avstand i forhold til personer eller miljø som kan ha voldelige hensikter”*. Både den nederlandske politiavdeling 2, den danske politiavdeling 2 og den norske politiavdeling 1 opplevde at det var vanskelig å vurdere hvor langt en person hadde kommet i utviklingen mot ekstremisme. Derfor var det i praksis vanskelig å skille mellom en tidlig forebyggende innsats mot personer i risikozonen, og en innsats mot ekstremister. En slik vurdering måtte gjøres på grunnlag av inngående informasjon og kunnskap, noe de som regel ikke hadde. Uansett medførte slik informasjon for dem en plikt til å gjøre noe. Det de gjorde, som jeg kommer tilbake til senere, var i midler tid å informere videre til regionalt nivå eller til sikkerhetstjenesten.

Ingen av forskningsdeltagerne gav uttrykk for at de rettet, eller ville ha rettet, deres forebyggende innsats, både mot personer i risikozonen tidlig i et radikaliseringsforløp, og mot personer som kunne defineres som ekstreme. Den danske politiavdeling 3 utelukket ikke at deres mentorordning, en metode jeg kommer tilbake til, kunne bli brukt mot etablerte ekstremister²⁹. Samtidig var de veldig skeptiske til effekten av det, blant annet på grunn av manglende motivasjon hos målpersonen, og dermed ikke noe de satset på. Derfor kan jeg hevde at en bevisst forebyggende eller rehabiliterende innsats mot ekstremister ikke ble prioritert i noen av avdelingene, med forbehold av den nederlandske avdeling 1.³⁰

Politiavdelingenes vurdering av egen kunnskap.

”Kunnskapen er dårlig og på Dagsrevynivå”, uttalte den ene norske forskningsdeltageren.

Denne vurderingen deles av de fleste forskningsdeltagerne i forhold til politiet generelt. Det

---

²⁹ Bruk av mentorordningen mot etablerte ekstremister vil kunne betegnes som en metode i en rehabiliterende strategi, eller såkalte exit-strategi.

³⁰ Her tar jeg et forbehold i forhold til de norske avdelingene. De hadde ingen konkrete erfaringer eller saker relatert til islamistisk ekstremisme, slik at mange av deres svar var hypotetiske. Samtidig fremmet de deres erfaringer med høyre-ekstreme miljøer. Jeg kunne kanskje stilt flere oppfølgings spørsmål her, for å klarlagt problemstillingen bedre. I så fall hadde jeg risikert mer ledende spørsmål, men en fare for at svarene kunne blitt normative.

er klart at kunnskapsnivået i avdelingene undersøkt i denne studien var høyere enn i politiet for øvrig, fordi de hadde et mer eller mindre ansvar i forholdt til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Samtidig mente de aller fleste av forskningsdeltagerne at deres kunnskap burde vært større. Ett av unntakene her var den danske politiavdeling 3, som mente at politifolk som hadde erfaring fra konkrete saker eller som jobbet i utsatte boligområder, visste mye. Det andre unntaket var forskningsdeltager A fra den nederlandske politiavdeling 1, som hevdet at arbeidet i deres avdeling medførte god kunnskap. Han følte også at den generelle kunnskapen i politiet var god. Denne vurderingen kan ha sammenheng med at forskningsdeltageren hadde vært sentral i utformingen av politidistriktets innsats. Han hadde dermed et visst ansvar i forhold til denne innsatsen. Andre data kan derimot tyde på at denne forskningsdeltagerens vurdering var uriktig. Den andre forskningsdeltageren fra samme politiavdeling, sammen med de to forskningsdeltagerne fra den andre nederlandske politiavdelingen, mente tvert imot at kunnskapen var liten.

Generelt hører de som har god kunnskap eller bevissthet om voldelig radikaliserings til unntakene. Omtrent halvparten av forskningsdeltagerne hadde deltatt på et kurs eller fått en brif om temaet, men mange av deltagerne etterlyste bedre og mer konkret informasjon. Flere av deltagerne mente at de som hadde kunnskap over snittet hadde det pga personlig initiativ og interesse. Også den danske politiavdeling 3, der de vurderte eget kunnskapsnivå som bra, fortalte at det ikke var gjort noe fra politidistriktets side for å "kle på" politifolkene kunnskapsmessig.

Oppsummering og vurderinger.

Selv om politiavdelingene hovedsakelig har et mer eller mindre fokus på alle former for ekstremisme, domineres den innsatsen som finnes mot voldelig radikaliserings, av islamistisk ekstremisme. De norske politiavdelingenes innsats var her unntaket.

De nederlandske politiavdelingene hadde en høy bevissthet og årvåkenhet i forhold til voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme. Voldelig radikaliserings hadde en klar prioritering fra politiledelsen og fra den sentrale politiske ledelsen i distriktet, og medførte noen konkrete retningslinjer som politiavdelingene måtte forholde seg til. Primært var dette en klar strategi og et tydelig system for å håndtere informasjon knyttet til

voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme, dersom slik informasjon ble kjent for politiet. Disse var forankret i høyre ledelsesnivå i politiet. Føringerne hadde sannsynligvis sammenheng med konkrete terrorhendelser i Nederland. Den forholdsvis detaljert og konkret førende nasjonale handlingsplanen for å forebygge voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme som man har i Nederland, er nok også en viktig årsak til denne prioriteringen fra høyre ledernivå.

Også i de danske politiavdelingene 2 og 3 hadde man en forholdsvis høy bevissthet og årvåkenhet i forhold til voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme. Bevisstheten og årvåkenheten i disse to danske politiavdelingene kan skyldes noen ulike forhold dem i mellom, men felles for disse var at begge disse hadde erfart terrorrelaterte saker i sitt ansvarsområde.

I den danske politiavdeling 2 hadde man ingen klar prioritering eller føringer fra ledelsen i politidistriktet i forhold til innsatsen mot voldelig radikaliserings. Her skyltes nok bevisstheten og årvåkenheten at politiavdelingen var en nærpoltistasjon i et spesielt distrikt der man opplevde å ha en stor risikogruppe i forhold voldelig radikaliserings og ekstreme islamistiske sympatier. Heller ikke i den danske politiavdeling 3 hadde prioriteringen av voldelig radikaliserings høy prioritet slik den var i de nederlandske avdelingene. Likevel var den formelle innsatsen forankret i, om ikke initiert av, politidistriktets ledelse. Spesielt for denne politiavdelingen var at denne avdelingen deltok i et EU prosjekt rettet mot voldelig radikaliserings. Dette prosjektet medførte økonomiske midler for å drive en målrettet innsats, og var nok medvirkende til at politiavdelingens bevissthet og årvåkenhet var forholdsvis høy. En årsak til at de danske politiavdelingene ikke hadde klare prioriteringer eller føringer i forhold til innsatsen fra høyere ledernivå, kan ha sammenheng med den danske nasjonale handlingsplanen mot voldelig radikaliserings. Den danske handlingsplanen er i mindre grad enn den nederlandske konkret og styrende i forhold til utpekte forebyggende aktører. Den danske handlingsplanen fra 2009 var også temmelig fersk. En annen årsak kan være at Danmark i tiden da studien ble gjort, ikke hadde blitt utsatt for terrorangrep, i motsetning til Nederland. De hadde dermed ikke erfart en slik "vekkeren" som drapet på van Gogh i Nederland. Datagrunnlaget i denne studien gir imidlertid et tynt grunnlag for disse årsaksvurderingene.

Ingen av politiavdelingen opplevde politisk press eller føringer, verken fra nasjonalt eller lokalt politisk nivå, rettet mot deres virksomhet eller prioriteringer.³¹ Likevel kan EU prosjektet som den danske politiavdeling 3 var en del av, beskrives som en politisk innvirkning på politiinnsatsen. Politiavdelingen opplevde dette først og fremst som en mulighet for å styrke deres innsats.

I den danske politiavdeling 1 og i de norske politiavdelingene var bevisstheten og årvåkenheten vesentlig lavere enn i de andre politiavdelingene. Dette kan skyldes at politiavdelingene hadde liten erfaring med voldelig radikaliseringsknyttet til islamistisk ekstremisme. Den lavere bevisstheten og årvåkenheten i de norske politiavdelingene sammenfaller, og kan dermed også ha en sammenheng, med de generelle forskjellene mellom landene beskrevet i kapittelet om islamistisk ekstremisme og voldelig radikaliserings i Nederland, Danmark og Norge. Norge hadde i skrivende stund ingen nasjonal handlingsplan mot voldelig radikaliserings eller andre nasjonale eller overordnede bevisstgjørende eller tiltaksinitierende planer og rapporter slik de andre landene har.

Forskjellene mellom landene forklarer ikke den danske politiavdeling 1, i motsetning til de to andre danske, sin lave bevissthet og årvåkenheten. En kan spørre seg om den sentraliserte organiseringen i den danske politiavdeling 1 i motsetning til de to andre danske, muligens kan innvirke på dette. Det kunne eventuelt være at en høyre årvåkenhet i de lokale politiavdelingene som nærpoltiet, ikke gjenspeiler seg i denne sentraliserte forebyggende avdelingen. Eventuelt kunne det være fordi informasjon om mulig voldelig radikaliserings fra lokale forebyggende aktører ikke tilfalt politiavdelingen. Uavhengig av organiseringsforklaringen kan andre forhold i politidistriktet eller internt i politiavdelingen være faktorer som medfører en annen bevissthet og årvåkenhet i den danske politiavdeling 1, i forhold til de to andre danske. Verken den danske politiavdeling 1 eller de norske hadde fått klare føringer eller prioriteringer fra ledelsen i politidistriktet som kunne medføre en høyre bevissthet og årvåkenhet i forhold til voldelig radikaliserings.

Hvis vi ser bort fra den nederlandske politiavdeling 1, er den aktive innsatsen for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings lavt prioritert og en liten del av innsatsen i

---

³¹ Borgermesteren i kommunen eller byen er den øverste formelle lederen for politiavdelingene i Nederland. I Danmark og Norge er politiet nasjonalt. Likevel var det ingen data som tydet på at dette gav seg utslag i politisk press eller føringer for de nederlandske avdelingene.

politiavdelingene i forhold til andre utfordringer og problemer. Dette gjelder også de politiavdelingene der voldelig radikaliseringsknyttet til islamistiske ekstremisme var høyt prioritert eller der bevisstheten og årvåkenheten i forhold til dette var høy.

En skulle for eksempel tro at den nederlandske politiavdeling 2 var aktiv i forhold til forebyggende og motvirkende tiltak mot voldelig radikaliserings, ut fra de prioriteringene og føringene de hadde fra den overordnede politiledelsen. Imidlertid utmerket avdelingen seg ved å være en av de minst aktive politiavdelingene i forhold til dette. Innsatsen gjenspeilet ikke den konkrete og førende nederlandske handlingsplanen. En mulig årsak kan være at det i byen der de hadde sitt ansvarsdistrikt, fantes en sivil kommunal avdeling som jobbet aktivt i forhold til forebygging av voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Denne forebyggende aktøren skal jeg komme tilbake til. En kan også spekulere i om eventuelle overordnede og klare strategier for politidistriktets innsats for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings, slik den ble belyst fra den nederlandske politiavdeling 1, i liten eller ufullstendig grad er implementert og utarbeidet på lokalt utøvede nivå. Dette har jeg imidlertid ikke gode nok data til å vurdere. Det er også en mulighet for at noen av retningslinjene gitt til den nederlandske politiavdeling 2 fra sentralt hold i politidistriktet, kan virke begrensende på deres aktive innsats.³² Dette har jeg heller ikke god nok data til å vurdere nærmere.

Uansett er det viktig å merke seg at for alle politiavdelingene, foruten den nederlandske avdeling 1, så er andre samfunnsproblemer og andre typer kriminalitet en stor daglig utfordring. Disse må prioriteres og sluker mye av politiavdelingenes resurser.

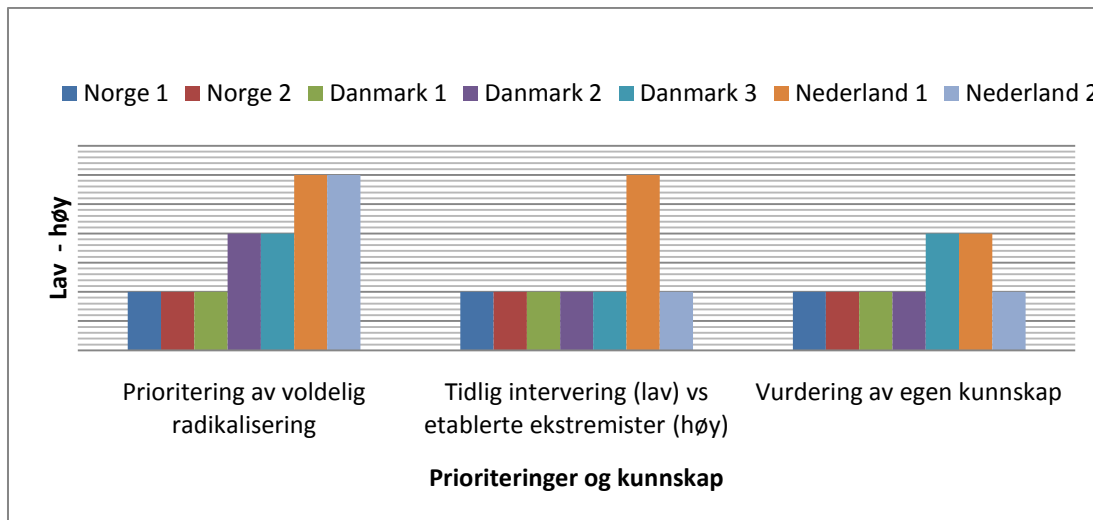
Kunnskapsnivået om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme i politiet generelt ble vurdert av forskningsdeltageren som lavt. Den ble vurdert noe høyere i avdelinger som hadde et forebyggende ansvar. Ofte var kunnskap ervervet av spesielt interesserte og på eget initiativ. Et lavt kunnskapsnivå i politiavdelingene er et dårlig utgangspunkt for en eventuell sosial eller situasjonell forebygging. God kunnskap og forståelse er også viktig i nærpolitiet, i en problemorientert innsats og i etterretningsstyrt politiarbeid. På den andre siden kan jeg ikke uten videre trekke en slutning om at et generelt lavt kunnskapsnivå om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme, vil si at politiavdelingene har liten

---

³² Disse retningslinjer jeg vil belyse nærmere i kapitlet om sikkerhetstjenestenes betydning.

kunnskap de konkrete men få saker de hadde jobbet med. Ofte er det konkrete enkeltsaker som gir politiet erfaringer og kunnskap. Det samlede antallet slike saker politiavdelingen hadde erfaring med var lavt.

Skjematisk oversikt over funnene i noen av kapitlets temaer ³³:

Ansvar, innsats og resultater.

I denne analysen vil jeg innledningsvis beskrive politiavdelingenes overordnede og primære ansvar og oppgaver slik forskningsdeltagerne ser det, i forhold til voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme. Deretter vil jeg komme inn på i hvor stor grad politiavdelingene selv forsøker å avdekke slike forhold. I dette ligger også eventuelt hvordan de avdekker dette. Etter dette vil jeg presentere de strategiene og metodene som politiavdelingene i studien benytter seg av eller som de mener er de viktigste i deres forebyggende og motvirkende innsats. I tilknytning til dette vil jeg se om politiavdelingene bruker nye forebyggende strategier og metoder eller etablerte "gamle" metoder. Til slutt vil jeg presentere politiavdelingenes egne effektivitetsvurderinger av politiets forebyggende innsats.

³³ Prioriteringen og kunnskapen er gradert i tre nivåer fra lav, middels til høy. Skjemaet er en forenklet presentasjon av noen av funnene beskrevet over. Ikke alle funnene lot seg gradere eller presentere i et slikt skjema, og er dermed utelatt.

Politiavdelingenes overordnede ansvar og oppgaver.

Samtlige politiavdelinger anså oppgaven med å innhente eller motta informasjon om mulig voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme som et primæransvar.

Forskningsdeltagerne brukte begrep som "spotter", "speider" og "videreformidler" for å oppsummere dette ansvaret. Videre så også alle politiavdelingene det som sitt ansvar å videreformidle denne informasjonen. Det var noen forskjeller på hvor politiavdelingene ville videresende informasjonen. Dette hang sammen med hvordan politiet var organisert, hvordan samarbeidet med andre offentlige forebyggende aktører var etablert og om politiavdelingene så det som sin oppgave å iverksette aktive forebyggende tiltak i forhold til et mulig problem. Dette vil jeg belyse nærmere senere.

Ikke alle politiavdelingene så det som sitt ansvar eller oppgave å iverksette forebyggende tiltak eller handlinger. For noen var det først og fremst innsamling og videreformidling av informasjon som var deres oppgave. Her holdes den nederlandske avdeling 1 utenfor.

Den danske politiavdeling 1 forklarte at de ikke hadde kompetanse til videre forebyggende tiltak eller handlinger. Videre så de personer eller miljø med et voldelig potensial som sikkerhetstjenestens ansvar. På den andre siden, dersom ingen ting tydet på kriminelle handlinger, var det ingen politioppgave. Den nederlandske politiavdeling 2 ville foruten å opprettholde informasjonstilgangen, ikke bruke tid på egne vurderinger eller tiltak uten nærmere overordnede føringer.

I motsetning til disse fant jeg den danske politiavdeling 3 og de norske politiavdelingene. De så også iverksette tiltak eller prosjekt for å forebygge eller motvirke en mulig voldelig radikaliserings, enten alene, sammen med andre, eller i regi av andre forebyggende aktører, som et videre hovedansvar. Dette ansvaret og denne oppgaven innebar informasjonsdeling, vurderinger og avklaringer av problemet i nært samarbeid med de andre aktørene.

Den danske politiavdeling 2 hadde ikke en klar oppfatning av eget ansvar i forhold til initiering av forebyggende tiltak, men ville uansett innlede et samarbeid med andre lokale aktører for å styrke etterretningsbildet og informasjonstilgangen.

Avdekking av voldelig radikaliserings.

Ingen av politiavdelingene var aktivt ute eller på annen måte selv samlet informasjon for å avdekke mulig voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Dette var stort sett lavt prioritert. I den grad de fikk informasjon om dette var det gjennom deres øvrige arbeid, det lokale nettverket de hadde eller av personer som tok kontakt. Likevel oppfattet alle forskningsdeltagere informasjon om mulig voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme som viktig.

Det som til en viss grad skilte politiavdelingen i forhold til avdekking av voldelig radikaliserings, var i hvor stor grad de var i kontakt med risikogrupper der informasjon om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme kunne finnes, i hvor stor grad de bevisstgjorde andre lokale samarbeidspartnere på denne utfordringen og hvor tilrettelagt mottaksapparatet for slik informasjon var.

De norske politiavdelingene, den danske avdeling 1 og den nederlandske avdeling 1 som igjen må vurderes spesielt, var i liten grad i jevnlig kontakt med det de anså som risikogrupper for voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. En forskningsdeltager fra den norske politiavdeling 1 sa at; *”det kan godt tenkes at de snakker mindre med personer som ut fra utseende fremstår som svært religiøs, fordi det er uvant og annerledes”*. I motsetning forklarte en forskningsdeltager fra den danske politiavdeling 2 at de gjennom kontinuerlig og nær kontakt med mulige risikogrupper kunne observere endringer, holdninger, motvilje og hat. Forskningsdeltager A i den nederlandske politiavdeling 2 hadde en øremerket stilling blant annet for slik innsats.

Alle avdelingene med unntak av den nederlandske avdeling 1, hadde informert og bevisstgjort andre offentlige partnere om utfordringen knyttet til voldelig radikaliserings primært og islamistisk ekstremisme. Dette ble gjort i rutinemessige vanlige møter. Den danske politiavdeling 3 og de norske politiavdelingene hadde i tillegg gjennomført konkrete prosjekter. Prosjektene skulle øke bevisstheten og etablere nettverk og samarbeidsforum for å utveksle informasjon. I noen tilfeller hadde også prosjektene en målsetning om å utarbeide mottiltak for å styrke den forebyggende innsatsen.

De nederlandske politiavdelingene og den danske avdeling 3 hadde et tilrettelagt mottaksapparatet for slik informasjon. Den danske politiavdeling 3 hadde et mottak med en

øremerket stilling der informasjon om mulig voldelig radikaliserings skulle rettes. Dette mottaket skulle være kjent for alle offentlige aktører som kunne komme borti slik informasjon. Mottaket hadde også som oppgave å følge opp informasjonen og eventuelle prosjekt eller tiltak knyttet til saker om mulig voldelig radikaliserings. Selv om de nederlandske politiavdelingene ikke var spesielt aktive med å innhente informasjon om mulig voldelig radikaliserings, hadde de et klart ansvar og klare instruksjoner for hvordan eventuell slik informasjon skulle behandles. Informasjonen skulle legges inn i et datasystem og kodes spesielt, slik at den ble tilgjengelig og kunne samles og analyseres på et regionalt overordnet nivå. En forskningsdeltager i fra den nederlandske politiavdeling 1, som er en slik regional avdeling, beskrev sin avdeling som *"edderkoppene i nettet"*.

Forebyggende strategier og virkemiddel.

Samtlige politiavdelinger anså som beskrevet oppgaven med å innhente eller motta informasjon, sammen med videreformidling av denne informasjonen, som de viktigste oppgavene i deres forebyggende og motvirkende virksomhet av voldelig radikaliserings.

Innledningsvis vil jeg hevde at innhenting og videreformidling av informasjon i seg selv ikke er forebyggende politiarbeid som vil redusere eller motvirke voldelig radikaliserings. Det avhenger av intensjonen og bruken av informasjon. Det avhenger også om dette aktiverer mekanismer som gir en forebyggende og motvirkende effekt. Derfor kan en ut fra de dataene jeg har innhentet i denne studien, spørre seg om alle politiavdelingene i denne studien faktisk driver forebygging av voldelig radikaliserings. Selv om dette er et interessant spørsmål, skal jeg i den videre analysen her ta utgangspunkt i at informasjon er et viktig fundament for den forebyggende politiinnsatsen. Derfor vil jeg innledningsvis kort belyse hva politiavdelingene faktisk gjør for å bli informert. Deretter følger en presentasjon av de ulike strategiene og metodene, i form av handlinger og tiltak, som politiavdelingene bruker eller tenker seg brukt i sin forebyggende eller motvirkende innsats.

Alle politiavdelingene fremhevet betydningen av deres kontakt med andre statlige og kommunale instanser som viktige. Særlig er kontakt med de lokale eller kommunale etatene og avdelingene som er i kontakt med befolkningen viktig. *"Politiet har kjempenettverk"*, fortalte den ene forskningsdeltageren tilknyttet den danske politiavdeling 2. Disse

avdelingene eller etatene, som jeg vil redegjøre nærmere under kapitlet om samarbeid med andre forebyggende aktører, ble beskrevet som et nettverk politiavdelingene er en del av. Det var ikke en selvfølge at disse nettverkene forsynte politiet med informasjon. Flere politiavdelinger antydte at de hadde jobbet for å opprette en forståelse av partnerskap og forpliktelse mellom politiet og de andre. Den nederlandske politiavdeling 2 hadde i slike fora presisert forpliktelser og ansvar som andre offentlige partnere hadde til å videreformidle relevant informasjon til politiet. Både den norske politiavdeling 1 og den danske avdeling 3 fortalte at de hadde brukt ressurser på holdningsendring og tillitsbygging for å fremme et konstruktivt samarbeid og for at andre partnere skulle dele informasjonen de eventuelt satt med knyttet til voldelig radikaliserings.

”Tillitsbygging, tillitsbygging, tillitsbygging!”, svarte den ene norske forskningsdeltageren fra politiavdeling 1, da han ble spurt hvordan de ville forebygge voldelig radikaliserings. I det la han at tillitsbygging var essensielt for at politiet skulle få informasjon. Ikke bare fra andre offentlige partnere, men også fra lokalbefolkningen. Dette underbygges av data fra den nederlandske politiavdeling 2 og den danske politiavdeling 2. Denne tilliten var et resultat av en kontinuerlig og nær kontakt mellom politiet og befolkningen.

Nærpolitiet ble fremmet som en viktig strategi av alle politiavdelingene fordi modellen bidro til nærmere og mer hyppig kontakt med lokalmiljøet og for at lokalmiljøet skulle kunne forholde seg til kjente politifolk. Dermed økte politiets informasjonstilgang fra lokalsamfunnet.

Ingen av politiavdelingene, bortsett fra den nederlandske avdeling 1, så utradisjonelle etterforskningsmetoder som kommunikasjonskontroll, hemmelig ransaking eller informantbehandling som aktuelle metoder å innhente informasjon i deres virksomhet.

I denne studiens datagrunnlag fremkommer det forholdsvis få konkrete metoder eller tiltak som politiavdelingen aktivt benyttet seg av og som ble antatt å ha en forebyggende effekt i forhold til voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme. Både den nederlandske politiavdeling 2 og de danske avdelingene sa rett ut at politiet hadde få konkrete verktøy til rådighet.

Politiet kunne ta i bruk sosiale forebyggingsstrategier for å påvirke folks holdninger. Dette kunne politiet gjøre alene, men ofte i samarbeid med andre. Disse tiltakene kunne være rettet mot lokalbefolkningen generelt, mot personer i risikozonen eller direkte rettet mot personer de fryktet var involvert i voldelig radikaliseringsprosess. Dette holdningsskapende arbeidet var gjerne en naturlig oppfølging av kontakten politiavdelingene hadde med lokalsamfunnet i fm med det informasjonsinnhentende motivet. Den nederlandske politiavdeling 2 ønsket at lokalmiljøet skulle fungere som motkrefter til eventuelle voldelige radikale tendenser i miljøet eller hos enkeltindivider. En forskningsdeltager fra den danske politiavdeling 2 beskrev det holdningsskapende arbeidet som "*dialog, dialog, dialog*". Gjennom dialogen ønsket de å redusere polarisering og en "*oss mot dem*" holdning i risikogruppene.

De danske og norske politiavdelingene fortalte at en mulighet var å ta direkte kontakt og komme i dialog med personer de hadde grunn til å tro at stod i fare for, eller hadde kommet inn i en voldelig radikaliseringsfase. Denne kontakten kunne medføre informasjon, ha en holdningsskapende effekt og være et grunnlag for konstruktive oppbyggende tiltak i regi av politiet eller av andre sivile forebyggende aktører. De norske politiavdelingene fremmet bruken av den såkalte bekymringssamtalen. Den ble brukt både for å belyse en konkret sak og for å kunne påvirke en persons eller et miljøets holdninger og dermed snu en negativ utvikling. Dette hadde imidlertid kun skjedd en gang ved den ene norske politiavdelingen, og da i samarbeid med sikkerhetstjenesten. Resultat ble at man konkluderte med at personen man snakket med ikke hadde ekstreme islamistiske sympatier og ikke hadde blitt involvert i en voldelig radikaliseringsprosess knyttet til dette. Forskningsdeltager A i den danske politiavdeling 3 kjente til de norske bekymringssamtalene, men var skeptisk til effekten av disse og trodde ikke de ville ha en forebyggende effekt i forhold til voldelig radikaliseringsprosess knyttet til islamistisk ekstremisme.

Det fremkom ikke data som antydte at man så en forebyggende effekt ved at politiets eventuelle kontakt fungerte som en advarsel. En advarsel i form av at politiet ved sin kontakt, bekjentgjorde sin kunnskap om en gitt person, og at personen dermed ville avstå fra sin virksomhet i frykt av å bli utsatt for mer inngripende virkemiddel. De nederlandske politiavdelingene tok ikke, utenom spesielle tilfeller initiert fra overordnet nivå, direkte kontakt med personer de fryktet kunne være involvert i en voldelig radikaliseringsprosess.

Tvert imot trodde forskningsdeltager A fra den nederlandske politienhet 2, at en slik kontakt ikke ville ha noen konstruktiv effekt i det hele tatt.

Både i Danmark og i Norge var personer i risikozonen over 18 år en stor utfordring fordi politiavdelingene ikke hadde en målrettet innsats ovenfor denne gruppen. Ofte hadde de begrensede juridiske virkemidler for å komme i kontakt med voksne personer og for å initiere forebyggende tiltak. Forskningsdeltager A i den norske politiavdeling 1 beskrev dette som en *”total ansvarsfraskrivelse”* fra det vanlige politiets side. Det gjaldt også andre utfordringer og annen kriminalitet.

I det EU initierte og finansierte prosjektet som den danske politiavdeling 3 deltok i, var en mentorordning et sentralt forebyggende virkemiddel de skulle ta i bruk. Det var først og fremst tenkt som en forebyggende metode brukt mot personer i risikozonen, og ikke som en rehabiliterende exit-strategi mot etablerte ekstremister. Mentorene kunne gjennom en god dialog, bidra til kontaktskaping og tillitsbygging mellom personen man var bekymret for, og politiet. Ordningen var ikke kommet i gang enda. Man så for seg at politiet kunne, etter å ha knyttet kontakt og dialog med en aktuell person man var bekymret for, koble denne med andre forebyggende partnere og for eksempel en oppnevnt mentor. Denne *”døråpnerfunksjonen”* er et virkemiddel som politiet tok i bruk i innsatsen mot høyreekstreme miljøer i Norge. Mentoren kunne for eksempel tilrettelegge og bistå med konstruktive tiltak rettet mot problemer vedkommende slet med. Videre kunne mentoren også gjennom tett oppfølging forsøke å endre vedkommendes holdning og negative utvikling. Mentoren trengte absolutt ikke være tilknyttet politiet.

Generelt peker alle politiavdelingene på andre forebyggende aktører utenfor politiet, tilknyttet kommunalt nivå eller lokalsamfunnet, som innehavere av metoder eller verktøy for å påvirke risikopersoner eller risikomiljøers holdninger eller negative utvikling. I byene der de nederlandske politiavdelingene hadde sitt ansvarsområde, hadde kommunale avdelinger uavhengig av politiet som jobbet målrettet for å forebygge voldelig radikaliseringsknyttet til islamistisk ekstremisme. Metodene eller verktøyene andre forebyggende aktører kunne ha i følge politiavdelingene, vil jeg komme tilbake til.

Den nederlandske politiavdeling 1 fortalte om et kontroversielt urotiltak de hadde benyttet seg av for å få voldelig radikale personer til å endre sin virksomhet. Dette var rettet mot

personer som i utgangspunktet ikke var mottakelige for konstruktive oppbyggende tiltak eller holdningsskapende tiltak, men som det ikke var grunnlag for å iverksette strafferettslige tiltak ovenfor. Disse ble blant annet utsatt for en kontinuerlig, og for den tiltaket ble rettet mot, åpenlys spaning. Om det var mulig ville politiet initiere juridiske sanksjoner mot vedkommende. Det kunne være for trafikale overtredelser, mot sosiale goder eller andre forhold der man kunne ramme vedkommende. En jevnlig oppfølging og besøk ble også brukt. Nærpolitiet, men også venner eller familie av vedkommende, kunne bli brukt. Kort sagt skulle politiet være *"a pain in the ass"*, som forskningsdeltager A beskrev det. Intensjonen var å gjøre de voldelige radikale holdningene, samt vedkommendes tilknytningen til ekstreme islamistiske miljøer, så vanskelig og ubehagelig at vedkommende endret seg. De tenkte seg også en effekt ved at andre personer som hadde nær tilknytning til vedkommende, ville avstå fra kontakt pga det negative søkelyset vedkommende var utsatt for, og at vedkommende dermed ble isolert. Denne forebyggende metoden er beskrevet i den nederlandske handlingsplanen som et "gråsonetiltak" rettet mot personer som utfører handlinger som er sosialt uakseptable men som ikke kan straffeforfølges.

Nye strategier og metoder vs gamle.

Studien har i liten grad påvist nye forebyggende politistategier eller metoder som er brukt i den forebyggende innsatsen mot voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Alle politiavdelingene fremhevet at innsatsen var basert på tradisjonelle og etablerte strategier og virkemiddel fra andre kriminalitetsproblemer og fra generell ungdomsrelatert virksomhet. Samtidig hadde avdelingene sett et behov for å etablere og styrke det nettverket man hadde, og bevisstgjøre nettverket i forhold til denne nye utfordringen.

Unntaket her var den nederlandske politiavdeling 1 der de mente at problemet var spesielt og måtte forebygges med spesielle metoder. Foruten den kontinuerlige "fotfølgingen" av konkrete utplukkende personer som skissert over, hadde de likevel ikke andre nye virkemidler. Derimot var en større og mer bevisst satsing på politiets nettverk, både i andre offentlige samarbeidspartnere og i lokalmiljøet, et resultat av utfordringen knyttet til voldelig radikaliserings og islamistiske ekstremisme. Flere av de andre politiavdelingene fremmet også dette. Forskningsdeltager B i den nederlandske politiavdeling 1 sa at; *"behovet*

for andre virkemiddel enn de tradisjonelle politimetodene gjør at andre partnere er viktige. Man må se nærmere på hva det er som forårsaker problemene, og dette er politiet tradisjonelt ikke gode til". Opprettelsen av en egen stilling kun for å etablere og pleie konstruktive nettverk med lokalbefolkningen som de hadde i den nederlandske politiavdeling 2, er et eksempel på nettverkssatsningen.

De nederlandske politiavdelingene mente at først og fremst hadde endringen vært at dette hadde blitt et prioritert område. Informasjonsinnhenting og informasjonsformidlingen videre i systemet har blitt mye bedre i forhold til hvordan det var tidligere. Dette fant jeg ikke igjen i de andre politiavdelingene bortsett fra til en viss grad i den danske avdeling 3.

Den danske politiavdeling 3 sin mentorordning var en ny metode. Økte økonomiske midler gjennom EU-midler var også nytt for dem. Ingen av de andre politiavdelingene hadde fått økte midler til forebyggende arbeid som et resultat av problemer med voldelig radikaliserings i deres distrikt. Videre hadde ikke de vært så bevisst folks holdninger tidligere. Den danske politiavdeling 2 underbygget dette. De var mer årvåkne for endringer av utseende, meninger og ytringer hos de unge i området.

De norske politiavdelingene fremmet deres tidligere erfaring med høyreekstreme miljøer som viktig. De så for seg at erfaringene de hadde gjort i det arbeide, et arbeid som til en viss grad var effektivt, ville ha stor overføringsverdi. Selv om det er flere faktorer ved denne innsatsen som kan være overførbare, finnes det også noen faktorer som kan så tvil om effektiviteten ved en slik overføring. Inger-Lise Lien, forsker ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, reiste spørsmålet i Aftenposten om det er de samme faktorene som skaper vanlige kriminelle eller høyreekstreme, som skaper islamistiske ekstremister (Lien, 2010). I innlegget påpekte hun at det i islamistisk ekstremisme, i motsetning til mange i et høyreekstremt miljø, gjerne dreide seg om resurssterke personer. Personer med en helt annen moralsk motivasjon, som var villige til å ofre seg selv i sak langt viktigere enn sine egne behov. Likevel kan man nok argumentere for at mange av de samme strategiene være overførbare, mens metodene kanskje er andre.

Effektvurdering av egen innsats.

Her er dataene entydige. De oppsummeres for alle avdelingene i studien av forskningsdeltager B fra den nederlandske politiavdeling 1. Han fortalte at *”sannheten er at man ikke vet hvordan de ulike tiltakene fungerer”*. Ingen av avdelingene hadde utført noen form for evalueringer eller målinger for å vurdere dette. Kun en av forskningsdeltagere hadde en formening om effekten av de forebyggende strategiene eller virkemidlene de brukte eller tenkte seg brukt. Vedkommende fra den nederlandske politiavdeling 2 trodde at jobben han og hans avdeling gjorde hadde liten effekt. De andre uttalte at *”tiden vil vise”*.

Oppsummering og vurdering.

Politiavdelingenes ansvar og oppgaver i innsatsen for å forebygge eller motvirke voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme, domineres av en satsing på innsamling og videreformidling av informasjon. På grunnlag av det kan man si at innsatsen i stor grad var styrt av behovet for etterretning i stedet for at etterretningen styrte innsatsen.

Informasjonen som politiavdelingene mottok om voldelig radikaliserings kom primært fra politiavdelingenes nettverk. Ofte var dette andre offentlige aktører. I noen tilfeller kom den også direkte fra lokalsamfunnet. Ofte opplevde politiavdelingene det som vanskelig å vurdere om sakene eller bekymringsmeldingene de mottok dreide seg om voldelig radikaliserings, hvor langt den voldelige radikaliserings eventuelt hadde kommet eller om det dreide seg om islamistisk ekstremisme og en reell volds eller terrortrussel. Ingen av politiavdelingene var opptatt av personlighetsprofilering av mulige ekstremister. Såkalte radikaliseringsindikatorer var kjent for politiavdelingene selv om kunnskapen om slike var lav. De oppfattet slike indikatorer som usikre. I praksis var endringer i forhold til utseende og klesdrakt, av politiske og religiøse holdninger og av omgangskrets forhold av interesse.

Fire av de sju politiavdelingene mente at de hadde et ansvar for å initiere eller delta i prosjekter og tiltak, ofte sammen med andre offentlige forebyggende partnere, for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings, dersom et slikt problem skulle bli kjent. De fleste politiavdelingene oppfattet imidlertid at de egentlig hadde få forebyggende og

motvirkende virkemidler, både sosiale, situasjonelle eller juridiske, for å forebygge voldelig radikaliseringsknyttet til islamistisk ekstremisme.

Politiavdelingene som ikke opplevde et konkret ansvar for å initiere eller delta i konkrete forebyggende prosjekter eller tiltak var de to nederlandske og den danske politiavdeling 1. For den nederlandske politiavdeling 1 var nok en viktig årsak for dette deres spesielle ansvar i forhold til etterretning og etterforskning for å forebygge terrorisme. Dataene kan også tyde på at de andre offentlige forebyggende aktører utenfor politiet som en har i Nederland, innvirker på politiinnsatsen. Disse kommunale avdelingene har et definert ansvar for forebygging av voldelig radikaliseringsknyttet til islamistisk ekstremisme og konkrete oppgaver i forhold til denne innsatsen. Dette kan muligens være en medvirkende årsak til at de nederlandske politiavdelingene i mindre grad enn i Danmark og i Norge, involverer seg i sosiale forebyggingsstrategier og metoder. Datagrunnlaget for denne vurderingen er imidlertid mangelfullt. Det belyser blant annet ikke om den forebyggende innsatsen rettet mot andre problemer ved den nederlandske avdeling 2 også skiller seg fra de norske og den danske avdeling 2 og 3. I forhold til den danske politiavdeling 1 er datagrunnlaget også mangelfullt for å antyde en mulig årsak. Det kan ha sammenheng med den lave bevisstheten og årvåkenheten denne politiavdelingen hadde i forhold til voldelig radikaliseringsknyttet til islamistisk ekstremisme som beskrevet i analysen av politiavdelingenes prioriteringer og kunnskap.

Nærpolitiet ble av politiavdelingene ansett som en viktig strategi i politiarbeidet mot voldelig radikaliseringsknyttet til islamistisk ekstremisme. Dette er interessant med tanke på at forskning tyder på at man, i hvert fall i Norge og Danmark, i dag har en generell nedtrapping av nærpolitiet, og at politiets innsats fremover sannsynlig vil bli mer etterretningsstyrt. Nærpolitiet er heller ikke nødvendigvis en forutsetning for å ha et bredt og nært samarbeid mellom politiet og andre offentlige forebyggende aktører i lokalsamfunnet. Videre finnes det lite forskningsbasert kunnskap som tyder på at nærpolitiet er effektivt i forhold til å redusere kriminalitet eller for å øke befolkningens trygghet. Et nærliggende spørsmål blir da om det er egenskaper ved voldelig radikaliseringsknyttet til islamistisk ekstremisme som skiller seg fra andre samfunnsproblemer og tradisjonell kriminalitet, og som gjør at nærpolitimodellen i forhold til dette problemet kan virke som en konstruktiv strategi?

Det finnes, som beskrevet i teoridelen, tidligere studier som fremmer betydningen av nærpolitiet i forhold til et konstruktivt politiarbeid knyttet til etniske minoriteter og sosial uro. Nærpolitiet har en utfordring i selv de mest velmenende nærpolitistatsningene, ved at det blir begrenset til et tiltak for å styrke informasjonsinnhenting og etterretning (Newburn & Reiner, 2007, p. 930). Det kan virke som at det er tilfelle her. Dataene indikerer at nærpolitiet først og fremst ble fremmet som en viktig strategi av politiavdelingene for å styrke informasjonsinnhenting. Nærpolitiet skulle også styrke nærheten til, og kommunikasjon med lokalsamfunnet. Også dette var for å styrke informasjonstilgangen.

Strategiene og metodene som ble benyttet eller tenkt benyttet i en aktiv forebyggende eller motvirkende innsats, baserte seg i all hovedsak på etablerte strategier og metoder som politiavdelingene allerede benyttet. Også erfaringer fra andre konkrete problemer som for eksempel høyreekstremisme ble regnet som direkte overførbare.

De få konkrete metodene eller virkemidlene som kom frem var primært sosialforebyggende tiltak som holdningsskapende arbeid, rettet mot primære eller sekundære grupper, og som regel i samarbeid med andre offentlige partnere. Dataene om hva disse sosialforebyggende tiltakene og virkemidlene konkret innebar, var generelt vage. De rettet seg generelt mot interne bidragsytende faktorer som stigmatisering og polarisering. Jeg fant kun noen få konkrete tertærforebyggende tiltak. Dette var mentorordning som den danske politiavdelingen var i ferd med å starte. Et annet var bruken av bekymringsamtaler eller forebyggende samtaler, som de norske politiavdelingene fremmet. Den siste var den inngripende "fotfølgingen" av enkeltpersoner i gråsonen, som den nederlandske politiavdeling 1 hadde benyttet seg av. Dette var også det eneste eksempelet som fremkom på bruk av såkalt harde politimetoder. En utfordring ved denne metoden er utilsiktede og uheldige bivirkninger. Det kan være at de forsterker målpersonens fordommer mot, og fiendebilde av samfunnet. En annet kan være en ytterligere utstøting av målpersonen fra lokalsamfunnet. Dette var en problemstilling som den nederlandske politiavdelingen var veldig bevist og som ble vurdert grundig i hvert enkelt tilfelle. For de andre avdelingene fremkom det ingen strategier eller metoder som vil øke distansen eller konfliktnivået mellom politi og lokalsamfunnet.

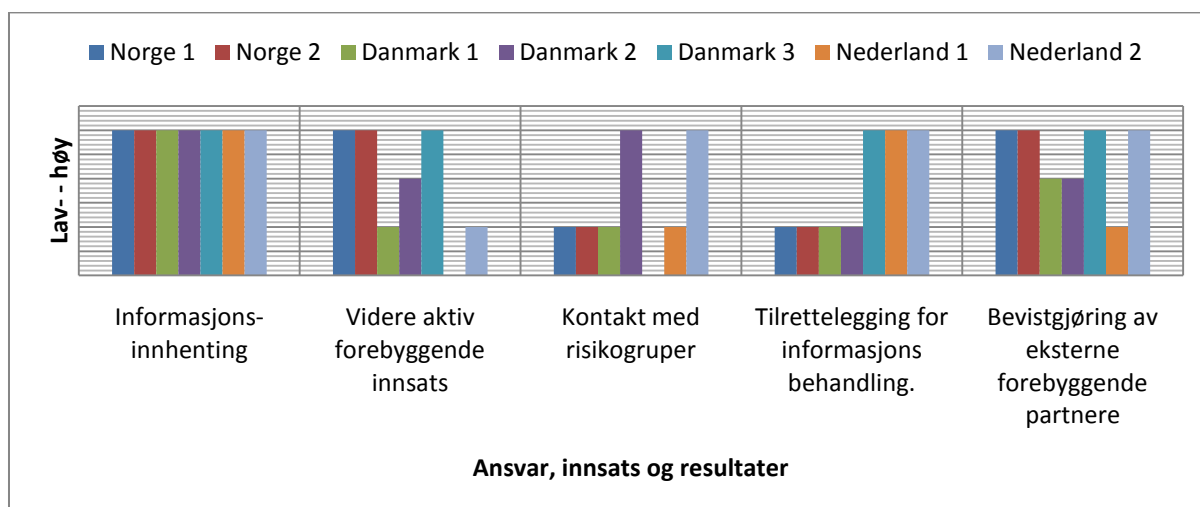
I dataene kom det ikke fram saker eller eksempel på aktiv tertiær forebyggende politiinnsats rettet mot personer over 18 år, med forbehold om de få sakene med inngripende urovirksomhet eller "fotfølging" av enkeltpersoner i gråsonen beskrevet av den nederlandske politiavdeling 1. Mulige risikogrupper over 18 år falt også i forhold til voldelig radikaliserings, utenfor politiavdelingene sin primære virksomhet. Politiavdelingen opplevde at de hadde færre virkemidler ovenfor myndige personer. De hadde også mer innarbeidede forebyggende strategier og samarbeidsfora rettet mot personer under 18 år, som kunne anvendes i innsatsen mot voldelig radikaliserings.

I teorikapitlet om voldelig radikaliserings fremmet jeg noen spesielle faktorer eller forhold som kunne fremme eller legge forholdene til rette for voldelig radikaliserings i samfunnet. Slike forhold kunne være arenaer der ekstreme islamistiske sympatier ble fremmet, det kunne være såkalte radikaliseringsagenter eller predikanter, sentrale personer eller grupper som fungerte som nav i et ekstremt islamistisk nettverk eller opphold i land eller områder, såkalte jihadiarenaer, der etablerte ekstreme islamistiske grupper opererte eller deltok i væpnede konflikter. Foruten den nederlandske politiavdeling 1 og den inngripende "fotfølgingen" av enkeltpersoner som jeg har beskrevet, fremkom det ingen data som tydet på at noen av politiavdelingene hadde en spesiell oppmerksomhet eller innsats rettet mot slike faktorer eller forhold. Det er nærliggende å tro at dette skyldes to forhold.

Før det første fremkom det i studien at politiavdelingene hadde hatt få saker knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. For det andre følte forskningsdeltagerne generelt at de, og politiet for øvrig, hadde liten eller begrenset kunnskap om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Uansett ligger det her et potensial for utvikling av mer målrettede forebyggende strategier for politiet forebyggende virksomhet.

Politiavdelingene etterlyste mer konkret og spesifikk kunnskap og informasjon, for eksempel fra overordnede etterretnings og etterforskningsavdelinger eller fra sikkerhetstjenestene. Dette vil jeg komme nærmere inn på i neste hovedtema. Samtidig er det nærliggende å spørre om informasjonsinnhenting, som var en stor del av innsatsen, utelukkende var personfokuseret? Dette kan jeg ikke besvare med grunnlag i datamaterialet. På den andre siden er det klart at informasjon og kunnskap om disse spesielle faktorene eller forholdene, vil være et viktig grunnlag for en eventuell forebyggende innsats rettet mot disse.

Skjematisk oversikt over funnene i noen av kapitlets temaer ³⁴:

Oversikt over strategier og metoder fremkommet i studien:

1. Nettverksbygging og samarbeid med andre forebyggende aktører.
2. Sosiale strategier og metoder i regi av andre forebyggende aktører.
3. Tillitsbygging mellom politi og lokalbefolkning.
4. Nærpoliti som strategi.
5. Primære og sekundære sosiale forebyggingsstrategier for å påvirke holdninger.
6. Direkte kontakt og dialog med sekundære eller tertiære målgrupper (personer).
7. Mentorordning (tertiær sosial forebyggings strategi).
8. Nærgående og inngripende urovirksomhet / oppfølging av bekymringspersoner ("fotfølging").

Politiavdelingens samarbeid med andre forebyggende aktører.

Innledningsvis vil jeg presentere andre, etter forskningsdeltagernes syn, viktige forebyggende aktører i innsatsen mot voldelig radikaliserings. Deretter vil disse aktørenes virkemiddel ble beskrevet. Her er det verdt å merke seg at det er forskningsdeltagernes beskrivelser og vurderinger. Nærmere undersøkelser av disse virkemidlene, rettet mot eller i samarbeid med de angitte andre aktørene, har ikke blitt gjort. Etter dette vil jeg presentere noen forhold knyttet til utveksling av informasjon mellom politiavdelingene og de andre

³⁴ Ansvar, innsatsen og resultatene er gradert i tre nivåer fra lav, middels til høy. Skjemaet er en forenklet presentasjon av noen av funnene beskrevet over. Ikke alle funnene lot seg gradere eller presentere i et slikt skjema, og er dermed utelatt.

aktørene. Til slutt vil jeg på samme måte presentere noen forhold knyttet til sikkerhetstjenestenes betydning og påvirkning av politiavdelingenes innsats. Her vil den nederlandske politiavdeling 2 som er en regional etterretnings og etterforskningsavdeling som jobber med islamistisk ekstremisme og terrorisme, bli likestilt med sikkerhetstjenestene.

Andre viktige forebyggende aktører.

Samtlige av politiavdelingene så kommunen og de lokale sivile myndighetene som svært viktige samarbeidspartnere. Alle politiavdelingene, bortsett fra den nederlandske politiavdeling 1, fremhevet flere underetater i kommunen. Skolene ble nevnt som viktige samarbeidspartner av alle. Helse- og sosialetaten, derav barnevernet og utekontakten, ble også, bortsett fra den nederlandske politiavdeling 1, nevnt av alle. I Danmark og Norge var samarbeidet mellom politiet, skolen og de sosiale myndighetene formalisert i samarbeidsforum som SSP (skole, sosial, politi) i Danmark og SLT (samordning av lokalforebyggende tiltak) i Norge. De fleste politiavdelingene nevnte også ungdomsarbeidere eller fritidsklubber eller lignende. Den norske politiavdeling 2 nevnte flyktnings-tjenesten og til og med teknisk etat som viktige samarbeidspartnere. Uttalelsene " *de som er tett på den unge*" fra en dansk forskningsdeltager og " *egentlig alle offentlige instanser*" fra en nederlandsk, oppsummerte egentlig politiavdelingenes felles vurderinger av viktige partnere.

Den norske politiavdeling 2 skilte seg ut ved å fremme sikkerhetstjenesten (en lokalavdeling) som en svært viktig partner i deres forebyggende arbeid. Dette vil jeg komme nærmere inn på senere.

De nederlandske kommunale avdelingene med et spesielt ansvar for å jobbe forebyggende mot voldelig radikaliserings, ble anset som viktige forebyggende aktører av de nederlandske politiavdelingene. De hadde et ansvar for å øke årvåkenheten og kunnskapen om dette i alle de offentlige etatene. Avdelingene var direkte underlagt byrådslederen og hadde blitt opprettet som en følge av problemet med voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Tilsvarende kommunale avdelinger fantes ikke i de norske og danske distriktene.

Alle politiavdelingene hadde faste møter med flere av de andre offentlige aktørene, men også behovsinitierte møter dersom det var nødvendig. Det praktiske samarbeidet felles for alle politiavdelingene ble oppsummert av forskningsdeltager 2 i den nederlandske politiavdeling 2: *”Vi har faste møter, og er det noe viktig så ringer man eller sender en e-post til hverandre. De vil prioritere å gjøre noe raskt dersom noen tar kontakt med en forespørsel. Vi kjenner hverandre godt og er i et nettverk”*.

Politiavdelingene hadde et noe ulikt syn på ikke-statlige og private forebyggende partnere og på samarbeid med moskeer og imamer. Den danske politiavdeling 3 uttalte konkret at de ikke hadde et utpreget samarbeid med private aktører. De norske politiavdelingene og særlig avdeling 1, fremhevet flere private forebyggende aktører som ungdomsmiljøene, næringsdrivende, somaliske kvinnegrupper, Røde Kors osv. Forskningsdeltager A fra den nederlandske politiavdeling 2 fortalte at gode kontakter og allierte i innvandrer miljø, som var anerkjente i miljøet i kraft av sin personlighet og integritet, og ikke som følge av en stilling eller posisjon, kunne være nyttige i et bevisstgjørende og holdingskapende arbeid. De nederlandske og norske politiavdelingene, særlig den norske avdeling 2, som hadde hatt konkrete prosjekter sammen med en lokal moské, fremhevet moskeer og imamer som viktige forebyggende aktører. På den andre siden forklarte lederen for den danske politiavdeling 1, at de helst ikke bruker imamer. Begrunnelsen var at; *” man skal ikke bruke en prest til å fortelle hvordan man skal oppføre seg i samfunnet. Det gjør man ikke med den danske befolkningen heller”*. I intervjuene fra de andre politiavdelingene fremkom det ikke konkrete data som belyste deres syn på private aktører, moskeer og imamer.

Politiavdelingenes ansvar og roller i et samarbeid.

Politiavdelingene delte seg i tre grupper i forhold til om de oppfattet ansvars- og rollefordelingen i et tverrfaglig samarbeid som avklart og tydelig.

På den ene siden var de to norske og den danske avdeling 1. De opplevde at ansvaret og rollefordelingen mellom politiet og andre forebyggende aktører og partnere, ikke var avklart. I den danske politiavdeling 1 var dette noe som ble vurdert for tiden. På den andre siden, der det ikke ble uttrykt usikkerhet eller tvil om hva politiavdelingenes ansvar og rolle var, fant jeg de danske politiavdelingene 2 og 3. Likevel opplevde begge disse at det noen ganger kunne

være uklart for deres partnere. De nederlandske avdelingene befant seg et sted mellom disse ytterpunktene. Den nederlandske avdeling 1 hadde en forholdsvis klar formening av hva deres ansvar og rolle var. Den andre nederlandske var mer usikker, selv om den informasjonsinnhentende rolle og videreformidlende ansvar ovenfor overordnede nivå i etterretningskjeden opplevdes klar. Begge de nederlandske politiavdelingene opplevde likevel at deres roller og ansvar, kanskje primært ovenfor forebyggende og motvirkende virksomhet, kunne vært klarere.

Selv om det var ulik oppfatning blant politiavdelingene om hvorvidt ansvars- og rollefordelingen mellom politiet og andre forebyggende partnere var klar, mente nesten alle politiavdelingene at deres viktigste ansvar og rolle var å innhente og formidle informasjon. De var *"edderkoppene i nettet"* som forskningsdeltager A i den nederlandske politiavdeling 1 beskrev det. Som en følge av dette mente alle at de hadde et ansvar for å sette et fokus på problemet med voldelig radikaliserings for å bevisstgjøre andre forebyggende aktører. Forskningsdeltager A i den norske avdeling 1 illustrerte dette ved å si at; *"vi bevisstgjør og skolen melder tilbake"*.

Ingen av politiavdelingene så det som sin oppgave alene å forebygge eller motvike voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Alle avdelingene mente at andre forebyggende partnere var vel så viktige som politiet, særlig i utøvelsen og gjennomføringen av innsatsen knyttet til enkeltsaker eller prosjekter. *"Politiet jobbet sammen med, og ikke mot lokalmiljøet"*, som den ene forskningsdeltageren i den danske politiavdeling 2 sa det. I dette samarbeidet mente alle politiavdelingene, unntatt den norske avdeling 2 og den danske avdeling 1, at deres oppgave var å fordele oppgaver og ansvar mellom partnerne og deretter videre koordinere og følge opp. Disse to unntakene så sin rolle som en samarbeidspartner på lik linje som de andre, og sitt ansvar som rådgivende.

Samarbeidspartnerens virkemiddel.

Alle politiavdelingene opplevde at de andre offentlige samarbeidspartnerne hadde sosiale virkemidler og ressurser som kunne fungere oppbyggende og konstruktivt for å motvirke grunnleggende problemer og frustrasjon. *"Politiet kan ikke gi folk en jobb eller et hus"* uttalte en av de nederlandske forskningsdeltagerne. Uten at det ble direkte uttalt av noen av

forskningsdeltagerne, ligger det i disse virkemidlene en oppfatning av at sosiale problemer og frustrasjon er forhold som kan føre til voldelig radikaliserings og sympatier med islamistisk ekstremisme. På den andre siden kunne disse virkemidlene også fungere restriktivt og sanksjonerende ved at de ble tatt bort eller ikke tilbudt. Både bruk av slike virkemidler og fjærning av disse var noe de fleste politiavdelingene kunne påvirke.

De danske politiavdelingene og den norske politiavdeling 1 opplevde at andre forebyggende aktører kunne ha et nærere forhold og bedre dialog med voldelig radikale personer eller risikogrupper. Barrierer var lavere mellom dem og innvandrere enn det kunne være for politiet. Dette gjorde at andre kunne få en bedre og mer åpen dialogen enn politiet. Denne dialogen kunne brukes til to ting. Før det første kunne de andre forebyggende aktørene dermed ha bedre mulighet til å innhendte informasjon om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. For det andre hadde de andre forebyggende aktørene et bedre utgangspunkt for holdningsskapende arbeid og påvirkning. I forhold til forebyggende arbeid nevnte forskningsdeltager A fra den norske politiavdeling 1 at et viktig verktøy var det å *”vinne diskusjonen med de radikale eller ekstreme”*. Ofte hadde andre forebyggende aktører flinke og kunnskapsrike folk som kunne gjøre dette og som hadde et bedre utgangspunkt i diskusjonen enn politiet.

Behandling og utveksling av informasjon i samarbeidet.

I et tverrfaglig samarbeid vil utveksling av informasjon og håndtering av taushetsplikt og informasjonsplikt ofte bli et tema. Politiavdelingene har som vist, et stort fokus på innhenting av informasjon. Både i nærpoltiet, det problemorienterte politiarbeidet og i det etterretningsstyrte politiarbeidet, er problemkunnskap og god etterretning viktig, slik det er i generelle sosiale og situasjonelle forebyggingsstrategier.

Dataene jeg har innhentet viser at de nederlandske politienhetene skiller seg fra de norske og danske i forhold til å dele informasjon. Selv om man i den nederlandske politienhet 1 erkjenner et ansvar også for å formidle informasjon til andre forebyggende partnere, skjer informasjonsutvekslingen hovedsaklig til politiet og ikke motsatt vei. Nærpoltiet ble heller ikke nødvendigvis informert om alt i en sak, foruten om de fikk melding om å jobbe med en sak eller ikke. Dette henger nok sammen med at den nederlandske politiavdeling 1 er en

regional avdeling, som etterforsker saker knyttet til islamistiske ekstremisme og terrorisme, og i mindre grad er involvert i saker eller problemer som dreier seg om voldelig radikaliserings og i en tidlig fase av en negativ utvikling. Likevel viser også dataene fra den andre nederlandske politiavdelingen, som jobber forebyggende og lokalt, at de ikke gir informasjon til sine forebyggende partnere i kommunen og i lokalmiljøet. Grunnen er at de ikke uten videre kan gjøre det i følge forskningsdeltagerne. Forskningsdeltager A i denne avdelingen fortalte også at den kommunale dedikerte avdelingen med et spesielt ansvar for å jobbe forebyggende mot radikaliserings, heller ikke fikk informasjon av dem. På den andre siden hadde de et ansvar for å informere politiet. *”Derfor vet de aldri om informasjonen de sitter med er riktig, og sitter dermed ofte med halve informasjonen”*, forklarte forskningsdeltageren som også mente at effektiviteten av deres innsats dermed var begrenset. Vedkommende innrømmet at den begrensede informasjonsdelingen var problematisk.

De norske og danske politiavdelingene beskrev en stor grad av informasjonsflyt begge veier. *”Det er 100 % åpenhet og informasjonen deles fullt ut”* fortalte forskningsdeltager A fra den danske avdeling 3. Den avdelingen hadde også en bevisst strategi for å fremme et åpent tverrfaglig samarbeid ved at de rutinemessig ikke videreformidlet informasjon om bekymringsfulle miljøer eller personer til sikkerhetstjenesten, så sant det ikke var umiddelbar fare for voldelige hendelser. Dette prinsippet var utarbeidet i forståelse med sikkerhetstjenesten. De videreformidlet heller ikke fortrolig informasjon med politidistriktet for øvrig så sant det ikke dreide seg om alvorlige forhold. Også de to andre danske politiavdelingene fortalte om full åpenhet i samarbeidet med andre offentlige partnere for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings. Den danske politiavdeling 2 la inn et forbehold om informasjonsdeling med ikke-offentlige aktører. Forskningsdeltagere fra begge de to norske politiavdelingene fortalte at de fikk alt de andre forebyggende partnerne hadde, og de andre fikk det meste av hva politiet hadde. Den norske politiavdeling 1 mente at de som regel hadde mest informasjon om et problem, et miljø eller en bekymringsverdig person, mens avdeling 2 mente at det ofte var motsatt.

Sikkerhetstjenestenes betydning og påvirkning.

Alle politiavdelingene deler en oppfatning om at voldelig radikaliserings og sympatier med islamistisk ekstremisme ikke er det samme som etablerte ekstremistiske grupper eller terrorisme. Likevel kom det i de fleste intervjuene frem data som beskrev sikkerhetstjenestenes rolle og innvirkning relatert til politiavdelingenes forebyggende og motvirkende innsats mot voldelig radikaliserings. Dette kan nok skyldes at voldelig radikaliserings og sympatier med islamistisk ekstremisme er en forholdsvis ny utfordring for det forebyggende politiet. Denne nye utfordringen knyttes raskere til ekstremisme og terrorisme enn for eksempel usosial oppførsel og småkriminalitet knyttes til organisert eller annen alvorlig kriminalitet. Tradisjonelt har sikkerhetstjenestene et primæransvar knyttet til etablerte ekstremistiske grupper og terrorisme. Politiet, sammen med andre samfunnsaktører, har hatt et ansvar for sosiale forebyggende strategier og tidlig motvirkning av samfunnsproblemer. Ut fra dataene virker denne fordelingen mye mer uklart i forhold til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Det kan virke som at politiavdelingene noen ganger lener seg til sikkerhetstjenestene i forhold til forebygging og motvirkning av voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme.

To forhold utmerker seg i samspillet mellom politiavdelingene i denne studien og sikkerhetstjenestene som de forholder seg til.³⁵ Det første forholdet dreier seg om informasjonsutveksling. Alle politiavdelingene bortsett fra den danske avdeling 3 som nevnt, følte et ansvar for å videreformidle informasjon relatert til voldelig radikaliserings og islamistiske ekstremisme raskt og på et tidlig stadium til sikkerhetstjenesten eller, for den nederlandske politiavdelingen, til den overordnede regionale avdelingen. Derimot var det kun den norske politiavdeling 2 som hadde fått konkret relevant informasjon tilbake. *"Å sende informasjon til den regionale overordnede avdelingen er som å sende informasjonen inn i et sort hull"*, fortalte en forskningsdeltager i den nederlandske avdeling 2. Nøyaktig det samme uttrykte en av forskningsdeltagere i den nederlandske politiavdeling 1 i forhold til å sende informasjon til sikkerhetstjenesten (AIVD). Dette er i stor kontrast til den norske

---

³⁵ I forhold til den nederlandske politiavdeling 2 fungerer den regionale overordnede politiavdelingen, tilsvarende den nederlandske avdeling 1, i praksis slik sikkerhetstjenesten gjør i Danmark og Norge der sikkerhetstjenestene er underlagt politiet.

avdeling 2. De var sikre på at de ville få konkret informasjon om bekymringsverdige personer eller miljøer fra den lokale sikkerhetstjenesten, dersom sikkerhetstjenesten hadde slik informasjon relevant for den norske politiavdeling 2 sitt ansvarsdistrikt.

De norske og danske politiavdelingene fortalte at de hadde fått generell kunnskap og informasjon om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme fra sikkerhetstjenestene i deres land. Problemet var at informasjonen var generell og ikke om konkrete personer eller miljøer. *”Vi savner et lokalt PET element som vi kan ha dialog og utveksle kunnskap med, og få informasjon fra”* sa en forskningsdeltager fra den danske politiavdeling 2. En annen fra den danske avdeling 3 fortalte at han *”godt kunne tenke seg å spille litt mer ball med den lokale sikkerhetstjenesten”*. De hadde overhodet ingen kontakt.

Det andre forholdet dreier seg om hvor vidt politiavdelingene vegrer seg for å iverksette forebyggende tiltak og handlinger i saker som dreier seg om voldelig radikaliserings og rekruttering til islamistisk ekstremisme. Parallelt ligger spørsmålet, som jeg ikke skal gå inn i denne studien, om hvor vidt, og eventuelt på hvilken måte, en sikkerhetstjeneste skal fungere som en forebygger på et tidlig stadium, der en ser en negativ utvikling mot voldelig radikaliserings og mulig ekstremisme.

Flere av politiavdelingene forklarte at de ikke ville iverksette en forebyggende innsats, uten nærmere dialog og oppfordring fra sikkerhetstjenesten. Enten fordi de ønsket en slik dialog først, fordi de så videre tiltak som sikkerhetstjenestens ansvar eller fordi de hadde klare føringer om ikke å iverksette videre tiltak. Den nederlandske politiavdeling 2 måtte alltid ta kontakt med den regionale avdelingen før de eller nærpoltiet eventuelt gjorde noe aktivt. Forskningsdeltager A i den norske politiavdeling avdeling 1 fortalte at dersom avdelingen hadde mistanke om voldelig radikaliserings mot islamisme, så varslet de sikkerhetstjenesten. De ville ha en dialog med sikkerhetstjenesten for å ivareta deres interesser og for få råd om hvordan de skal gå frem. De danske politiavdelingene 1 og 2 hadde en lignende tilnærming. I tillegg var disse klar over at den danske sikkerhetstjenesten tok kontakt med personer mistenkt for å være involvert i en voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme, både for å forebygge og motvirke en slik radikaliserings eller for å advare. Dette var noe disse politiavdelingene gjorde med ungdommer i andre saker, men ikke i forbindelse ekstreme islamistiske sympatier.

På den andre siden fant jeg den norske politiavdeling 2 og den danske politiavdeling 3. Der fremkom det data som kunne tyde på en større uavhengighet og selvstendighet. Den norske avdeling 2 fortalte om et prosjekt som ble opprettet og initiert av sikkerhetstjenesten lokalt, og videreført og opprettholdt av politiet. Prosjektet hadde som mål å etablere et bredt nettverk av offentlig og private aktører for å øke bevisstheten angående voldelig radikaliserings og islamistiske ekstremisme, fremme motvirkende og forebyggende holdninger, fremme informasjonsutveksling og i fellesskap iverksette motvirkende tiltak dersom det var nødvendig. Denne virksomheten var i dag implementert som en del av politiavdelingens og politidistriktets naturlige forebyggende virksomheten. Den danske avdeling 3 fremstør mer uavhengig og selvstendig blant annet gjennom det forebyggende EU prosjektet de deltok i og ut fra øremerkede politistillinger.

Oppsummering og vurderinger.

Kommunen og de lokale sivile myndighetene, derav skolen, helse og sosialetaten og andre som er i kontakt med befolkningen og mulige risikogrupper, ansees av politiavdelingene som svært viktige aktører i samfunnets forebyggende innsats mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Disse er aktører som politiavdelingene har et mer eller mindre nært samarbeid med.

Sivile eller ikke-offentlige forebyggende aktører ble trukket frem av omtrent halvparten av politiavdelingene som relevante, men kun et fåtall av politiavdelingene hadde et samarbeid med slike aktører.

I samarbeidet med andre forebyggende aktører var innhenting av informasjon viktig for politiavdelingene. Som en følge av det setter de fleste politiavdelingene fokus på voldelig radikaliserings og ekstremisme ovenfor sine forebyggende partnere for å bevisstgjøre dem om problemet og dermed styrke informasjonsinnhenting. I de norske og danske avdelingene går informasjonsutvekslingen begge veier, mens de nederlandske er svært restriktive med å dele konkret informasjon om voldelig radikaliserings med andre forebyggende samfunnsaktører.

De nederlandske politiavdelingene utmerket seg med at kommunen i deres ansvarsdistrikt, hadde en egen dedikert avdeling med et spesielt ansvar for å koordinere og jobbe

forebyggende mot radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Slike avdelinger virker naturlig i forhold til, og er kanskje en konsekvens av, den brede og inngående nasjonale handlingsplanen mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme som Nederland har. I utgangspunktet kunne det se ut som at de nederlandske politiavdelingene kunne ha en nær og kompetent forebyggende partner i forhold til voldelig radikaliserings. Imidlertid tydet dataene på at samarbeidet med denne kommunale avdelingen, og med andre forebyggende aktører utenfor politiet for øvrig, var noe distansert og avgrenset i forhold til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Nærmere studier av denne eller andre forebyggende aktører i Nederland, og deres innsats for å forebygge og motvirke voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme, ville vært interessant i forhold til denne studien.

Alle politiavdelingene mente at andre forebyggende partnere var vel så viktige som politiet. Dette gjaldt særlig i forholdt til forebyggende metodebruk og aktiv innsats rettet mot enkeltpersoner eller miljøer. Dette underbygger til en viss grad inntrykket fra analysen av politiavdelingenes forebyggende virkemidler, der en ser at politiinnsatsen primært er rettet mot interne medvirkende faktorer til islamistisk ekstremisme, gjennom sosialforebyggende strategier og virkemidler.

Politiavdelingene anså sin oppgave i et tverrfaglig samarbeid primært til å være initiering, koordinering og oppfølging av konkrete prosjekter eller virkemidler. Foruten noen få saker beskrevet av den nederlandske politiavdeling 1, fant jeg ingen eksempler der politiavdelingene hadde brukt aktive og utøvende forebyggende virkemidler i konkrete saker knyttet til ekstreme personer eller miljøer. Dette står i kontrast til den sentrale aktive og utøvende politirollen beskrevet av Bjørge og Carlsson (1999) i deres studie av innsatsen mot rasistisk motiverte ungdomsgjenger beskrevet tidligere i studien. Likevel kan det tenkes at dette kunne vært annerledes dersom politiavdelingene hadde hatt flere mer konkrete erfaringer knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme.

Forskningsdeltagerne mente de offentlige samarbeidspartnerne, i motsetning til politiavdelingene, hadde sosiale virkemidler og ressurser som kunne fungere oppbyggende og konstruktivt for å motvirke grunnleggende problemer og frustrasjon. De kunne også ha nærere forhold og en bedre dialog med risikogrupperne, noe som kunne medføre en bedre

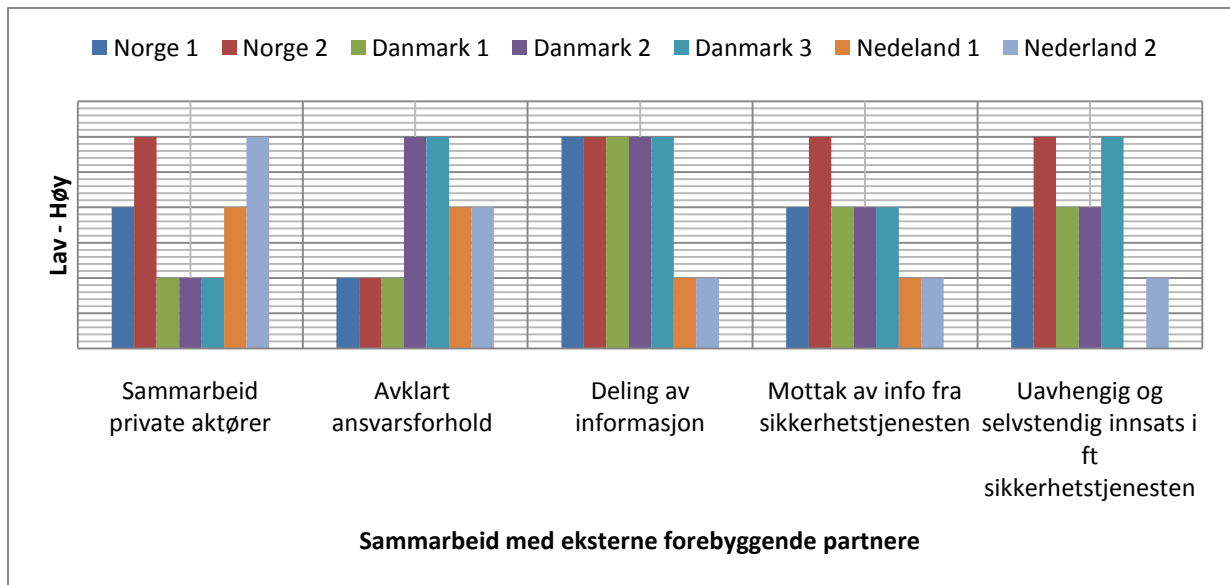
mulighet for å innhente informasjon og et bedre utgangspunkt for holdningsskapende arbeid og påvirkning. Dataene om de andre forebyggende aktørenes virkemidler var noe uklare og generelle. Hovedsakelig beskrev forskningsdeltagere mulige strategier som andre partnere kunne benyttet, og i svært liten grad konkrete metoder og virkemidler. Her er det rom for nye og mer inngående undersøkelser.

Sikkerhetstjenesten, og i Nederland også de overordnede regionale etterretnings- og etterforskningsavdelingene, innvirket på politiavdelingenes forebyggende innsats. Ansvars- og rollefordelingen er noe uklar i forhold til den tidlige forebyggende innsatsen mot voldelig radikaliserings. (Her velger jeg å se bort fra den nederlandske politiavdeling 1, som primært ikke er en forebyggende lokal politiavdeling slik som de andre.) For politiavdelingene ser det ut som at usikkerheten dreier seg om hvor vidt, og på hvilken måte, de i konkrete saker skal initiere en forebyggende innsats for å motvirke eller redusere voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. For den nederlandske politiavdeling 2 hadde dette sammenheng med klare begrensede føringer fra overordnet nivå. Dette kan også ha sammenheng med manglende kunnskap om voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme og en avklart ansvarsfordeling i forhold til en aktiv innsats. Uansett grunn medførte dette at en lokalorientert aktiv politiinnsats ikke ble utført i den grad det var ønsket eller som var mulig. Unntaket var den norske politiavdeling 2 og den danske politiavdeling 3. I disse politiavdelingene var deres prioritering, ansvar og ikke minst oppgaver i forbindelse med den forebyggende innsatsen mot voldelig radikaliserings, tydelig avklart og forankret på høyere ledelsesnivå i politidistriktet.

Alle politiavdelingene med unntak av den ene danske, videreformidler informasjon til sikkerhetstjenestene, eller i Nederland til den overordnede regionale etterretnings- og etterforskningsavdelingene. På den andre siden opplevde alle politiavdelingene at de i svært liten grad fikk konkret informasjon fra sikkerhetstjenestene eller i Nederland, fra den overordnede regionale etterretnings- og etterforskningsavdelingene. Slik informasjon kunne kanskje gitt politiavdelingene en bedre oversikt og innsikt i et eventuelt problem knyttet til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme, og ledet til målrettede sekundære eller tertiære forebyggende tiltak. Det eneste unntaket var den norske politiavdeling 2. Dette kan skyldes at de sammen med en lokal avdeling av sikkerhetstjenesten hadde hatt et nært samarbeid for å øke bevisstheten og etablere et nettverk for å forebygge voldelig

radikalisering knyttet til islamistisk ekstremisme. Dette samarbeidet grunnet i et engasjement og initiativ fra den lokale sikkerhetstjenesten og med en gjensidig forståelse implementert i det lokale politiet.

Skjematisk oversikt over funnene i noen av kapitlets temaer ³⁶:

³⁶ Temaene er gradert i tre nivåer fra lav, middels til høy. Skjemaet er en forenklet presentasjon av noen av funnene beskrevet over. Ikke alle funnene lot seg gradere eller presentere i et slikt skjema, og er dermed utelatt.

AVSLUTNING / KONKLUSJON

Studiens målsetning.

Målet med studien var å gjøre en deskriptiv sammenligning av likheter og forskjeller mellom utvalgte politiavdelinger i Danmark, Nederland og Norge, i deres innsats for å forebygge voldelig radikaliserings primært knyttet til islamistisk ekstremisme. Politiavdelingene skulle ideelt sett representere hver enkelt lands spisskompetanse. Studien ble gjort med utgangspunkt i strategisk utvalgte temaer eller perspektiver, primært forankret i forskningsbasert kunnskap. Videre ville jeg, så langt dataene strakk til, søke å forklare eventuelle forskjeller i innsats og arbeidsmåter, for å fremme en helhetlig og verdifull forståelse av politiavdelingenes innsats.

Selv om jeg ikke kan utelukke at det finnes politiavdelinger i de ulike landene med tilsvarende eller kanskje bedre kompetanse på forebygging av voldelig radikaliserings, er det grunnlag for å tro at politiavdelingene i denne studien faktisk hadde slik spisskompetanse. Alle politiavdelingene, med unntak av den ene Nederlandsk politiavdelingen, hadde grunnleggende likheter som gjorde det relevant og fruktbart å sammenligne innsatsen deres med hverandre.

Gjennomføringen av studien.

De empiriske dataene ble samlet inn ved hjelp av to kvalitative halvstrukturerte intervjuer fra hver av de sju politiavdelingene. Jeg hadde en opprinnelig plan om å gjøre en nasjonal komparasjon av de tre landenes politiinnsats. På grunnlag av noen viktige funn måtte den planen forkastes. Derfor gjorde jeg en komparasjon på avdelingsnivå, altså med sju analyseenheter i stedet for tre. Sammenligningen ble gjort innefor noen strategisk utvalgte hovedtemaer. Hovedtemaene var hovedsakelig forankret i forskningsbasert kunnskap.

Datainnsamlingen fungerte godt. Selv om politiinnsatsen hadde mange vesentlige likheter, og generelt kan beskrives som mer lik enn ulik, belyste dataene likevel en rekke relevante og interessante forskjeller mellom politiavdelingene. Disse forskjellene kan skyldes ulike direkte eller indirekte forhold. Dataene gjorde det i varierende grad mulig å vurdere eller spekulere i hva disse forholdene eller uavhengige variablene kunne være.

Studiens hovedfunn.

Et viktig funn, som også førte til at jeg måtte sammenligne politiinnsatsen på avdelingsnivå, var at politiavdelingenes forebyggende innsats mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme varierte like mye internt i landene som mellom dem.

Jeg fant en generell tendens til at forskningsdeltagerne fra utøvende nivå gav et vagere og mer usikkert bilde av politiavdelingenes kunnskap, strategier og virkemiddel, i forhold til forskningsdeltagerne som hadde et ledende eller koordinerende ansvar. Uavhengig av årsakene vil det nok være en styrke for politiavdelingene, at de som faktisk utfører avdelingenes innsats er like trygge på hvordan og hvorfor innsatsen skulle utføres, som det overordnede nivået.

Politiavdelingene hadde liten praktisk erfaring fra forebyggende innsats knyttet til konkrete saker. Selv om bevisstheten og årvåkenheten varierte, var voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme en liten del av politiavdelingenes daglige utfordringer. Den aktive forebyggende eller motvirkende innsatsen varierte også. Det var ikke alle politiavdelingene som så en slik innsats som deres ansvar eller oppgave. I den forbindelse var det interessant å registrere at det ikke nødvendigvis var de politiavdelingene som hadde en høy bevissthet eller årvåkenhet i forhold til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme, som hadde vært engasjert i, eller som så et ansvar for, en slik forebyggende aktiv innsats.

Generelt, kanskje med et par unntak, anså forskningsdeltagerne kunnskapsnivået som svært lavt i forhold til utfordringen. En bedre kunnskap om voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme, både generelt og lokalt, ble etterlyst. Politiavdelingene hadde heller ingen kunnskap om effekten av sine egne strategier eller metoder.

Nasjonale forebyggende handlingsplaner, målrettet ledelse eller erfaring fra terrorsaker relatert til islamistisk ekstremisme, betyr noe for politiavdelingenes innsats. Det var imidlertid ikke gitt at dette gjenspeilet seg i den aktive forebyggende innsatsen på utøvende plan. Flere politiavdelinger var vel så aktive i sin forebyggende innsats, uten at disse overordnede forholdene var gjeldende. På den andre siden fant jeg politiavdelinger som tilhørte distrikt eller land der disse overordnede forholdene var gjeldende, som ikke var aktive i sin forebyggende innsats.

Lav kunnskap eller bevissthet i forhold til eget ansvar og i forhold til egne virkemidler, kan gi seg utslag i en lav forebyggende aktivitet. Det var særlig tydelig i forhold til politiavdelingens samarbeid med andre forebyggende aktører som andre offentlige instanser eller sikkerhetstjenesten³⁷. Avdelinger med en høy bevissthet om eget ansvar, egen rolle og om egne virkemidler, var (eller ville vært³⁸) klart mest aktive i sin forebyggende innsats. Den danske politiavdeling 3 utmerket seg her i positiv forstand. Det kan også henge sammen med at deres innsats var forankret på høyt ledelsesnivå, de deltok i en EU-finansiert prosjekt for å motvirke og forebygge voldelig radikaliserings og de hadde et bevisst og etablert forhold sikkerhetstjenesten.

Andre forebyggende partnere kan både fremme og hemme innsatsen³⁹. Det kan virke som at samarbeidet ved noen av politiavdelingene kunne vært bedre. Særlig gjaldt det i forhold til en avklaring av partenes ansvar og roller, og i forhold til utveksling av informasjon for å styrke hverandre. På samme måte som at politiavdelingene kan ha god nytte av spesifikk informasjon fra overordnede avdelinger eller fra sikkerhetstjenestene, kan nok innsatsen fra andre offentlige forebyggende aktører styrkes av slik informasjon fra politiavdelingene.

Behovet for informasjon og etterretning om mulige voldelige radikale personer eller miljøer dominerer politiavdelingens innsats. Fremhevingen av nærpolti som en viktig strategi, og politiavdelingens aktive nettverksbygging, underbygger dette. Informasjonen videreformidles i stor grad oppover til regionale etterretnings avdelinger eller til sikkerhetstjenesten.

I studien fremkom det få konkrete forebyggende metoder eller virkemidler som politiavdelingene benyttet i en aktiv forebyggende innsats. Den viktigste årsaken til dette er nok at politiavdelingene og forskningsdeltageren faktisk hadde liten erfaring med forebygging og motvirking av voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme. I den grad konkrete strategier og metoder ble beskrevet, var det sosiale forebyggingsstrategier rettet mot primære og sekundære målgrupper som dominerte. Det var nok hovedgrunnen til at

---

³⁷ For den nederlandske politiavdeling 2, vil det her primært bli i forhold til den regionale etterretnings og etterforskningsavdelingen, som har et ansvar for saker knyttet til ekstremisme.

³⁸ De norske avdelingene som jeg her sikter til, hadde liten praktisk erfaring, men var tydelige i sin fremstilling av egen tenkt innsats, i forhold til en tenkt sak.

³⁹ For eksempel hadde sikkerhetstjenesten fremmet innsatsen i den norske politiavdeling 2, mens den nederlandske kommunale avdelingen for å koordinere og fremme forebygging av voldelig radikaliserings og de hadde et medvirket til at den nederlandske avdeling 2 fremstod forholdsvis passiv i sin aktive forebyggende innsats.

andre samarbeidspartnere betydde mye for politiavdelingenes innsats. Deres innsats ble ansetts vel så viktige som politiets. Mentorordningen beskrevet av den danske avdeling 3, og den inngripende urovirksomheten eller fotfølgingen av konkrete bekymringspersoner beskrevet av den nederlandske avdeling 1, var de eneste konkrete tertiære virkemidlene som kom frem i studien. I noen avdelinger var man opptatt av å benytte de strategiene og virkemidlene man hadde fra andre utfordringer, for eksempel fra rasistisk motivert vold og høyreekstremisme. Andre avdelinger så ikke overføringspotensialet fra tidligere eller annen erfaring like tydelig.

Jeg så ingen praksis eller strategier som var problematiske eller uheldige i forhold til den forskningsbaserte kunnskapen som jeg har presentert. På den andre siden ligger det der muligheter for å utvikle eller benytte mer målrettede sekundære og tertiære forebyggende strategier mot voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Det kunne være å fjerne eller redusere tilgangen til ulike jihadiarenaer, eller å fjerne eller passivisere såkalte radikaliseringsagenter. Videre kunne det, i den grad man har et godt nok etterretningsgrunnlag, være hensiktsmessig å sette inn harde eller inngripende tiltak mot sentrale personer eller grupper, såkalte åndelige veiledere, entreprenører eller protegeer, i et voldelig radikalt islamistisk nettverk.⁴⁰ Parallelt kunne man iverksette oppbyggende eller avledende tiltak mot mer perifere personer og miljø, som kanskje ikke hadde kommet like langt i den voldelige radikaliseringsen. Det vil også være hensiktsmessig at voldelige radikale miljøer generelt ikke får isolere seg fra samfunnet for øvrig.

Avslutningsvis og grovt oppsummert viser studien at politiavdelingenes innsats i stor grad er styrt av behovet for etterretning, i stedet for at etterretningen styrte innsatsen. Hva som etterfølger etterretningen er mer uklart og spriker i to hovedretninger. På den ene siden finner man konstruktive oppbyggende strategier og metoder. På den andre siden, viss nødvendig, en avvergende juridisk forankret inngripen, rettet mot ulovlige handlinger.⁴¹ Mellom disse ytterpunktene fremkom det få forebyggende strategier eller metoder. Dette er

---

⁴⁰ Her må det bemerkes at studien ikke kan si noe om hvor vidt slike strategier og metoder brukes av andre forebyggende aktører, for eksempel sikkerhetstjenestene. Om så var, kan det likevel tenkes at politiavdelingene også i større grad kunne være bevisste, og forberede, slike strategier.

⁴¹ Dette faller utenfor primæransvaret for avdelingene i denne studien, og vil ev. bli utført av andre avdelinger eller av sikkerhetstjenesten. Samtidig er en del av begrunnelsen for informasjonsinnhenting og videreformidlingen av dem, grunnet at en slik inngripen kan bli nødvendig.

en stor utfordring for politiavdelingene, og et tomrom som bør man fylles. Politiavdelingene har et behov for å fylle den ”strategiske og metodiske verktøykassen”. En god start ville være å bevisstgjøre seg hvilke verktøy som allerede ligger der, og hvordan disse kan brukes i forhold til voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme. Samtidig kan ikke politiet alene fylle denne ”verktøykassen”. Et målrettet samarbeid mellom politiet, andre forebyggende aktører og forskningsmiljøer, der initiativene følges opp med økonomiske resurser, ville kunne ha gode forutsetninger. Kanskje er noen juridiske og lovmessige grep nødvendig. Studien viste at politiavdelingene hadde hatt få konkrete saker om voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme. Det kan forhåpentlig vis indikere at utfordringen kanskje er mindre enn det man noen ganger får inntrykk av. Samtidig bør det ikke være en sovepute. Til det er verstefallskonsekvensene for store. Ser man tilbake på historien har en eller annen form for ekstremisme nærmest alltid vært en utfordring i våre samfunn. Derfor vil en styrking av våre forebyggende aktørers evne til å forebygge voldelig radikaliserings, uavhengig av hva slags ekstremisme den leder mot, være en god investering for samfunnet generelt og politiet spesielt.

REFERANSER

- AIVD. (2004). From Dawa to Jihad. Retrieved 04.03, 2010, from http://english.nctb.nl/current_topics/reports/
- AIVD. (2006). *Violent Jihad in the Netherlands: Current trends in the Islamist terrorist threat*. The Hague.
- AIVD. (2007). Counter-terrorism in the Netherlands. Retrieved 04.03, 2010, from http://english.nctb.nl/current_topics/reports/
- Alonso, R., et al. (2008). Radiacalisation Processes Leading to Acts of Terrorism. 20. Retrieved from http://www.rikcoolsaet.be/files/art_ip_wz/Expert%20Group%20Report%20Violent%20Radicalisation%20FINAL.pdf
- Ansel-Henry, A., & Branner Jespersen, S. (2003). *Konflikt på gadeplan: når etnisk minoritetsungdom og politi mødes*. Roskilde: Center for Ungdomsforskning, Institut for Uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter.
- Bakker, E. (2008). Jihadi Terrorist in Europe and Global Salafi Jihadis. In R. Coolsaet (Ed.), *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge in Europe*. Ghent: Ashgate.
- Banton, M. (2005). The police as peace officers. In T. Newburn (Ed.), *Policing Key Readings*: Willan Publishing.
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlag.
- Bjørgero, T. (2011). Strategier for forebygging av terrorisme *PHS Forskning, 1*.
- Bjørgero, T., & Carlsson, Y. (1999). *Vold, rasisme og ungdomsgjenger: forebygging og bekjempelse*. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Bjørgero, T., Donselaar, J. v., & Grunenber, S. (2009). Exit from right-wing extremist groups. Lessons from disengagement programmes in Norway, Sweden and Germany. In T. Bjørgero & J. Horgan (Eds.), *Leaving Terrorism Behind: Individual and Collective Disengagement*: Routledge.
- Bowling, B., Parmer, A., & Phillips, C. (2008). Policing minority ethnic communities. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of Policing*: Willan Publishin.
- Bowling, B., Phillips, C., & Shah, A. (2003). Policing ethnic minority communities. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of policing*: Willan Publishing.
- Clarke, R. V. (1997). *Ronald V. Clarke om situationell brottsprevention* (Vol. 1997:3). Stockholm: Liber.
- CoE. (2007). Profiles on Counter-Terrorist Capacity - Danmark. Retrieved 05.03, 2010, from http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/fight_against_terrorism/4_theme_files/Country_Profiles/
- CoE. (2008). Profiles of Counter-Terrorist Capacity - Netherlands. Retrieved 04.03, 2010, from http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_co-operation/Fight_against_terrorism/4_Theme_Files/Country_Profiles/
- Coolsaet, R. (Ed.). (2008). *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge in Europa*. Ghent University Belgium: Ashgate.
- Coolsaet, R., & Voorde, T. (2008). Jihadi Terrorism: Perception and Reality in Perspective. In R. Coolsaet (Ed.), *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge in Europa*. Ghent: Ashgate.
- Crawford, A. (2007). Crime Prevention and Community safety. In M. Maquire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford: Oxford University Press.
- Dalgaard-Nielsen, A. (2010). Violent Radikalisering i Europa: What We Know and What We Do Not Know. *Studies in Konflikt and Terrorism, 33*: 9, 17.
- deKerchove, G., Dortland, & Reedt, R. v. (2008). The EU Response to Radicalisation and Recruitment to Terrorism. In R. Collsaet (Ed.), *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge in Europe*. Ghent: Ashgate.
- Erickson, R., & Haggerty, K. (2005). The policing of risk. In T. Newburn (Ed.), *Policing Key Readings*: Willian Publishing.

- Erstad, O. (1997). *Det kriminalitetsforebyggende siktemål: en meta-evaluering av nasjonale og internasjonale tiltak og strategier i det kriminalitetsforebyggende arbeidet*. Oslo: Politihøgskolen.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*: Pax Forlag Oslo.
- Gartenstein-Ross, D., & Grossman, L. (2009). *Homegrown Terrorists in the U.S. and U.K.*. Washington, D.C.: FDD Press.
- Graner, R. (2004). *Patrullerende polisers yrkeskultur*.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskaplige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gundhus, H. (2005). Catching and targeting: risk based policing, local culture and gendered practices. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime prevention, vol 2(2)*.
- Gundhus, H. I. (2006). "For sikkerhets skyld": IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet. Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Hemmingsen, A.-S. (2008). Glostrup-sagen, 2. akt. Terror uden handling? . Retrieved from <http://www.diis.dk/sw68464.asp>
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*: Columbia University Press/ Weidenfeld & Nicolson.
- Holmberg, L. (2001). Ekstralegale faktorerers innflydelse på politiets skøn. *Politi og Publikum. PHS Forskning*.
- Holmberg, L. (2004). Police and the Felling of Safety: The Rise (and Fall?) of Community Policing in the Nordic Countries. *Journal of Scandinavian Studies of Criminology and Crime Prevention, 5*, 205-219.
- Huband, M. (2010). Radicalisation and recruitment in Europe. The UK case. In M. Ranstorp (Ed.), *Understanding Violent Radicalisation. Terrorist and Jihadist Movements in Europe*: Routledge.
- Hughes, G. (2007). *The politics of crime and community*. New York: Palgrave Macmillan.
- Innes, M., & Theil, D. (2008). Policing terror. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of Policing*: Willan publisher.
- Jaschke, H., et. al. (2007). *PERSPECTIVES OF POLICE SCIENCE IN EUROPE - Final Report - CEPOL*. Bramshill: European Police College - Project Group on a European Approach to Police Science (PGEAPS).
- Kleiven, M. (2007). Tanker om fremtidens etterretningsarbeid. In T.-G. Myhrer (Ed.), *Polisier virksomhet. Hva er det - Hvem gjør det?* Oslo: PHS Forskning.
- Kortweg, R. (2010). Background contributing factors to terrorism. Radicalization and recruitment In M. Ranstorp (Ed.), *Understanding Violent Radicalisation. Terrorist and Jihadist Movements in Europe*: Routledge.
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Kühle, L., & Lindekilde, L. (2010). *Radicalization among Young Muslims in Aarhus*. Aarhus: Centre for Studies in Islamism and Radicalisation (CIR), Department of Political Science, Aarhus University, Denmark.
- Larsson, P. (2005). Kriminalitetsforebygging og politirollen. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskap, 271-281*.
- Lien, I.-L. (2010). Snu ryggen til hatet. *Aftenposten* Retrieved 19.12.10, 2010, from <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3950839.ece>
- Mastrofski, S. (2006). Community Policing: a skeptical view. In D. Wisburd & A. Braga (Eds.), *Police Innovation - Contrasting Perspectives*: Cambridge.
- Matassa, M., & Newburn, T. (2003). Policing and terrorism. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of policing*: Willan Publishing.
- NCTb. (2007). Counterterrorism at a local level. Retrieved 04.03, 2010, from http://english.nctb.nl/current_topics/reports/
- Nesser, P. (2006). *Pathes to Global Jihad: Radicalisation and Recruitment to Terror Networks* (Report): FFI.
- Nesser, P. (2008a). Chronology of Jihadism in Wester Europe 1994-2007: Planned, Prepered, and Executed Terrorist Attacks *Studies in Conflikt and Terrorism, 31*, 924-946.

- Nesser, P. (2008b). How did Europe's Global Jihadis Obtain Training for their Militant Causes. *Terrorism and Political Violence*, 20, 234-256.
- Nesser, P. (2010). Joining jihadi terrorist cells in Europe. Exploring motivational aspects of recruitment and radicalization. In M. Ranstorp (Ed.), *Understanding Violent Radicalisation. Terrorist and Jihadist Movements in Europe*: Routledge.
- Nesser, P., & Lia, B. (2010). Lessons Learned from the July 2010 Norwegian Terrorist Plot. *CTC Sentinel*, 3(8), 13-16.
- Newburn, T. (2002). Community safety and the policing. In G. M. Huges, Eugene Muncie, John (Ed.), *Crime prevention and community safety: new directions* (pp. 102-120). London: Sage.
- Newburn, T., & Reiner, R. (2007). Policing and the Police. In M. Maquire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminologi*. Oxford: Oxford University Press.
- NYPD. (2007). Radicalization in the West: The homegrown Threat (Publication no. 15.01.10). Retrieved 15.01.10, from NYPD:
http://www.nypdshield.org/public/SiteFiles/documents/NYPD_Report-Radicalization_in_the_West.pdf
- Olsen, J. (2008). Radikalisering i danske fængsler. Retrieved from
http://www.diis.dk/graphics/Publications/Briefs2008/jao_Radicalisation_in_Danish_prisons.pdf
- Pargeter, A. (2008). *The new frontiers of jihad: radical Islam in Europe*. London: Tauris.
- PET. (2008). Globaliserede ekstremister - 1. og 2. generasjonsekstremister i Danmark. Retrieved 10.03, 2010, from http://www.pet.dk/upload/microsoft_word_-_militante_ekstremisters_globale_fokus_ukl_-_final_15_9_08.pdf
- PET. (2009). Radikalisering og Terror: http://www.pet.dk/upload/radikalisering_og_terror.pdf. Retrieved 25.02, 2009
- Politidepartementet, J.-o. (2010). *Felles trygghet - felles ansvar. Handlingsplan for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Retrieved from
http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Handlingsplaner/HP_ekstremisme.pdf.
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Precht, T. (2007). Home Grown Terrorism and Islamist Radicalization in Europe: From conversion to terrorism. Retrieved from
http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning_og_dokumentation/Home_grown_terrorism_and_Islamist_radicalisation_in_Europe_-_an_assessment_of_influencing_factors_2_.pdf. doi:14.09.2010
- PST. (2010). National trusselvurdering. Retrieved 18.03, 2010, from
<http://www.pst.politiet.no/Filer/utgivelser/trusselvurderinger/NTV2010.pdf>
- Ranstorp, M. (Ed.). (2010). *Understanding violent radicalisation: terrorist and jihadist movements in Europe*. Abingdon: Routledge.
- Regjeringen, D. (2009). *En fælles og tryk fremtid - Handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikaliserings blandt unge* (<http://www.nyidanmark.dk/da-dk>)
- Reiner, R. (2000). *The Politics of the Police*: Oxford University Press.
- Remenyi, D., Williams, B., Money, A., & Swartz, E. (1998). *Research in Business and Mangement*. London: SAGE Publications.
- Sageman, M. (2004). *Understanding Terrorist Networks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Sageman, M. (2008). *Leaderless jihad: terror networks in the twenty-first century*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Tilley, N. (2008a). Community policing, problem-oriented policing and intelligence-led policing. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of policing*: Willhan Publishing.

- Tilley, N. (2008b). Modern approaches to policing: community, problem-oriented and intelligence-led. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of Policing*: Willan publishing.
- Waddington, P. A. J. (2003). Policing public order and political contention. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of policing*: Will.
- Waddington, P. A. J., & Wright, M. (2008). Policing public order and political contention. In T. Newburn (Ed.), *Handbook of Policing*: Willan Publishing.
- Weisburd, D., & Braga, A. A. (2006). *Police innovation: contrasting perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wiktorowicz, Q. (2005). *Radical Islam rising: Muslim extremism in the West*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: Sage.

Totalt antall ord: **36507** (Forord, sammendrag og litteraturlisten ikke medregnet).

Vedlegg

Vedlegg 1: Forespørsel om datainnsamling.

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 2

Intervjuguide

Innledning:

- Presentasjon av studiet.
- Presisering av frivillighet og anledning til å trekke seg fra studiet, også etter at intervjuet er foretatt.
- Samtykke til intervjuet, informasjon om anonymisering og offentliggjøring, samtykke til opptak og notater m.m. *Alle omhandlede eller involverte personer eller saker, som intervjuobjektene eller andre, anonymiseres. Politienhetene studien har omhandlet anonymiseres men beskrives generelt. Studien blir offentlig tilgjengelig etter godkjenning og sensur ved PHS.*
- Informasjon om disposisjonen på intervjuet. Oppfordre til at deltagerne forteller fritt og mest mulig uttømmende innenfor hver del.

- Be den intervjuede beskriv egen arbeidsplass, ansvarsområde, prioriteringer og vanligste arbeidsmetoder generelt.

Sakseksempel.

For å unngå at mine begreper og spørsmål påvirker din forståelse og beskrivelse av politiets innsats, hadde det vært fint om du fritt fortalte om en konkret sak som beskriver deres arbeid for å forebygge eller bekjempe det jeg har kaldt voldelig radikaliserings primært mot islamistisk ekstremisme? *Det er ikke nødvendig å gå i detalj, men få med bakgrunn for saken, deres tolkning av den, hva dere gjorde og hvorfor dere gjorde det, hva resultatet ble og hvorfor. Eventuelle gjenkjennende detaljer vil jeg ta bort og du vil få muligheten til å godkjenne min oppfattelse av eksemplet*

Del 1 - Politiets bevissthet og prioriteringer relatert til problemstillingen.

Innledning: Jeg bruker noen begreper men det finnes mange andre navn og uttrykk som jihadisme, muslimsk terrorisme, voldelig radikale islamister, muslimske terrorister, militante islamister osv.

1.1 Hvilke begreper eller navn bruker dere i beskrivelsen av det jeg har valgt å kalle islamistisk ekstremisme? Hvorfor bruker dere dette?

1.2 Er dere fokusert på prosessen eller veien (*den voldelige radikaliserings*) til slik ekstremisme for i utgangspunktet normale personer, eller fokuserer dere på ekstreme

personer og miljøer som kan defineres som kriminelle eller potensielle terrorister. Hvilke begrep eller navn bruker dere eventuelt i fm denne prosessen eller veien?

Her kommer en liten dialog for å sikre en felles begrepsforståelse. Voldelig radikaliserings henviser til en prosess og islamistisk ekstremisme en form for terrorisme. Poengtere at forskningsdeltagerens begrep forsøkes brukt mest mulig videre i intervjuet.

1.3 Prioriterer dere å arbeide mot voldelig radikaliserings knyttet til islamistisk ekstremisme spesielt, eller voldelig radikaliserings mot ulike former for politisk, ideologisk eller religiøst motivert vold generelt?

1.4 I hvor stor grad er utfordringer relatert til voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme oppfattet som en prioritert og relevant politioppgave? Kan du si noe om hvordan dette er bestemt? (*Ulike oppfatninger, av hvem osv?*)

1.5 Hvordan er din vurdering av den generelle kunnskapen om prosessen voldelig radikaliserings og islamistisk ekstremisme i politiets ulike avdelinger? Hvordan har dere tilegnet dere den kunnskapen dere har om dette? Er det store forskjeller mellom de som eventuelt har denne utfordringen som sitt ansvarsområdet, og de som ikke har det?

Del 2 - Politiets konkrete arbeidsmetoder og virkemiddel.

2.1 Hva er deres ansvar er i forholdt til voldelig radikale miljø eller personer primært knyttet til islamistisk ekstremisme? (*Kan være avdekking, innsamling av informasjon, egne mottiltak, varsling av andre ansvarlige aktører som andre politienheter, sikkerhetstjenesten eller sivile aktører eller en kombinasjon av disse ulike oppgavene.*)

2.2 Hva slags virkemidler har dere (hva gjør dere) for å forebygge og bekjempe voldelig radikaliserings relatert til det ansvaret dere har? Hvilke bruker dere mest og hvorfor?

2.3 Hvilken effekt har politiets intervensjoner og handlinger? Hva er grunnlaget for den vurderingen? (*De kan være forebyggene, deradikaliserende eller uskadeliggjørende i form av å vanskeliggjøre voldelig radikales mulighet til å utføre voldshandlinger eller å spre slik voldelig radikaliserings. Bygger arbeidet deres på ulike strategier? Strategier som er relatert til teorier om forebygging av voldelig radikaliserings og terrorisme, men også mer generelle strategier og metoder for politiforebyggende arbeid.*)

2.4 I hvilken grad er erfaringer og metoder fra andre problemer anvendt? Er det noen slike du vil trekke frem spesielt og på hvilke måte er disse overførbare? (*Erfaringer fra arbeid mot høyreekstremisme, erfaringer fra ungdomskriminalitet el.*)

2.5 Har den påståtte trusselen om voldelig radikaliserings mot islamistisk ekstremisme ført til nye måter å jobbe på eller nye prioriteringer?

2.6 I hvor stor grad prioriterer dere å avdekke prosesser som voldelig radikaliserings (*primært mot islamistisk ekstremisme*) og hvordan gjøre man det?

2.7 Er dere opptatt av grunnleggende årsakene til at eventuell slik voldelig radikaliserings oppstår? Om så hvorfor?

2.8 Er dere interessert i informasjon om spesielle, væremåter, tegn eller signaler, såkalte radikaliseringsindikatorer, for å gjenkjenne eller vurdere antatt voldelig radikale personer eller miljø? Hvilke radikaliseringsindikatorer brukes i så fall?

2.9 Er samtaler med mulige voldelig radikale personer som en forebyggende eller deradikaliserende arbeidsmetode brukt? Hva er grunnlaget (hjemmelen) for en slik samtale, hvordan foregår de, og hva er deres erfaringer med det?

2.10 Har dere egne tiltak eller metoder for å overvinne etniske, kulturelle eller religiøse barrierer mellom politiet og de potensielt voldelige radikale miljøene eller personene de jobber med? (*For eksempel kursing i fenomenkunnskap, kulturforståelse eller ansatte med slik bakgrunn.*)

Del 3 - Politiets samarbeid med andre aktører i samfunnets arbeid mot voldelig radikaliserings og jihadisme.

3.1 Hvilke andre aktører ser dere som viktige i samfunnets arbeid mot voldelig radikaliserings primært knyttet til ekstrem islamisme?

3.2 Hvilke ansvar og rolle har politiet i et eventuelt samarbeid og er de ulikes oppgaver og ansvar avklart? (*Politiet kan for eksempel ha en initierende -, koordinerende -, informasjonsinnhentende og formidlende - eller tiltaksutførende rolle i et samarbeid mot voldelig radikaliserings mot jihadisme?)*

3.3. Hvilke virkemiddel har disse samarbeidspartnerne som politiet ikke har?

3.4 Kan du fortelle hvordan samarbeidet utføres i praksis?